



วัดประยุรวงศาวาส

กรุงเทพมหานคร

วัดประยุรวงศาวาส

วัดประยุรวงศาวาส

กรุงเทพมหานคร





สัมปสาทนียพจน์

ในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ นี้ **ท่านพระครูสาราณียคุณ** (สนั่น สิริสมฺปนฺโน น.ธ.เอก, ป.ธ.๔) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และรองประธานองค์การศึกษาวัดประยุรวงศาวาส ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ **เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ ในราชทินนามเดิม** และ**ท่านพระมหาสุทิน ปณฺฑิโต** ป.ธ.๕, พธ.บ.,M.A.,Ph.D. ปฏิบัติศาสนกิจเป็นพระธรรมทูต ณ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็น**พระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ** ในราชทินนามที่ **พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ**

การที่มีพระเถระของวัดประยุรวงศาวาสได้รับพระราชทานเลื่อนและตั้งสมณศักดิ์พร้อมกันในปีเดียวกันถึงสองรูปคราวนี้ ได้นำความเป็นมงคลมาสู่คณะสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาชาววัดประยุรวงศาวาสเป็นอย่างยิ่ง

ท่านพระครูทั้งสองนั้น เป็นพระเถระที่มีปฏิปทามั่นคงในพระพุทธศาสนา มีศีลาจารวัตรเรียบร้อยดีงาม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ทรงความรู้ความสามารถ และเสียสละช่วยเหลือในกิจการงานของวัดด้วยดีเสมอมา โดยที่ท่านพระครูสาราณียคุณ นอกจากจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะรองประธานองค์การศึกษาของวัดประยุรวงศาวาสและช่วยแบ่งเบาภาระธุระในฐานะผู้ช่วยเจ้าอาาสอย่างเต็มกำลังความสามารถแล้ว ท่านยังได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพระธรรมทูต ณ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ส่วนท่านพระครูบัณฑิตธรรมวิเทศนั้น ได้รับภาระธุระงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ในนามของวัดประยุรวงศาวาส นับว่าเป็นการประกาศชื่อเสียงของวัด ในนานาอารยประเทศได้เป็นอย่างดี

ในโอกาสอันเป็นมงคลที่ท่านพระครูทั้งสองเข้ารับประทานสัญญาบัตรพัดยศ ในวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๐ นี้ คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาส ได้จัดให้มีการเจริญพระพุทธมนต์ถวายมุทิตาสักการะตามประเพณีนิยม และจัดพิมพ์หนังสือ**ประวัติวัดประยุรวงศาวาส** ถวายท่านพระครูทั้งสอง สำหรับแจกเป็นธรรมบรรณาการด้วย

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติที่ได้บำเพ็ญแล้ว จงมารวมกันเป็นพลวปัจจัย อำนวยพรให้ท่านพระครูสาราณียคุณ และพระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ เจริญงอกงามไพบูลย์ในพระบวรพุทธศาสนา และเพียบพร้อมด้วยจตุรพิธพรชัยคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธรรมสารสมบัติ ตลอดกาลเป็นนิตย์เทอญ.

(พระธรรมโกศาจารย์)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เจ้าคณะภาค ๒
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พระผู้มีบุญ

เนื่องในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๐ อันเป็นปีมหามงคลที่ทรงเจริญพระชนมายุ ๘๐ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลื่อนและตั้งสมณศักดิ์แด่พระเถระวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารถึง ๒ รูป

การได้สมณศักดิ์แต่ละชั้นนั้นเป็นเรื่องยาก ยิ่งชั้นสูงมากก็ยิ่งยากอย่างยิ่ง

เคยมีผู้มาถามหลวงพ่อพระพุทธวรญาณว่า เมื่อไรจะได้ชั้นธรรม หลวงพ่อตอบอย่างอารมณ์ดีว่า "ทะเลแห้งเมื่อใด คงได้เมื่อนั้น"

แต่ปีนี้มีพระเถระวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารได้เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษพร้อมกันถึง ๒ รูป นับว่าไม่ธรรมดา

พระเถระผู้มีบุญ ๒ รูปนั้น คือ

๑. พระครูสาราณียคุณ (สนั่น สิริสมฺปนฺโน ป.ธ.๔) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ

๒. ดร.พระมหาสุทิน ปณฺฑิโต ป.ธ.๕ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ มีราชทินนามว่า "พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ"

การที่ท่านทั้ง ๒ มีศักดิ์สูงขึ้นเป็นถึงพระครูชั้นพิเศษ ก็เพราะหตุพิเศษอย่างน้อย ๔ ประการ คือ

๑. ไม่ถือตัว
๒. ไม่กลัวใคร
๓. น้ำใจดี
๔. มีความรู้คู่สามารถ

ด้วยคุณสมบัติพิเศษจึงเป็นเหตุให้ท่านเจริญด้วยสมณศักดิ์ เป็นถึงพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ น่าสังเกตว่าจะเป็นพระราชาคณะในวาระต่อไป

จึงรู้สึกยินดีมากๆ จากใจจริง

(พระราชปฏิภาณมุนี)

ประธานองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พระครูชั้นพิเศษ

๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดพระราชทานสมณศักดิ์ "พระครูชั้นพิเศษ" แก่พระเถระวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร จำนวน ๒ รูป คือ พระครูสาราณียคุณ (สนั่น สิริสมฺปนฺโน น.ธ. เอก, ป.ธ. ๔) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและรองประธานองค์การศึกษา วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ ในราชทินนามเดิม และ ดร. พระมหาสุทิน ปณฺฑิโต (ทองเชื้อ) น.ธ. เอก, ป.ธ. ๕, พธ.บ., M.A., Ph.D. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, และประธานสงฆ์วัดไทยโลซานน์ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษในพระราชทินนามที่ พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ

พระมหากรุณาธิคุณครั้งนี้ นำความปลาบปลื้มโสมนัสยินดีมาสู่คณะสงฆ์ อุบาสก-อุบาสิกา วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ญาติมิตรศิษยานุศิษย์ และผู้ที่มีความเคารพนับถือในท่านพระครูฯ ทั้ง ๒ รูป อย่างหาที่สุดมิได้

ท่านพระครูสาราณียคุณเป็นพระเถระผู้มีศีลาจารวัตรเรียบร้อยดีงามเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาเลื่อมใส มีจิตใจสุขุมเยือกเย็นมีความเสียสละ รับภาระงานต่างๆ ของวัด คณะสงฆ์และงานสาธารณสงเคราะห์ทั่วไปด้วยดีเสมอมา นอกจากนี้ยังได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติศาสนกิจเป็นพระธรรมทูต ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ในบางโอกาส เป็นประจำทุกปี

ส่วนท่านพระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ เป็นเถระที่เพียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ คือ ได้ฝึกฝนอบรมพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถดี นอกจากนี้ยังได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติศาสนกิจเป็นพระธรรมทูตสายยุโรป ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ นับเป็นเวลานานกว่าสิบปี จนเป็นที่ยอมรับของคนไทยและต่างชาติ สมกับราชทินนามที่ พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ

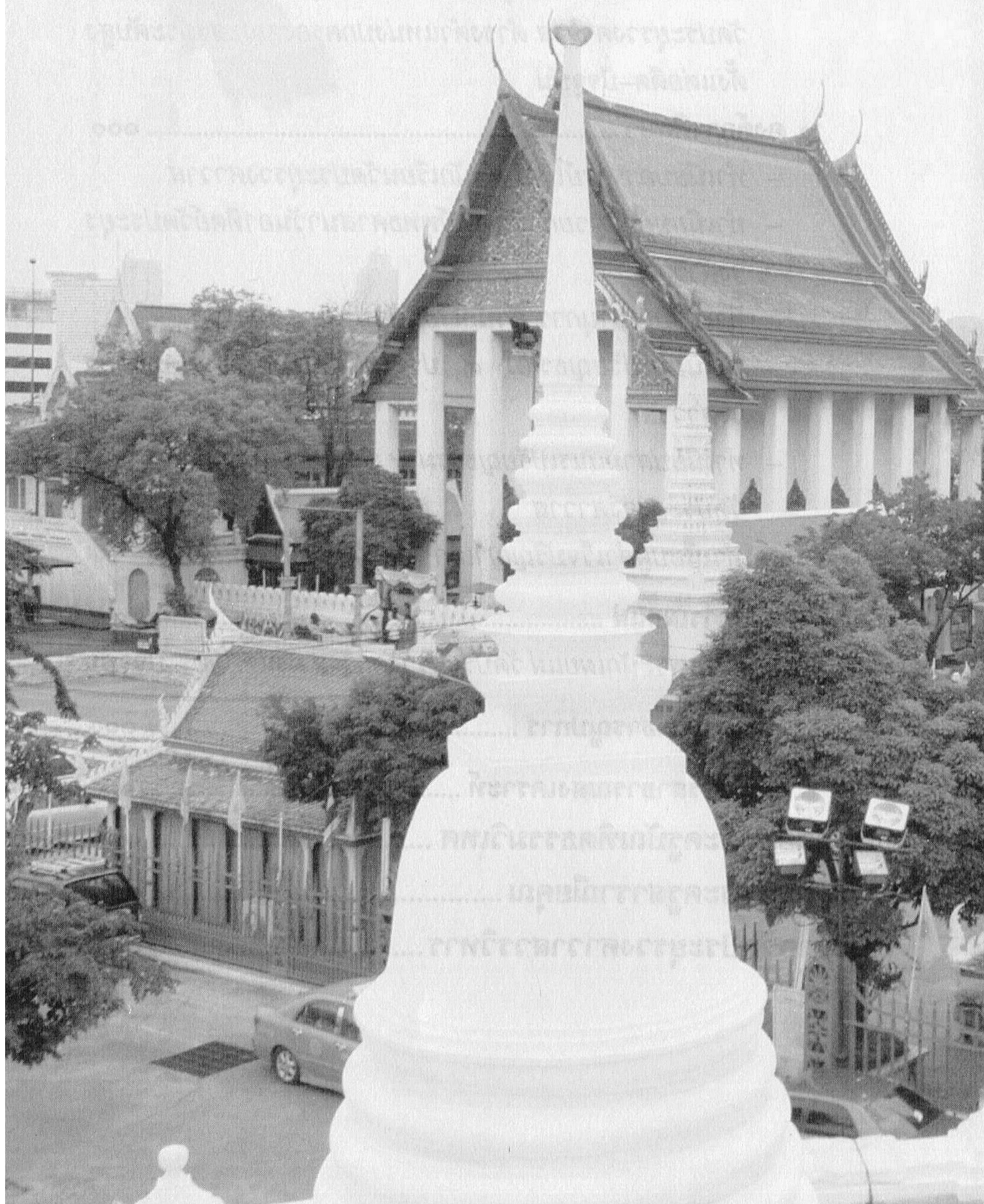
ฉะนั้น การได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดพระราชทานสมณศักดิ์เป็น "พระครูชั้นพิเศษ" ของท่านพระครูทั้ง ๒ รูป จึงเป็นการประกาศเกียรติคุณยกย่องเชิดชู เสริมสร้างขวัญกำลังใจได้เป็นอย่างดี และมีความเหมาะสมทุกประการ ในฐานะกัลยาณมิตร จึงขอร่วมแสดงมุทิตาจิตด้วยความจริงใจ

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติที่ได้บำเพ็ญให้เป็นไปแล้ว จงมารวมกันเป็นพลวปัจจัยอภิบาลประทานพรให้ท่านพระครูสาราณียคุณ และท่านพระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ พระครูชั้นพิเศษทั้ง ๒ รูป มีความเจริญรุ่งเรืองในบวรพระพุทธศาสนายิ่งๆ ขึ้นไป เพียบพร้อมด้วยจตุรพิธพรชัย ยิ่งด้วยปฏิภาณ ธรรมสารสมบัติ ตลอดกาลเป็นนิตย์เทอญ

(พระวิสุทธิภัทรธาดา)
รองอธิการบดีฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
เลขานุการเจ้าคณะภาค ๒

สารบัญ

....



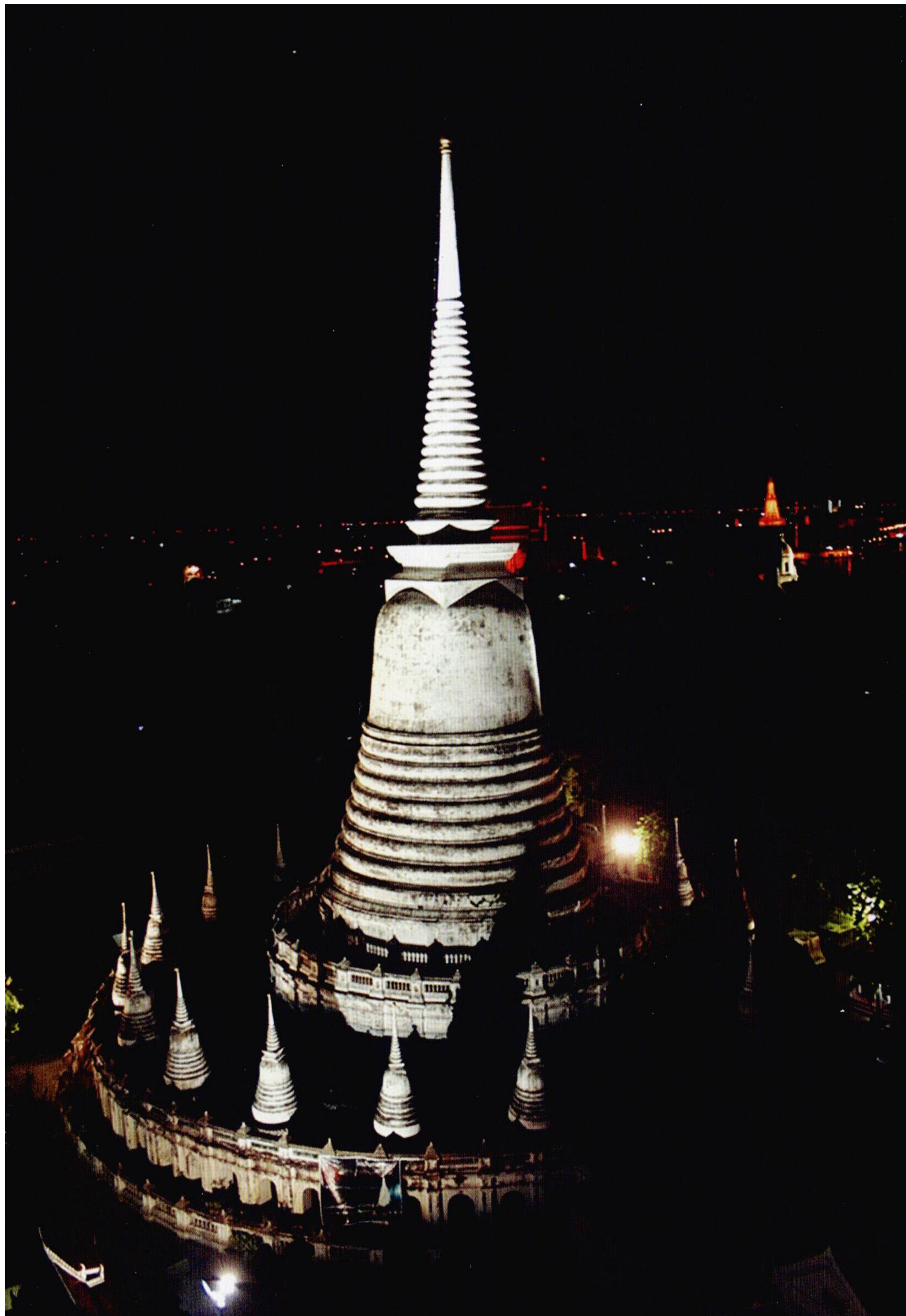


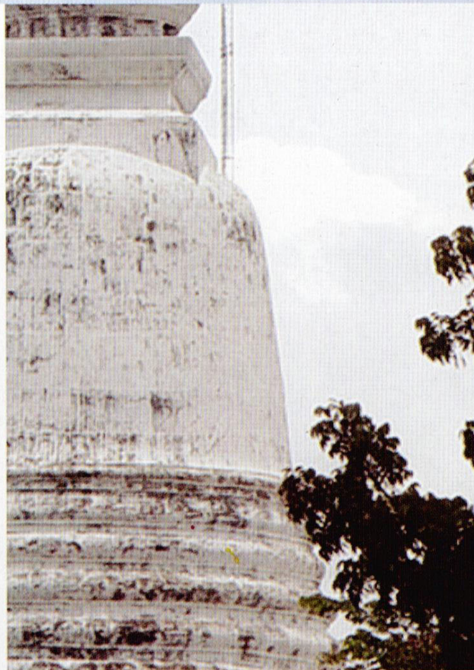








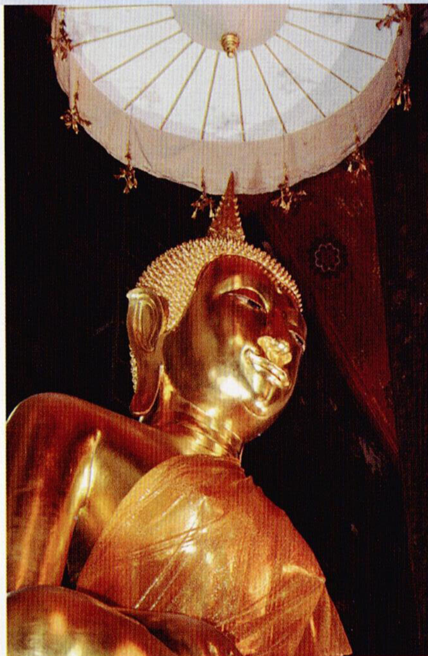




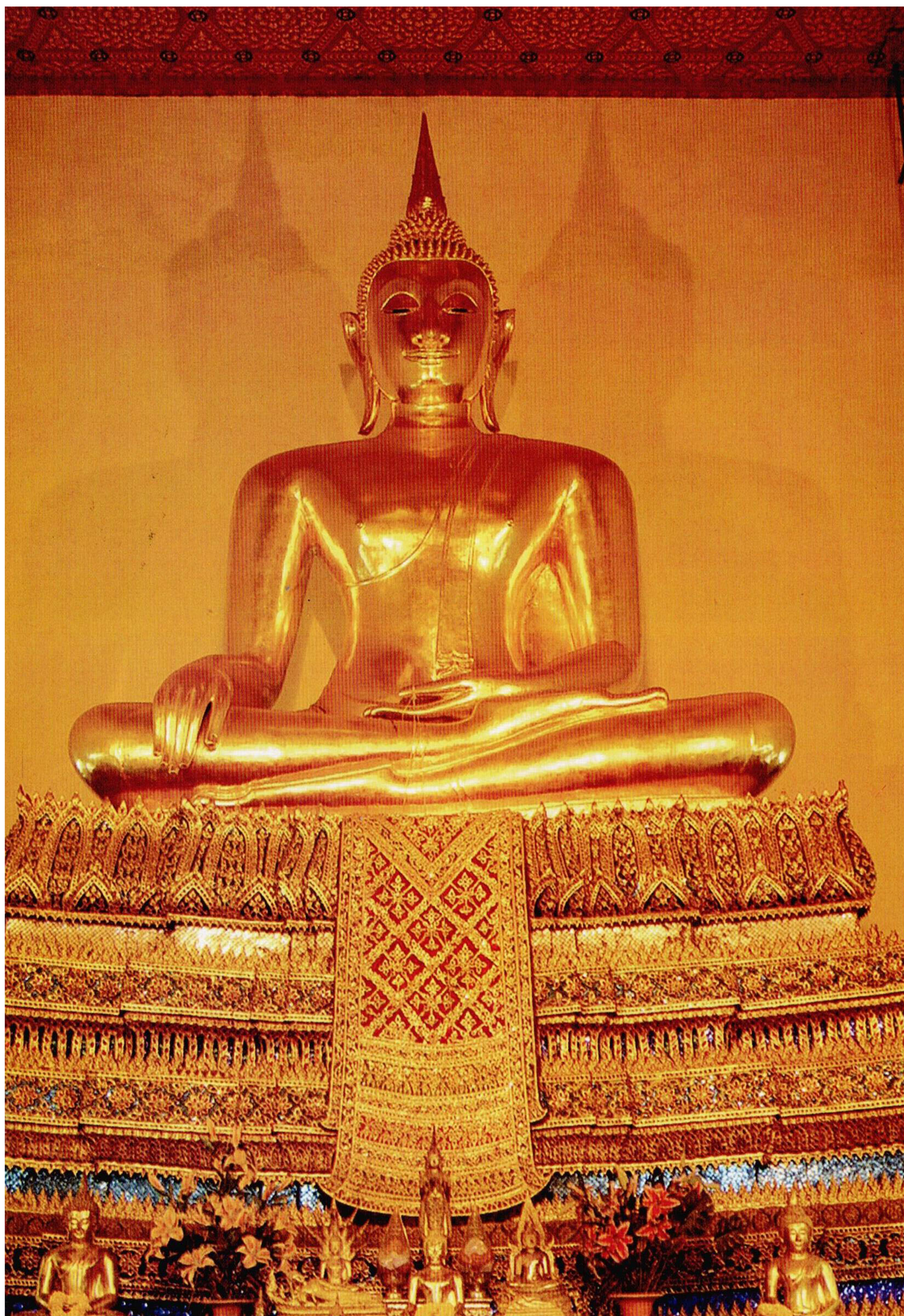


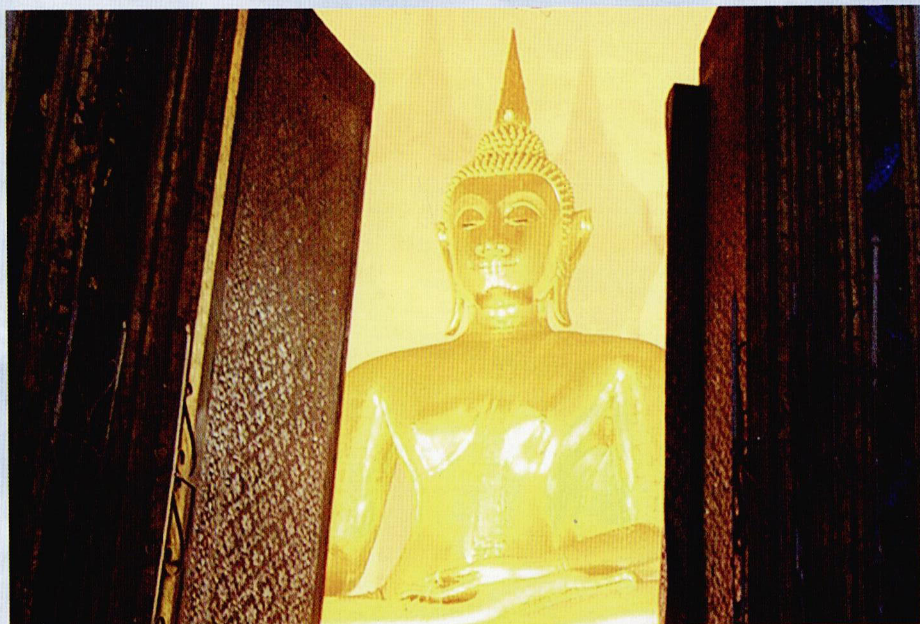


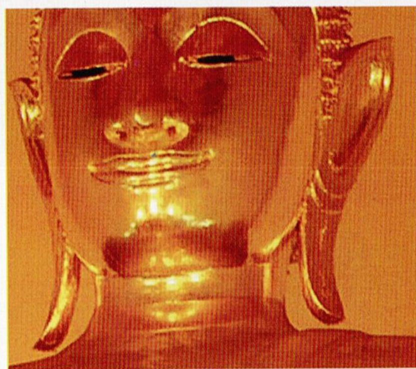
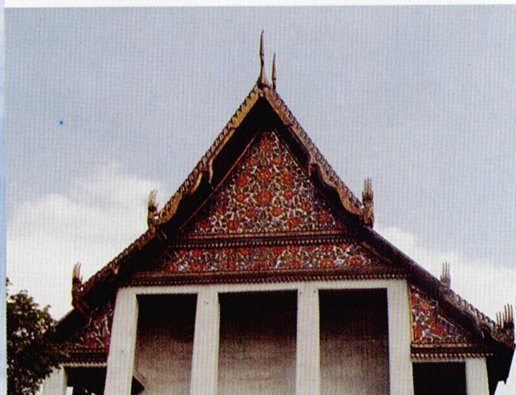
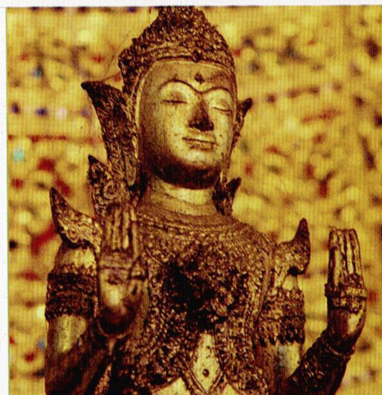












โรงเรียน

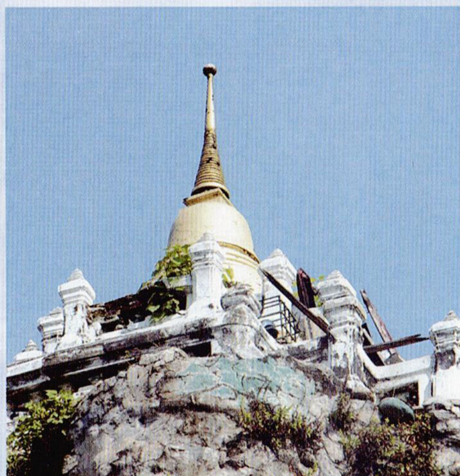







โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์
วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร


เขามอ
KHAO MOR
สร้าง ๒๓๗๑ - ๒๓๗๘
เขตอภัยทาน









วัดประยุรวงศาวาส
วรวิหาร
จอดรถ


ห้าม
จอด





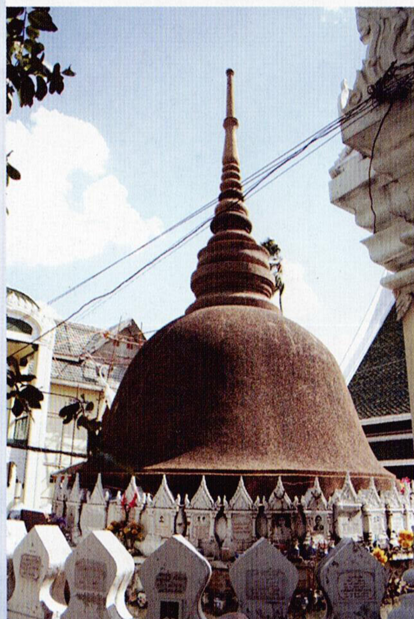








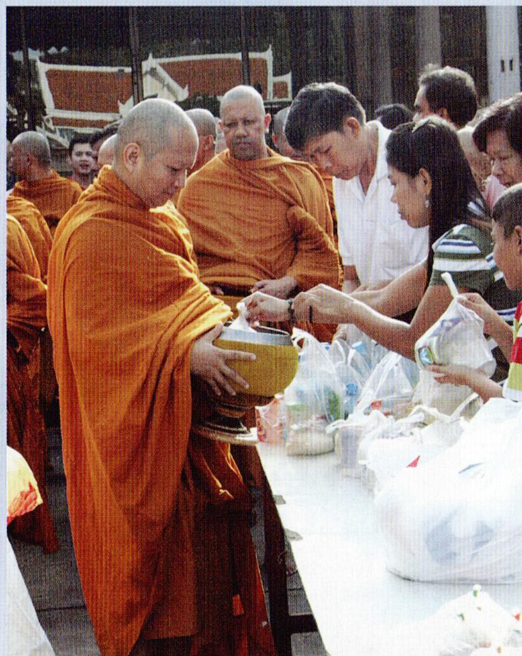
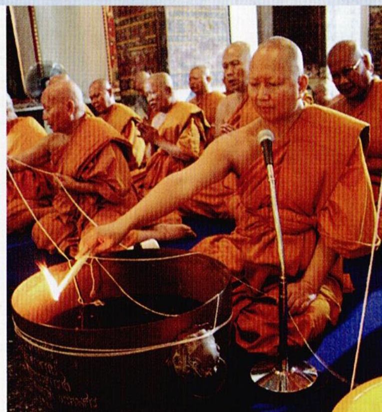
วิหารหลวงพ่อแก้ว

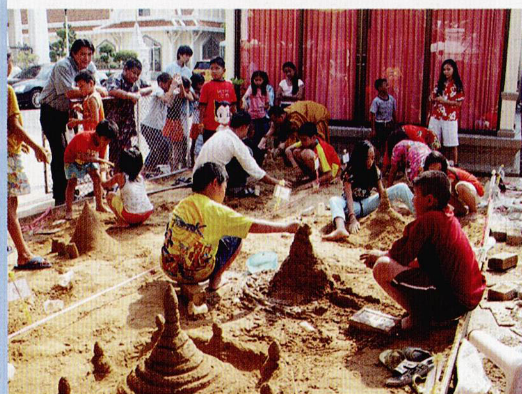








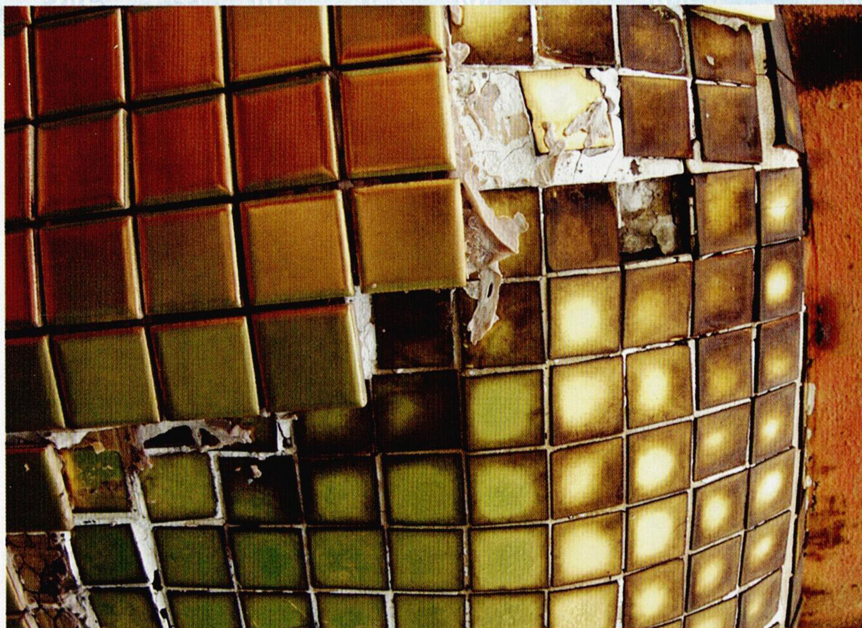



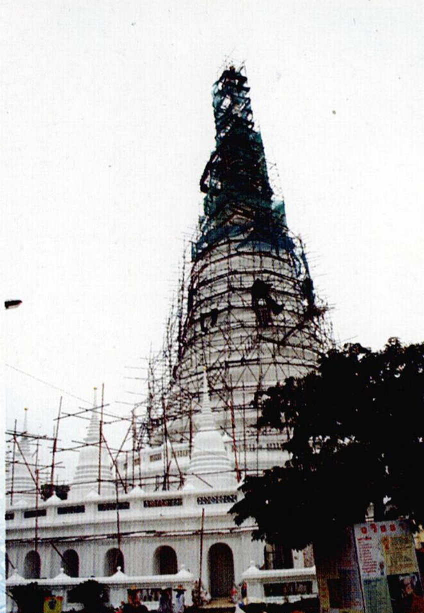

โครงการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์

๒๕๔๙-๒๕๕๐



โครงการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์
๒๕๔๙-๒๕๕๐







โครงการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์

๒๕๔๙-๒๕๕๐



โครงการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์

๒๕๔๙-๒๕๕๐



โครงการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์

๒๕๔๙-๒๕๕๐



โครงการบูรณปฏิสังขรณ์แกนกลางและฐานพระบรมธาตุมหาเจดีย์
๒๕๕๐-๒๕๕๑





โครงการบูรณปฏิสังขรณ์แกนกลางและฐานพระบรมธาตุมหาเจดีย์
๒๕๕๐-๒๕๕๑





โครงการบูรณปฏิสังขรณ์หอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลา
๒๕๕๐-๒๕๕๑







วัดประยุรวงศาวาส
กับราชินิกุลบุนนาค



วัดประยุรวงศาวาสกับราชินิกุลบุนนาค

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

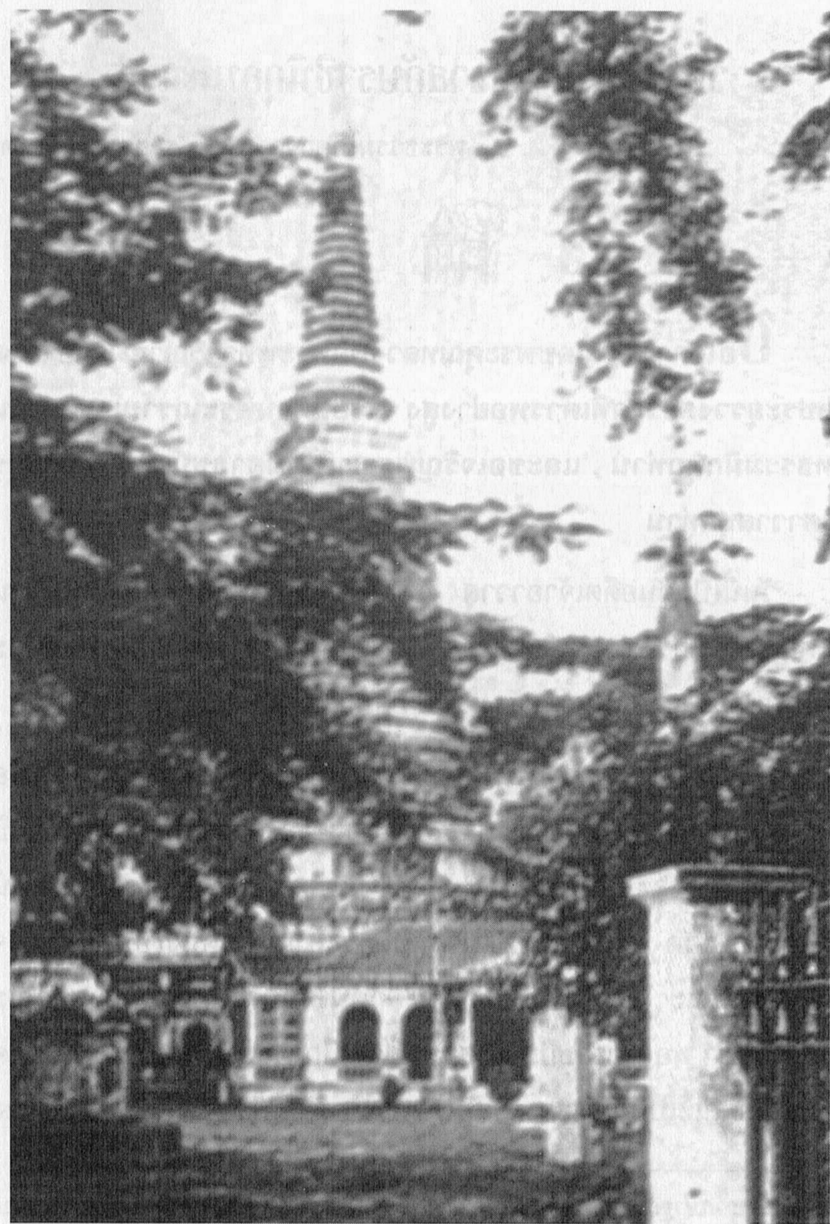


ขอโอกาสพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระพุทธวรญาณ เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสที่เคารพอย่างสูง เรียนท่านพระเถรานุเถระเพื่อนสหธรรมมิกทุกท่าน และขอเจริญพรญาติโยมสาธุชนชาววัดประยุรวงศาวาสทุกท่าน

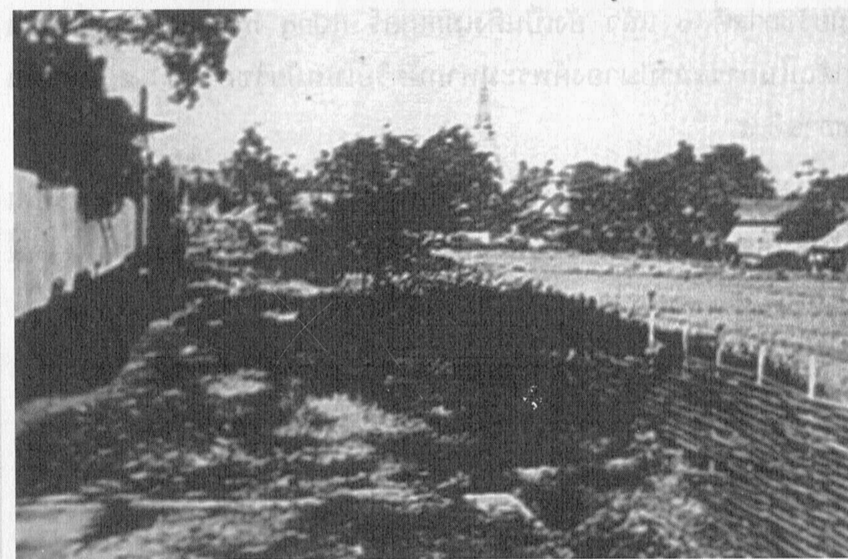
วันนี้เป็นวันอดีตเจ้าอาวาส มีพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แด่ท่านผู้มีคุณูปการแก่วัดประยุรวงศาวาส ทั้งที่เป็นบูรพาจารย์ฝ่ายบรรพชิตและเป็นบุพพการีฝ่ายคฤหัสถ์ผู้สร้างและอุปถัมภ์วัด

นับแต่มีการสร้างวัดประยุรวงศาวาสในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๑ ถึงปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๐ วัดประยุรวงศาวาสมีอายุได้ ๑๘๐ ปี มีเจ้าอาวาสครองวัดจำนวน ๑๔ รูป แต่ละรูปก็ได้ทำคุณประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่แก่วัด เจ้าอาวาสบางรูปดำรงสมณศักดิ์สูงเป็นถึงสมเด็จพระราชาคณะ บางคนไม่ทราบว่า วัดนี้เคยมีสมเด็จพระราชาคณะครองวัดอยู่ พอได้ทราบก็เกิดอัศจรรย์ใจ นึกไม่ถึงว่าวัดนี้ก็เคยมีสมเด็จพระราชาคณะเป็นเจ้าอาวาส สมเด็จพระราชาคณะของวัดนี้ไม่ได้ดังทาง

** เรียบเรียงจากปาฐกถาพิเศษแสดง ณ วัดประยุรวงศาวาส เนื่องในงานวันอดีตเจ้าอาวาส วันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๖*









วัตถุมงคล แต่ดังทางธรรมมงคลคือเป็นพระนักเทศน์อาจเป็นเพราะเหตุนี้เองที่ทำให้สำนักวัดประยุรวงศาวาสมีชื่อเสียงด้านการเทศน์ตั้งแต่เริ่มสร้างวัดมาจนถึงปัจจุบัน ท่านที่มาร่วมอยู่ในงานนี้จะเห็นภาพของสมเด็จพระราชาคณะรูปที่กำลังกล่าวถึงนั้น นั่นคือ**สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่)** อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๓ ผู้ครองวัดประยุรวงศาวาสหลังจากเริ่มสร้างวัดนี้ได้เพียง ๔ ปี

ในปัจจุบันวัดประยุรวงศาวาสมีเนื้อที่ ๒๗ ไร่ เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรวิหาร แม้จะไม่ใช่วัดที่พระมหากษัตริย์สร้างโดยตรง แต่ก็ยิ่งใหญ่ถึงขนาดมีสมเด็จพระราชาคณะครองวัด ทั้งนี้ก็เพราะเหตุที่ว่าผู้สร้างวัดนี้ไม่ใช่บุคคลธรรมดา ท่านเป็นขุนนางผู้ใหญ่ในตระกูลที่มีอิทธิพลทางการเมืองมากที่สุดในแผ่นดินสมัยนั้นตระกูลที่สร้างวัดประยุรวงศาวาสคือ **ตระกูลบุนนาค** ที่นอกจากจะเป็นราชินิกุล คือตระกูลฝ่ายพระราชินีสมัยรัชกาลที่ ๑ แล้ว ยังเป็นคิงเมกเกอร์ (King maker) คือผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสถาปนาองค์พระมหากษัตริย์ในสมัยรัชกาลที่ ๔ และต้นรัชกาลที่ ๕

รัชกาลที่ ๔ ขึ้นครองราชย์ได้ก็เพราะผู้สร้างวัดนี้ รัชกาลที่ ๕ เป็นกษัตริย์ครองราชย์ในระยะแรกอยู่ได้ก็เพราะทายาทของผู้สร้างวัดนี้นี่ไม่ใช่เรื่องลึกลับอะไร เพราะประวัติศาสตร์จารึกไว้ว่า

> ***สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค)*** *เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการอาราธนา พระวชิรญาณ ให้ลาผนวชมาครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๔ และ**สมเด็จ เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)** เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในช่วงต้นรัชกาลที่ ๕*

เนื่องจากสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) บุพพการีผู้สร้างวัดประยุรวงศาวาส เกิดในตระกูลบุนนาคที่มีบทบาทสำคัญต่อการเมืองการปกครองของไทยในอดีตอย่างมาก จึงขอเล่าความเป็นมาของตระกูลบุนนาคโดยสรุปไว้ เพื่อให้เห็นความยิ่งใหญ่ของราชินิกุลวงศ์บุนนาคในระยะที่สร้างวัดประยุรวงศาวาส

บรรพบุรุษคนแรกของตระกูลบุนนาค เป็นชาวเปอร์เซียหรืออิหร่านที่เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยกว่า ๔๐๐ ปีมาแล้ว บรรพบุรุษคนนี้มีชื่อว่า **เฉกอะหมัด กุมมี** (Sheikh Ahmad Gomi) เดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาในปลายรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ประมาณ พ.ศ. ๒๑๓๖ นับถึงปีนี้เป็นเวลา ๔๑๔ ปี ล่วงมาแล้ว วัตถุประสงค์ของเฉกอะหมัดที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยสมัยนั้นก็เพื่อตั้งสถานีการค้าและเผยแพร่ศาสนาอิสลามให้แก่คนไทย

เฉกอะหมัดไม่ใช่สามัญชนธรรมดา เขาเป็นพ่อค้าวาณิชที่มีฐานะดีและเป็นปราชญ์ผู้ทรงความรู้ด้านศาสนาอิสลาม ได้รับตำแหน่งเป็น **“เฉก (Sheikh)”** หมายถึงนักศึกษาผู้คงแก่เรียนและผู้ทรงคุณวุฒิในคัมภีร์อัลกุรอาน เฉกอะหมัดประสบความสำเร็จในด้านการเผยแพร่ศาสนาอิสลาม จนได้รับตำแหน่งจุฬาราชมนตรีคนแรกของประเทศไทย

ในด้านการทำธุรกิจ เขาประสบความสำเร็จอย่างดีในการค้าขาย ในเบื้องต้นเขามีเงินทุนมาจากเปอร์เซียประมาณหมื่นชั่ง มารับซื้อของป่าในไทยไปขายต่างประเทศ และซื้อของต่างประเทศมาขายในไทย เรียกว่าทำ Export-Import ส่งสินค้าเข้า-ออกประเทศไทยนั่นเอง เขามีฐานะร่ำรวยเป็นมหาเศรษฐี สร้างบ้านก่ออิฐถือปูนใหญ่โต เรียกว่า **“บ้านแขกกุฎีเจ้าเซ็น”**



ในด้านการเมืองและการรับราชการ เฉกอะหมัดก็ประสบความสำเร็จอย่างสูง เป็นที่ปรึกษากรมท่าซึ่งดูแลกิจการต่างประเทศ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็น **"พระยาเฉกอะหมัดรัตนราชเศรษฐี"** ในรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม มีความดีความชอบที่สำคัญคือช่วยปราบพ่อค้าชาวญี่ปุ่นที่ก่อการจลาจลขึ้น สมัยนั้นพ่อค้าชาวญี่ปุ่นทอดสมอเรืออยู่หน้าวัดพนัญเชิง มีปัญหากับลูกค้าไทยและจีนเรื่องการใช้เงิน คนญี่ปุ่นดูเงินบาทไม่เป็นจึงถูกหลอก เมื่อแจ้งทางการก็ไม่ได้รับความเป็นธรรมจึงก่อการจลาจลขึ้น พระยาเฉกอะหมัดรัตนราชเศรษฐีรวบรวมไพร่พลบริวารช่วยทางราชการไล่ญี่ปุ่นพ้นอ่าวไทยไป ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นพระยาเฉกอะหมัดรัตนาธิบดีที่สมุหนายกอัครมหากลาโหม ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์สุดท้ายเป็นเจ้าพระยาบวรราชนายกในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง

นับได้ว่าเฉกอะหมัดเป็นชาวต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคนหนึ่ง เพราะได้บรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยา บุตรหลานของเขาจึงมีโอกาสดีมากทั้งในด้านการค้าขายกับต่างประเทศ และการรับราชการสนองพระเดชพระคุณ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยากันหลายคน ดังจะเห็นได้ว่า

บุตรชายของเฉกอะหมัดได้เป็นเจ้าพระยาอภัยราชา(ชื่น)

บุตรชายของเจ้าพระยาอภัยราชาได้เป็นเจ้าพระยาชำนาญศักดิ์(สมบุญ)

บุตรชายของเจ้าพระยาชำนาญศักดิ์ได้เป็นเจ้าพระยาเพชรพิชัย (ใจ)

เมื่อนับจากเฉกอะหมัด เจ้าพระยาเพชรพิชัย (ใจ) ถือเป็นชั้นที่ ๔ สมัยกรุงศรีอยุธยาทายาทของเฉกอะหมัดนับถือศาสนาอิสลามมาโดยตลอด

ทายาทคนแรกที่หันมานับถือพระพุทธศาสนาก็คือเจ้าพระยาเพชรพิชัย (ใจ) เขาได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกศขณะมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาเพชรพิชัย เขาเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา เพราะประสงค์จะตามเสด็จพระเจ้าบรมโกศไปสมโภชพระพุทธบาทที่สระบุรี มีกฎอยู่ว่าผู้จะร่วมกระบวนตามเสด็จต้องเป็นข้าราชบริพารที่นับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น พระยาเพชรพิชัยจึงตัดสินใจเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา และได้ร่วมกระบวนตามเสด็จไปด้วย เมื่อพระเจ้าบรมโกศเสร็จจากการสมโภชพระพุทธบาทเสด็จกลับพระนครแล้วได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนบรรดาศักดิ์ให้เป็นเจ้าพระยาเพชรพิชัยว่าที่สมุหนายก

เจ้าพระยาเพชรพิชัย (ใจ) มีบุตรชาย ๒ คน คนแรกชื่อ **“เชน”** ยังคงนับถือศาสนาอิสลามดังเดิม ต่อมาเป็นพระยาจุฬาราชมนตรีคนที่ ๔ แห่งกรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินพระเจ้าเอกทัศน์ เขาเป็นบรรพบุรุษสกุล **“จุฬารัตน์”**

บุตรชายคนที่ ๒ ของเจ้าพระยาเพชรพิชัย (ใจ) มีชื่อว่า **“เสน”** ได้เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาตามบิดา มีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยามหาเสนาในแผ่นดินพระเจ้าอุทุมพร เขาเป็นบรรพบุรุษของสกุล **“บุนนาค”**

นับจากเฉกอะหมัดเป็นต้นมา เจ้าพระยามหาเสนา (เสน) ท่านนี้จัดเป็นชั้นที่ ๕ และถือว่าเป็นชั้นสุดท้ายในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อเปลี่ยนแผ่นดินเป็นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ บุตรชายของเจ้าพระยามหาเสนา (เสน) ชื่อ **“บุนนาค”** ผู้เป็นต้นสกุลบุนนาคถูกจัดเป็นชั้นที่ ๑ แห่งสายสกุลบุนนาคในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์



เหตุที่สกุลบุนนาคเป็นราชินิกุลนั้นสืบเนื่องมาจากว่า เศรษฐีสามีภรรยาคู่หนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บริเวณวัดอัมพวันเจติยาราม จังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบัน ได้พาลูกสาวชื่อ **"นาค"** ไปทำบุญที่วัดบางลี่น้อยซึ่งอยู่ที่ท่าน้ำฝั่งตรงข้าม เจ้าอาวาสวัดบางลี่น้อยในขณะนั้นเห็นลักษณะของลูกสาวเศรษฐีจึงทำนายว่า *"ลูกสาวนี้มีบุญวาสนานัก ต่อไปภายหน้าจะได้เป็นถึงนางพญามหากษัตริย์อย่างแน่นอน"*

เศรษฐีเห็นเป็นเรื่องขัน จึงตอบว่า *"ถ้าเหตุการณ์เป็นจริงตามคำทำนาย ผมจะถวายกุฏิทองให้ท่านสมภารอยู่ถึงสามหลังทีเดียว"*

ต่อมาลูกสาวเศรษฐีได้แต่งงานกับหลวงยกกระบัตรแขวงเมืองราชบุรี ไม่มีเค้าว่าจะได้เป็นนางพญามหากษัตริย์ตามคำทำนายแต่อย่างใด ต่อมาหลวงยกกระบัตรแขวงเมืองราชบุรีได้เลื่อนบรรดาศักดิ์สูงขึ้น และได้ปราบดาภิเษกเป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ แห่งราชวงศ์จักรี และได้สถาปนาท่านนาคผู้เป็นภรรยาขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมราชินีซึ่งสมจริงตามคำทำนาย เศรษฐีจึงได้สร้างกุฏิทำด้วยไม้สักทองขนาดใหญ่สามหลัง เพื่อถวายแด่เจ้าอาวาสวัดบางลี่น้อยตามสัญญาที่ให้ไว้

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ มีพระประสูติกาล ณ บ้านตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามบริเวณวัดอัมพวันเจติยารามในปัจจุบัน และได้ถวายพระนามสมเด็จพระราชชนนีเป็น **"สมเด็จกรมพระอมรินทรามาตย์"**

สมเด็จกรมพระอมรินทรามาตย์ พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๑ มีพระกนิษฐภคินีหรือน้องสาวชื่อ **"นวล"** ผู้ซึ่งต่อมาได้รับสถาปนาเป็นเจ้าคุณ

พระราชพันธุ์ แต่งงานกับนายบุนนาค ผู้เป็นบุตรชายของเจ้าพระยามหาเสนา (เสน)

นายบุนนาคนี่แหละเป็นต้นสกุลบุนนาค เขาเป็นพระสหายของรัชกาลที่ ๑ มาตั้งแต่ก่อนขึ้นครองราชย์ และเคยดูแลครอบครัวของพระองค์ในระหว่างที่พม่าเข้ามารุกราน เขารับราชการในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ จนได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา ว่าที่สมุหพระกลาโหม

เจ้าพระยาอรรคมหาเสนา (บุนนาค) กับเจ้าคุณพระราชพันธุ์ (นวล) มีบุตรชาย ๒ คน

คนแรกชื่อ **"ดิศ"** คนที่สองชื่อ **"ทัต"**

ดิศ คือผู้สร้างวัดประยุรวงศาวาส
ทัต คือผู้สร้างวัดพิชยญาติการาม

วัดประยุรวงศาวาสกับวัดพิชยญาติการามจึงเป็นวัดพี่วัดน้อง

วัดประยุรวงศาวาสเป็นวัดพี่ เพราะดิศผู้พี่เป็นคนสร้าง

วัดพิชยญาติการามเป็นวัดน้อง เพราะทัตผู้น้องเป็นคนสร้าง

ท่านดิศเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ ในตระกูลบุนนาคที่กำลังรุ่งเรืองด้วยอำนาจวาสนา มีมารดาเป็นพระกนิษฐภคินีหรือน้องสาวของพระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๑ บิดาดำรงตำแหน่งราชการระดับสูงเทียบได้กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในปัจจุบัน ท่านดิศจึงมีความเจริญก้าวหน้าในทางราชการอย่างรวดเร็ว ได้รับบรรดาศักดิ์และตำแหน่งสำคัญดังนี้

เป็นจมื่นไวยวรนารถ หัวหมื่นมหาดเล็ก ในสมัยรัชกาลที่ ๑

เป็นพระยาสุริยวงษ์มนตรี จางวางมหาดเล็ก ในสมัยรัชกาลที่ ๒

เป็นเจ้าพระยาพระคลัง ในสมัยรัชกาลที่ ๓

และเป็นสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ในสมัยรัชกาลที่ ๔

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ถึงแก่พิราลัยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๘ รวมอายุได้ ๖๘ ปี

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์เริ่มสร้างวัดประยุรวงศาวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๑ ขณะเป็นเจ้าพระยาพระคลังในสมัยรัชกาลที่ ๓ ใช้เวลาสร้างวัด ๘ ปีจึงสำเร็จ มีการฉลองวัดในปีที่ ๙ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๙ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ พระราชทานนามว่า **"วัดประยุรวงศาวาส"** ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ผู้สร้างวัดนี้ก็ได้รับพระราชทินนามว่า สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ คล้ายกับนามของวัด

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงสร้างวัดมากถึง ๕๐ วัด นับเป็นจำนวนมากที่สุดในราชวงศ์จักรี วัดประยุรวงศาวาสแม้จะไม่ใช่วัดที่พระองค์ทรงสร้างโดยตรง แต่ก็ถือว่าสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ) ผู้สร้างวัดนี้อยู่ในตระกูลบุนนาค ซึ่งเป็นราชินิกุลเกี่ยวดองกับพระบรมราชชนนีของรัชกาลที่ ๒ จึงเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยขององค์พระมหากษัตริย์ถึงขั้นที่รัชกาลที่ ๓ ทรงพระประสงค์จะให้เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ไปเป็นเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา ว่าการกลาโหมเหมือนบิดาของท่าน เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ขอไม่รับตำแหน่งนี้โดยให้เหตุผลว่า คนที่เป็น

เจ้าพระยามหาเสนามักอายุสั้น รัชกาลที่ ๓ จึงโปรดให้เป็นเจ้าพระยาพระคลังว่าการทั้งกรมท่าและกลาโหม ถ้าเทียบกับสมัยนี้ ในฐานะกำกับดูแลกรมท่า เจ้าพระยาพระคลังมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงการต่างประเทศรวมกัน และในฐานะกำกับดูแลกลาโหม ท่านมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

แม้เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) จะมีอำนาจมากทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนอย่างนี้ ท่านก็ยังมีความกตัญญูกตเวทีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังจะเห็นได้ว่า ในช่วงปลายรัชกาลที่ ๓ ไม่มีการสถาปนาองค์รัชทายาทเพื่อสืบต่อราชสันตติวงศ์ เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) อัครมหาเสนาบดีว่าการกลาโหม ก็ได้เป็นผู้นำคณะเสนาบดีในการอาราธนาพระวชิรญาณให้ลาผนวชมาครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๔

เพื่อแสดงให้เห็นคุณูปการสำคัญนี้ที่เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ผู้สร้างวัดประยุรวงศาวาสกระทำไว้แก่บ้านเมือง จะขอกล่าวถึงเหตุผลที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ไม่ทรงสถาปนาองค์รัชทายาทจนเป็นเหตุให้เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ต้องกลายเป็นคิงเมกเกอร์ (King maker) คือผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสถาปนาองค์พระมหากษัตริย์ต่อไป

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เป็นพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แต่ในปีที่ประสูติคือ พ.ศ. ๒๓๓๐ นั้นยังเป็นสมัยรัชกาลที่ ๑ พระชนกเป็นแค่เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร ยังไม่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน



รัชกาลที่ ๒ ส่วนพระชนนีเป็นธิดาพระยานนทบุรีชื่อหม่อมเรียม (ภายหลังได้รับสถาปนาเป็นกรมสมเด็จพระศรีสุลาลัย พระบรมราชชนนีพันปีหลวงในรัชกาลที่ ๓) เนื่องจากพระชนนีไม่ใช่เจ้า รัชกาลที่ ๒ จึงทรงพระยศเป็นแค่พระองค์เจ้าตั้งแต่ประสูติ ต่อมาได้รับสถาปนาเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์

กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์มีพระอนุชาต่างพระมารดา คือเจ้าฟ้ามงกุฎเสด็จสมภพเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๗ จากพระบรมราชชนนีที่เป็นเจ้าฟ้าฝ่ายในจึงทรงพระยศเป็นเจ้าฟ้ามาตั้งแต่ประสูติ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์มีพระชันษาแก่กว่าเจ้าฟ้ามงกุฎ ๑๗ ปี

เมื่อตอนปลายรัชกาลที่ ๒ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ได้ทรงบังคับบัญชาราชการแผ่นดินต่างพระเนตรพระกรรณมีผู้คนยำเกรงนับถือโดยมากทรงเป็นผู้บัญชาการตำรวจวัง เป็นผู้กำกับกรมพระคลัง เป็นผู้กำกับกรมท่าดูแลการค้าการพาณิชย์ของประเทศ

ในฐานะผู้กำกับกรมท่า กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงประกอบการค้าต่างประเทศด้วยพระองค์เอง รับสั่งให้แต่งสำเภาเอาสินค้าไทยลงเรือไปขายถึงเมืองจีน ขากลับก็เอาสินค้าจากเมืองจีนกลับเข้ามาขายเมืองไทยแต่ไม่ได้สั่งสินค้าเข้ามามากให้เสียดุลการค้า ส่วนใหญ่กลับมาเรือเปล่าเรือมักโคลงเคลง ถ้าเจอพายุอาจจะอับปางได้ ก็รับสั่งให้หาซื้อก้อนหินจากจีนที่แกะเป็นยักษ์และตัวงิ้วต่างๆ เพื่อถ่วงเรือกลับมาเมืองไทยกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ได้ทรงอุทิศถวายพระอารามทั้งหมด กลายเป็นตัวยักษ์ประดิษฐานอยู่หน้าพระอุโบสถวัดโพธิ์ วัดอรุณมาจนบัดนี้สิงโตหินหน้าพระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาสก็คงมีที่มาแบบเดียวกันทุกวันนี้สิงโตหินมีค่ามากต้องล่ามโซ่ไว้เพราะขโมยชอบอุ้มเอาไปเลี้ยง

ก่อนสิ้นรัชกาลที่ ๒ ไม่มีการตั้งรัชทายาทเพื่อสืบราชสมบัติ ผู้มีสิทธิขึ้นครองราชย์ตามนิตินัยอันดับ ๑ ก็คือเจ้าฟ้ามงกุฎ และอันดับ ๒ รองลงมาคือกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ เหตุที่เจ้าฟ้ามงกุฎอยู่อันดับ ๑ เพราะขณะประสูติทรงพระยศเป็นเจ้าฟ้า ขณะที่กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงพระยศเป็นพระองค์เจ้า

เมื่อมีพระชันษาถึง ๒๑ ปี เจ้าฟ้ามงกุฎเสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุ เรียกว่าพระวชิรญาณ พอทรงผนวชได้ ๑๕ วัน ก็มีเหตุบังเอิญคือพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เสด็จสวรรคต ที่ว่าบังเอิญคือรัชกาลที่ ๒ ประชวรเพียง ๘ วันเท่านั้น ก็เสด็จสวรรคต ไม่ได้ดำรัสสั่งมอบราชสมบัติแก่เจ้านายพระองค์ใดให้เป็นที่รัชทายาท พระราชวงศ์และคณะเสนาบดีทั้งหมดจึงประชุมปรึกษากันว่าควรจะเชิญใครขึ้นครองราชย์ ที่ประชุมได้ส่งผู้แทนไปทูลถามพระวชิรญาณ (เจ้าฟ้ามงกุฎ) ว่าจะทรงปรารถนาราชสมบัติหรือจะทรงผนวชต่อไป พระวชิรญาณไปทูลปรึกษากรมหมื่นนุชิตชิโนรส พระปิตุลาซึ่งทรงผนวชอยู่ (ต่อมาคือสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส) ก็ได้รับคำแนะนำว่า ไม่ใช่เวลาจะปรารถนาราชสมบัติ พระวชิรญาณจึงตอบผู้แทนไปว่ามีพระประสงค์จะผนวชอยู่ต่อไป พระราชวงศ์และคณะเสนาบดีทั้งปวงจึงทูลเชิญกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗

รัชกาลที่ ๓ เป็นพระมหากษัตริย์ที่มีบุญญาธิการ ทรงมีคนดีไว้ใช้หลายคน คนสำคัญ ๒ คนมาจากตระกูลบุนนาคก็คือเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) และน้องชายคือพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา (ทัต) เป็นพี่น้อง



ท้องเดียวกัน สองท่านนี้เป็นขุนนางที่จงรักภักดีตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ ๓ จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้ขึ้นเป็นสมเด็จเจ้าพระยาสองพี่น้องเรียกกันว่าสมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่และสมเด็จเจ้า พระยาองค์น้อย องค์ใหญ่คือสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ องค์น้อยคือสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระยาศรีพิพัฒน์ (ทัต) เป็นอธิบดีกรมท่าคล้ายกับกรมศุลกากรและสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองสมัยนี้ จึงมีหน้าที่รับแขกบ้านแขกเมือง ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาส่งทูตคนหนึ่งชื่อนายโจเซฟ บัลเลซเตีย เข้ามาสร้างสัมพันธไมตรี รัชกาลที่ ๓ ทรงตั้งพระยาศรีพิพัฒน์ไปรับจนถึงท่า ท่านพูดภาษาอังกฤษไม่ได้ต้องอาศัยล่าม ฝ่ายล่ามไทยไม่รู้ภาษาอังกฤษแต่พูดภาษาพม่าได้มีคนพม่าซึ่งพูดภาษาอังกฤษได้แปลต่อเป็นภาษาอังกฤษให้ทูตอเมริกันฟัง เรียกว่าถามไปคำหนึ่งกว่าจะได้คำตอบกลับมาจิบน้ำชาหมดไปหนึ่งถ้วย จึงไม่แปลกที่คุยอยู่นานก็ยังไม่ประทับใจกัน

ตอนหนึ่งในการสนทนา พระยาศรีพิพัฒน์ถามว่า *“ท่านมาด้วยจุดประสงค์อันใด”*

ทูตตอบว่า *“ถือพระราชสาส์นของสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งกรุงวอชิงตัน ดี ซี มาถวาย”*

พระยาศรีพิพัฒน์ถามว่า *“สมเด็จพระราชาธิบดีของท่านปกครองเมืองอะไร เราไม่เคยได้ยิน”*

ทูตตอบว่า *“ปกครองเมือง ๓๐ เมือง”* เขาหมายถึง ๓๐ รัฐ

พระยาศรีพิพัฒน์ถามต่อว่า *“เมืองนั้นอยู่ที่ไหน ประชาชนอยู่อย่างไร”*

พอถึงตรงนี้ ทูตอเมริกันโกรธมากที่เสียเวลาพูดผ่านล่ามเป็นนานสองนานยังไม่เข้าประเด็น เขาจึงพูดว่า *"อย่ามาเจ้าคารมตีโวหารอยู่เลยจนค่ำก็ไม่ได้เรื่อง จงนำพระราชสาส์นพระเจ้ากรุงอเมริกาไปถวายพระเจ้าแผ่นดินของท่านเถิด เราจะรีบกลับ"*

พระยาศรีพิพัฒน์ก็พูดสวนไปว่า *"ท่านไม่รู้ธรรมเนียมไทย ธรรมเนียมไทยนั้นพระราชสาส์นต้องเชิญใส่พานคลานเข้าไปถวาย จะฝากกันไปเช่นนี้ไม่ได้ ต้องหาพานมาใส่แล้วนั่งรอวันเวลาที่ทรงว่าง เมื่อทรงนัดมาจึงค่อยเข้าไปถวาย วันนี้ไทยไม่พร้อมท่านจึงไม่สามารถจะเข้าไปได้"*

เรื่องนี้จบลงที่ทูตอเมริกันลงเรือกลับไปโดยไม่ได้ถวายพระราชสาส์นสาเหตุหนึ่งแห่งความไม่เข้าใจครั้งนี้ น่าจะมาจากการที่ฝ่ายไทยไม่มีล่ามที่พูดภาษาอังกฤษได้

เนื่องจากเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) และพระยาศรีพิพัฒน์ (ทัต) ทำงานติดต่อกับต่างประเทศน่าจะเข้าใจดีถึงกำลังอำนาจของประเทศอังกฤษที่รบชนะจีนและเข้าไปมีอำนาจในจีนเมื่อ พ.ศ. ๒๒๘๕ ท่านทั้งสองจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องสร้างความสามัคคีของคนในชาติเพื่อรักษาอธิปไตยของชาติให้พ้นเงื้อมมือของประเทศมหาอำนาจในยุคนั้น คืออังกฤษและฝรั่งเศส เพราะเหตุนี้ พี่น้องคู่นี้จึงเห็นพ้องกันว่าพระวชิรญาณเหมาะที่จะขึ้นครองราชย์ต่อเป็นรัชกาลที่ ๔ เพราะพระวชิรญาณเป็นเจ้านายที่ทันสมัยและทรงทราบภาษาอังกฤษ

เมื่อตอนปลายรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงตั้งรัชทายาท ทั้งยังปล่อยให้ตำแหน่งเสนาบดีว่างอยู่หลายกระทรวง ทรงให้เหตุผลว่า พระเจ้าแผ่นดินต่อไปจะได้ตั้งตามพระราช



อัธยาศัย อำนาจในการบริหารบ้านเมืองจึงตกอยู่ในมือของสองพี่น้องแห่งตระกูลบุนนาค คือ เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) และพระยาศรีพิพัฒน์ (ทัต)

ก่อนจะเสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวประชวรหนัก โปรดให้เขียนกระแสรับสั่งไปยังเสนาบดีสภาว่า *"ให้เสนาบดีกับข้าราชการทั้งปวงปรึกษากัน ถ้าเห็นว่าพระราชวงศ์พระองค์ใดสมควรจะปกครองแผ่นดินให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ ก็ให้ถวายราชสมบัติแก่พระองค์นั้นเถิด"* การที่ทรงมีพระกระแสรับสั่งอย่างนี้ ทำให้อำนาจในการคัดเลือกเจ้านายขึ้นครองราชย์ตกอยู่ภายใต้การชี้นำของเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ในฐานะหัวหน้าเสนาบดีไปโดยปริยาย

เมื่อเจ้าพระยาพระคลังได้พระกระแสรับสั่งของรัชกาลที่ ๓ แล้วจึงไปกราบพระวชิรญาณ ทูลให้ทรงทราบว่าเสนาบดีปรึกษากันจะเชิญเสด็จขึ้นครองราชย์ พระวชิรญาณตรัสตอบว่า ถ้าจะถวายราชสมบัติแก่พระองค์ขอให้ถวายแก่เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ด้วย เพราะเจ้าฟ้าพระองค์นี้ดวงชะตาดีวิเศษถึงขนาดจะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ถ้าพระวชิรญาณเป็นพระเจ้าแผ่นดินเพียงลำพังก็เกรงว่าจะอยู่ได้ไม่นาน เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) จึงลงเรือไปเฝ้าเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ทูลความให้ทรงทราบตามที่พระวชิรญาณปรารภ และตกลงให้เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์เป็นพระมหาอุปราชทรงศักดิ์พิเศษเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่สอง (Second King) ทรงพระนามว่าพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นรัชกาลที่ ๔ ทรงบำเหน็จความดีความชอบแก่สมาชิกสำคัญของตระกูลบุนนาค ดังนี้

๑. ทรงสถาปนาเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ขึ้นเป็นสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ วรุตมพงษนายก สยามดิลกโลกานุปาลนนารถ สกลราชวราณาจักราธิเบนทร์ ปรเมนทรมหาราชานุกูล สรรพกิจมูลมเหศวรเชษฐามาตยาธิบดี ศรีสรณรัตนธาดาอดุลยเดชานุภาพบพิตร ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน

๒. ทรงสถาปนาพระยาศรีพิพัฒน์ (ทัต) เป็นสมเด็จเจ้าพระยา บรมมหาพิชัยญาติ ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการพระนคร

๓. ทรงสถาปนาพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) เป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ว่าที่สมุหพระกลาโหม เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์เป็นบุตรของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ต่อมาเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จ เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ ๕

บุคคลสำคัญทั้งสามนี้ได้สร้างและปฏิสังขรณ์วัด ๓ แห่งซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน คือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์สร้างวัดประยุรวงศาวาส สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติสร้างวัดพิชยญาติการาม และสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ปฏิสังขรณ์วัดบุปผาราม

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ขณะยังเป็นเจ้าพระยาพระคลังสร้างวัดประยุรวงศาวาสเสร็จแล้ว จัดงานฉลองพระอารามเมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๓๗๙ ดังมีข้อความบันทึกในจดหมายเหตุ

ว่า *“วันนี้มีการฉลองวัดอันงดงามของสมเด็จองค์ใหญ่ บิดาของท่านผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน มีการมหรสพมากมายหลายอย่าง ประชาชนมาประชุมกันมากมายหลายพัน ทั้งชาวพระนครและสัญจรมาจากที่ต่างๆ ของประเทศ”*

ในปีที่มีการฉลองวัดนี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่พระเทพโมลี เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสรูปที่ ๓ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๗๕ สมัยรัชกาลที่ ๓ จนถึงมรณภาพ พ.ศ. ๒๔๑๖ สมัยรัชกาลที่ ๕ รวมเวลาเป็นเจ้าอาวาสนานถึง ๔๑ ปี

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เป็นชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๖ ในสมัยรัชกาลที่ ๑ บวชที่วัดราชบูรณะ สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค เป็นพระนักเทศน์โวหารดี ลีลาอย่างสาลิกาป้อนเหยื่อ มีชื่อเสียงโด่งดัง มีคนนิยมมาก

ในปลายรัชกาลที่ ๒ จนถึงรัชกาลที่ ๔ มีพระนักเทศน์ระดับแนวหน้าของประเทศอยู่ ๓ รูปคือ

๑. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) วัดประยุรวงศาวาส

๒. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัดระฆังโฆสิตาราม

๓. พระธรรมอุดม (ถึก) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

พระนักเทศน์ทั้งสามรูปเป็นพระมหาเปรียญรุ่นราวคราวเดียวกัน แต่พระมหาจี่และพระมหาถึกเป็นพระราชาคณะก่อนเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๔ สมัยรัชกาลที่ ๒ พระมหาจี่เป็น**พระอมรโมลี** พระมหาถึกเป็น**พระศรีวิสุทธิวงศ์** พระมหาโตยังเป็นพระมหาต่อไปจนสิ้นรัชกาลที่ ๓ เพราะพอถึงฤดูกาลพระราชทานสมณศักดิ์ทีไร พระมหาโตเป็นต้องออกธุดงค์

ทุกทีไป เป็นที่น่าสังเกตว่า จนเมื่อพระมหาจี่เป็น**พระพิมลธรรม**และพระมหาถึกเป็น**พระธรรมอุดม**แล้ว พระมหาโตจึงได้เป็นพระราชาคณะที่**พระธรรมกิตติ** เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๕ สมัยรัชกาลที่ ๔

ใน พ.ศ. ๒๓๗๕ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงเลื่อนพระอมรโมลี (จี่) เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่**พระเทพโมลี ตรีปิฎกธรา มหาธรรมกถิกคณฤศร บวรสังฆาราม คามวาสี** นับเป็นครั้งแรกที่โปรดให้เติมคำว่า "มหาธรรมกถึก" เข้าในสร้อยนามพระเทพโมลี ทั้งนี้เพราะท่านเป็นพระธรรมกถึกชั้นนำนั่นเอง และในปี พ.ศ. ๒๓๗๕ นั้นเอง โปรดให้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ท่านได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ต่อมาดังนี้

พ.ศ. ๒๓๘๖ เป็น**พระธรรมไตรโลกาจารย์**

พ.ศ. ๒๓๙๔ เป็น**พระพิมลธรรม**

พ.ศ. ๒๔๐๐ เป็น**สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์**

เล่ากันว่า ในปีที่จะได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะ เกิดเพลิงไหม้กุฏิพระพิมลธรรม (จี่) ท่านจุดเทียนลืมไว้ที่เครื่องบูชาพระในกุฏิแล้วไปกิจนิมนต์ รัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาพระพิมลธรรม (จี่) เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ นัยว่าเพื่อเป็นการทำขวัญที่กุฏิถูกไฟไหม้ พระพิมลธรรม (จี่) ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะแทนที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุที่เพิ่งถึงมรณภาพ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) รูปนี้ สมัยที่เป็นพระพุทธโฆษาจารย์เจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม ได้มีความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ขณะผนวชเป็นพระวชิรญาณ



ครองวัดบวรนิเวศวิหาร เรื่องมีอยู่ว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โปรดให้พระวชิรญาณมีตำแหน่งในคณะกรรมการสอบพระปริยัติธรรมสนามหลวงในสมัยสอบปากเปล่า พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) เป็นกรรมการอาวุโสอยู่ในคณะนั้นด้วย

วันหนึ่ง พระมหาผ่องเข้าสอบแปลปากเปล่าตอนหนึ่งว่า *"ตุมฺเห อันว่าท่านทั้งหลาย นิสีทถ จงนั่ง อาสเน ในอาสนะ"* พระวชิรญาณไม่โปรดที่แปลศัพท์ว่า "อาสเน" ว่า "ในอาสนะ" พระมหาผ่องจึงแปลใหม่ว่า "อาสเน เหนืออาสนะ" คราวนี้เป็นที่ถูกพระทัยของพระวชิรญาณ แต่พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) ค้านว่าแปลไม่ถูก ให้แปลใหม่ เมื่อกรรมการขัดกันเองอย่างนี้ พระมหาผ่องก็ไม่รู้ว่าจะแปลว่าอย่างไร พระวชิรญาณเกรงว่าพระมหาผ่องจะสอบตกจึงตรัสขึ้นว่า "นั่งในอาสนะนั้น นั่งอย่างไร จะฉีกอาสนะออก แล้วเข้าไปนั่งในช่องที่ฉีกหรือ หรือจะเอาอาสนะขึ้นคลุมตัวไว้ในนั้น" พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) โกรธมาก จึงต่อว่าต่อขานพระวชิรญาณอย่างรุนแรง ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็กริ้วตรัสสั่งห้ามมิให้นิมนต์พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) เป็นกรรมการสอบพระปริยัติธรรมอีก และทรงมอบการสอบพระปริยัติธรรมเป็นสิทธิ์ขาดแก่พระวชิรญาณตั้งแต่บัดนั้นจนสิ้นรัชกาล

ปรากฏว่า พระมหาผ่องผู้เข้าสอบแปลพระปริยัติธรรมในครั้งนั้นสอบได้ และได้เข้าแปลในครั้งต่อมาอีกจนสอบได้เปรียญ ๘ ประโยค ต่อมาเป็นพระราชาคณะที่พระธรรมภาณพิลาศครองวัดราชบุรณะในสมัยรัชกาลที่ ๕ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) กราบบังคมทูลขอให้ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๑

พระธรรมภาณพิลาศ (ผ่อง) เป็นเจ้าอาวาสรูปที่ ๕ ของวัดประยุรวงศาวาส ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๒๑-๒๔๓๑ รวม ๑๐ ปี

เรื่องของพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) ยังไม่จบแค่นั้น เพราะเมื่อพระวชิรญาณลาผนวชขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) เกรงว่าจะถูกถอดจากพระราชาคณะจึงเตรียมตัวย้ายกลับไปอยู่เพชรบุรีซึ่งเป็นภูมิลำเนาเดิม แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้พ้นโทษ ตรัสยกย่องว่าท่านเป็นผู้ชำนาญพระปริยัติธรรมมาก ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ย้ายมาครองวัดมหาธาตุ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) รู้สึกซาบซึ้งในพระคุณธรรมของรัชกาลที่ ๔ ที่ไม่ทรงพยาบาท นับว่าพระองค์ทรงเป็นบัณฑิตโดยแท้ จึงแต่งคาถาถวายพระพรรัชกาลที่ ๔ ขึ้นต้นว่า **"ยํ ยํ เทวมนุสฺสานํ มงฺคลตฺถาย ภาสิตํ"** สนองพระเดชพระคุณ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพอพระราชหฤทัย จึงโปรดให้พระสงฆ์สวดคาถานั้นต่อมาจนถึงทุกวันนี้

เมื่อสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุถึงมรณภาพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาพระพิมลธรรม (จี่) เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ โดยมีพระราชประสงค์จะให้เป็นเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ย้ายไปเป็นอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุสืบต่อจากสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) แต่สมเด็จ เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) ทูลขอให้อยู่เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสต่อไป วัดประยุรวงศาวาสจึงมีสมเด็จพระราชาคณะเป็นเจ้าอาวาสด้วยเหตุนี้



ภายหลังรัชกาลที่ ๔ ทรงเปลี่ยนให้สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เป็นเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ครองวัดประยุรวงศาวาสต่อไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) ถึงมรณภาพในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖ รวมอายุได้ ๘๑ ปี สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ได้ทรงนิพนธ์โคลงว่าด้วยมรณภาพของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) ไว้ดังนี้

สมเด็จพระพุทธเจ้า, เจ้าคณะเหนือ
นักเทศน์วิเศษเหลือ เพราะพริ้ง
อาสาฬหะแรมเมื่อ สามค่ำ
ถึงพิราลัยทิ้ง ร่างไว้ไปศูนย์

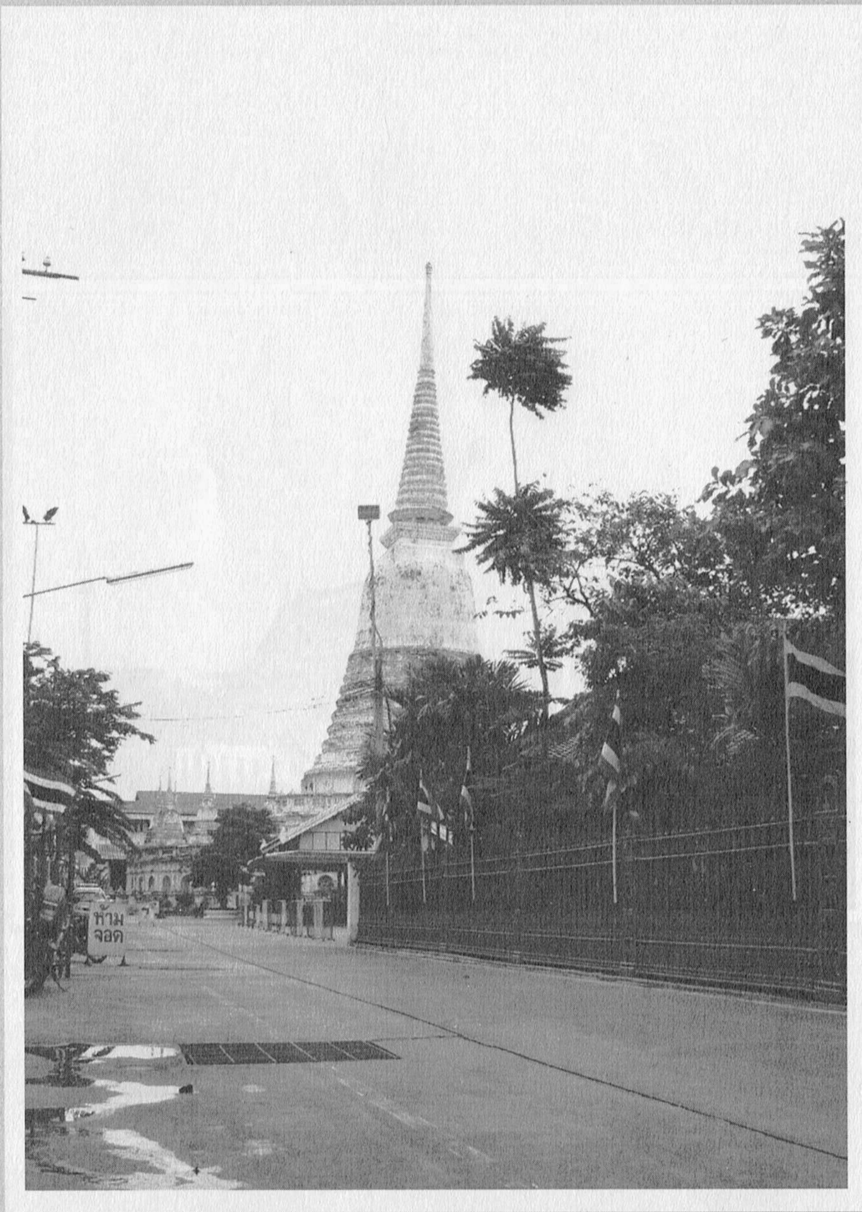
ความเป็น *"นักเทศน์วิเศษเหลือเพราะพริ้ง"* ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) ได้วางรากฐานให้สำนักวัดประยุรวงศาวาสเป็นแหล่งผลิตพระนักเทศน์ชั้นนำให้กับวงการพระพุทธศาสนามาจนถึงปัจจุบัน ประเพณีของการเทศนาไม่เคยขาดหายไปจากสำนักวัดประยุรวงศาวาส ตั้งแต่สมัยของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เป็นต้นมา สำนักนี้มีพระนักเทศน์ที่แสดงธรรมได้ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเทศน์แบบธรรมวัตร เทศน์ปุจฉา-วิสัชนา เทศน์มหาชาติ อภิปราย ปาฐกถาหรือบรรยายธรรม ทั้งเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในยุคปัจจุบันที่พระพุทธวรญาณเป็นเจ้าอาวาส สำนักวัดประยุรวงศาวาสได้รับการยอมรับให้เป็นศูนย์ฝึกอบรบพระนักเทศน์ ของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร โดยรับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ วัดประยุรวงศาวาสเริ่มดำเนินการฝึกอบรมพระนักเทศน์ตั้งแต่สมัยที่ **พระครูพิศาลธรรมโกศล (หลวงตา แพรเยื่อไม้)** เป็นประธานองค์การ

เผยแผ่ของวัด ท่านจัดฝึกอบรมพระนักเทศน์ได้ ๔ รุ่นก็ถึงมรณภาพ โครงการนี้จึงชะงักไป จนกระทั่งประธานองค์การเผยแผ่ของวัดรูปปัจจุบัน พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มาสานงานฝึกอบรมพระนักเทศน์ต่อมาตั้งแต่รุ่นที่ ๕ จนถึงปัจจุบัน ศูนย์ฝึกอบรมพระนักเทศน์ของวัดประยุรวงศาวาสได้จัดฝึกอบรมพระนักเทศน์ไปแล้ว ๑๔ รุ่น มีพระภิกษุสามเณรจากหลายจังหวัดมาเข้ารับการอบรมจบหลักสูตรจำนวนทั้งสิ้น ๔,๐๐๐ กว่ารูป

การที่สำนักวัดประยุรวงศาวาสมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับด้านการเทศนาสั่งสอนและกลายเป็นศูนย์ฝึกอบรมพระนักเทศน์ ก็เพราะวัดนี้มีเจ้าอาวาสที่สนใจการเทศนาสั่งสอนครองวัดต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เป็นเจ้าอาวาส และการที่วัดประยุรวงศาวาสมีพระนักเทศน์ชื่อดังเป็นเจ้าอาวาสครองวัด สร้างความเจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ ก็เพราะได้รับความเอาใจใส่อุปถัมภ์บำรุงจากสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ) ผู้สร้างวัดและทายาทรุ่นต่อมา คือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร) เจ้าพระยาภานุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม) เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร) เจ้าพระยาสุรวงศ์วัฒนศักดิ์ (โต) พระยาสุริยานุวงศ์ประวัติ (เต็น) ท่านผู้หญิงตลับ สุรวงศ์วัฒนศักดิ์ พระยาสุริวงศ์วิวัฒน์ (เตี้ยม) เป็นต้น ต่างฝ่ายต่างก็ช่วยกันอุปถัมภ์บำรุงวัดประยุรวงศาวาสในฐานะมรรคนายกและไวยาวัจกรด้วยดีต่อเนื่องกันมา

วันนี้ คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสพร้อมด้วยคณะอุบาสกอุบาสิกาซึ่งมีพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระพุทธวรญาณเป็นประธานพร้อมใจกัน

ประกอบพิธีบำเพ็ญบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แด่ท่านผู้มีคุณูปการแก่วัดประยุรวงศาวาสมาแต่อดีต ทั้งที่เป็นบูรพาจารย์ฝ่ายบรรพชิตมีสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เป็นต้น และที่เป็นบุพพการีฝ่ายคฤหัสถ์ในราชินิกุลบุนนาค มีสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ) และสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) เป็นต้น ขอบูรพาจารย์และบุพพการีชนทั้งปวงจงเป็นผู้มีส่วนแห่งกุศลผลบุญนี้โดยทั่วกันทุกท่านทุกคน เทอญ



ประวัติวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร



ประวัติวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี)



ชั้นและชนิดของวัด

วัดประยุรวงศาวาส เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร

ที่ตั้งวัด

วัดประยุรวงศาวาส ตั้งอยู่ใกล้กับเชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้า ฝั่งธนบุรี โดยมีเลขทะเบียนวัดที่ ๒๔ ถนนประชาธิปก แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

อาณาเขต

วัดประยุรวงศาวาส มีเนื้อที่ ๒๗ ไร่ ลักษณะพื้นที่ราบเรียบสี่เหลี่ยม มีอาณาเขตอุปจารดังนี้

๑. **ทิศตะวันออก** มีอาณาเขตจรดถนนประชาธิปก

๒. **ทิศตะวันตก** มีอาณาเขตจรดคลองสาธารณะ

๓. **ทิศเหนือ** มีอาณาเขตจรดถนนเทศบาลสาย ๑

๔. **ทิศใต้** มีอาณาเขตจรดถนนเทศบาลสาย ๒ และโรงเรียนศึกษานารี

ที่ธรณีสงฆ์

วัดประยุรวงศาวาส มีที่ธรณีสงฆ์จำนวน ๓๔๔ ตารางวา ในด้านตะวันออกติดกับถนนประชาธิปกได้สร้างเป็นตึกแถว ๓๐ หลัง ในด้านตะวันตกได้แบ่งให้ประชาชนเช่าอยู่อาศัยและมีที่ธรณีสงฆ์ ๑ แปลง อยู่ที่ตำบลดอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ประวัติผู้สร้างวัด

ผู้สร้างวัดประยุรวงศาวาส คือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) สมภพเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ ในรัชกาลที่ ๑ บิดาคือเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา (บุนนาค) ผู้เป็นต้นสกุล "บุนนาค" มารดาคือเจ้าคุณหญิงนวล ผู้เป็นกนิษฐาภคินีของสมเด็จพระอมรินทรามาตย์บรมราชินีในพระบาทมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เพราะเหตุที่เจ้าคุณหญิงนวลเป็นพระญาติกับพระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๑ นี่เอง สกุลบุนนาคจึงเป็น **"ราชินิกุล"**

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ เริ่มเข้ารับราชการในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้รับการเลื่อนตำแหน่งราชการโดยลำดับ จนได้ตำแหน่งพระยาพระคลังในสมัยรัชกาลที่ ๒ และต่อมาได้เป็นเจ้าพระยาพระคลังว่าที่กรมท่า (เทียบเท่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ) และว่าที่สมุหพระกลาโหม (เทียบเท่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม) พร้อมกันสองตำแหน่งในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เจ้าพระยาพระคลังดิศ

เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอัญเชิญเจ้าฟ้ามงกุฎขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔[๑]

ใน พ.ศ. ๒๓๙๔ สมัยรัชกาลที่ ๔ เจ้าพระยาพระคลังดิศ ได้รับพระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นสมเด็จพระยาผู้สำเร็จราชการทั่วพระราชอาณาจักร มีพระราชทินนามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า

"สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ วรุตมพงศนายก สยามดิลกโลกานุปาลนาถ สกลราชอาณาจักราธิเบนทรปรเมนทรมหาราชานุกูล สรรพกิจมูลมเหศวรเชษฐามาตยาธิบดี ศรีสรณรัตนธาดาอดุลยเดชานุภาพบพิตร"[๒]

สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ถึงแก่พิราลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๘ รวมอายุได้ ๖๘ ปี



---

[๑] *A.T. Embree, Encyclopedia of Asian History, Charles Scribner's Sons, New York., 1988 p. 197*

[๒] *ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม, เจ้าพระยาและสมเด็จเจ้าพระยาบางท่านในสกุลบุนนาค, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์เอกพระยาสุริยานุวงศ์ประวัติ (เต๋า บุนนาค), ๒๕๑๗, หน้า ๔๓*



การสร้างวัดและงานฉลองวัด

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาพระคลัง ว่าที่กรมท่าและสมุหพระกลาโหม ได้อุทิศสวนกาแฟสร้างเป็นวัดขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๑ แล้วถวายเป็นพระอารามหลวงในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามว่า **"วัดประยุรวงศาวาส"**

การสร้างวัดได้เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๗๑ สร้างอยู่ ๘ ปี จึงสำเร็จในปี พ.ศ. ๒๓๗๙ ได้มีการฉลองวัดในวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๓๗๙ ตรงกับวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๗ ค่ำ ดังหลักฐานที่ปรากฏในพงศาวดารรัชกาลที่ ๓ ว่า

"...ครั้นลุถึงศักราช ๑๑๙๘ ปีวอก อัฐศก เป็นปีที่ ๑๓ ครั้นมาถึงวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๗ ค่ำ เจ้าพระยาพระคลังมีการฉลองวัดประยูรวงศ์ฯ พระสงฆ์ในวัดได้ปืนเปรียมกระสุน ๕ นิ้วชำรุดหูพะเนียงทิ้งอยู่ในวัดบอก ๑ เอาทำไฟพะเนียงจุด...."

ในเรื่องนี้ หมอ ดี.บี.บรัดเล มิชชันนารี ชาวอเมริกันได้บันทึกไว้ในจดหมายเหตุว่า

"วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๓๗๙ วันนี้มีการฉลองวัดอันงดงามของสมเด็จองค์ใหญ่บิดาของท่านผู้สำเร็จราชการแผ่นดินมีการมหรสพมากมายหลายอย่าง ประชาชนมาประชุมกันมากมาย หลายพัน ทั้งชาวพระนครและสัญจรมาจากที่ต่างๆ ของประเทศ..."

หมอบรัดเลบันทึกไว้ว่าในงานฉลองวัดประยุรวงศาวาสนั้น ได้มีการทำไฟพะเนียงด้วยปืนใหญ่ โดยฝังโคนกระบอกปืนใหญ่ลงในแผ่นดิน เมื่อจุดชนวนขึ้น ปืนใหญ่เกิดระเบิดแตกออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ทำให้มีผู้บาดเจ็บล้มตายหลายคน หมอบรัดเลอยู่ห่างจากที่เกิดเหตุประมาณ ๒๕๐ เมตร เจ้าพระยาพระคลังดิศให้คนตามตัวหมอบรัดเลไปรักษาผู้บาดเจ็บพระรูปหนึ่งกระดูกแขนแตก หมอบรัดเล จำต้องตัดแขนของพระรูปนั้น การผ่าตัดประสบผลสำเร็จ บาดแผลหายสนิทในเวลาไม่นานนัก นับได้ว่าเป็นการผ่าตัดครั้งแรกในประเทศไทยเกิดขึ้นที่วัดประยุรวงศาวาสในวันฉลองวัดนั้นเอง[๓]

ภายหลังจากการระเบิดครั้งนั้นสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ให้สร้างอนุสาวรีย์เป็นปืนใหญ่ ๓ กระบอกไว้ในบริเวณเขาภูเขาจำลอง เพื่อเป็นการไว้อาลัยแด่ผู้เสียชีวิต อนุสาวรีย์ยังมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ข้อความจารึกที่อนุสาวรีย์เป็นดังนี้

"อนุสาวรีย์นี้ได้สร้างขึ้นเมื่อปีวอก อัฐศก ศักราช ๑๑๙๘ (พ.ศ. ๒๓๗๙) ให้เป็นที่ระฦกแห่งปืนใหญ่ระเบิดให้เป็นที่เสียชีวิตหลายในเวลามีงานมหกรรมการฉลองพระอารามนี้..."

---

[๓] *ไทยน้อย และอุดม ประมวลวิทยา, ๓๐ เจ้าพระยา, สำนักพิมพ์ กรุงธน, ๒๕๐๔, หน้า ๔๒*



วัดรั้วเหล็ก

วัดประยุรวงศาวาส ชาวบ้านมักนิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า **วัดรั้วเหล็ก** เพราะมีรั้วเหล็กล้อมเป็นกำแพงตอนหน้าพระอุโบสถ พระวิหารและศาลาการเปรียญด้านเหนือ รั้วเหล็กมีความสูง ๓ ศอกเศษ ทำเป็นรูปอาวุธโบราณ คือหอกดาบและขวาน มีลักษณะเป็นกำแพงและซุ้มประตูเล็กๆ เป็นตอนๆ วัดจากมุมวิหารคตข้างพระอุโบสถไปจรดกำแพงประตูวัดด้านตะวันออกยาว ๑๔๘ เมตร ล้อมบริเวณภูเขาจำลองอีก ๒ ด้าน ด้านตะวันตกยาว ๔๘ เมตร ด้านใต้ยาว ๔๓ เมตรล้อมเป็นกำแพงหน้าวัดตอนขวามือเข้ามายาว ๔๐ เมตร ตอนซ้ายมือเข้ามายาว ๒๐ เมตร



มีเรื่องเล่าว่ารั้วเหล็กนี้เดิมสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์สั่งเข้ามาจากประเทศอังกฤษเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อใช้ล้อมเป็นกำแพงในพระราชวังแต่พระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงโปรด สมเด็จเจ้าพระยาจึงขอรับพระราชทานมาใช้ล้อมเป็นกำแพงในวัด โดยใช้น้ำตาลทรายแลกเอา หนักต่อหนัก คือเหล็กหนักเท่าใด น้ำตาลทรายก็หนักเท่านั้น

เจ้าพระยาภานุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม บุนนาค) เดินทางไปกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ในฐานะเป็นอัครราชทูตพิเศษเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาใน พ.ศ. ๒๔๒๓ เมื่อกลับถึงเมืองไทยในปีเดียวกันได้เล่าว่า ตนพบรั้วเหล็กล้อมเป็นกำแพงเมืองหลายแห่งในกรุงลอนดอนรั้วเหล็กเหล่านั้นมีรูปลักษณะเช่นเดียวกับรั้วเหล็กที่วัดประยุรวงศาวาส[๔]

---

[๔] *ประวัติย่อวัดประยุรวงศาวาส ธนบุรี, คณะศิษยานุศิษย์พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานบำเพ็ญกุศลฉลองชนมายุ ๗ รอบ และฉลองสมณศักดิ์ชั้นราชของท่านเจ้าคุณพระธรรมปหังษนาจารย์, ๒๔๙๘ หน้า ๑๑*



ปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุ

๑. พระอุโบสถ

พระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาส เป็นสถาปัตยกรรมแบบทรงไทย กว้าง ๑๘.๒๔ เมตร ยาว ๒๕.๒๐ เมตร หลังคาลด ๒ ชั้น หน้าบันเป็นลายดอกพุดตาน ด้านหน้าและด้านหลังมีประตูเข้าออกด้านละ ๒ ประตู หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบ พระประธานในพระอุโบสถ หล่อใน

ปี ๒๓๗๑ อันเป็นปีที่เริ่มสร้างพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยโลหะปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๙๙ เมตร สูง ๑.๖๒๕ เมตร ประกอบด้วยพระพุทธลักษณะอันงดงามพระพุทธรูปองค์นี้สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ให้ช่างชาวไทยเป็นผู้หล่อ ได้ว่าจ้างช่างลงรักปิดทองมาจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งกล่าวกันว่ามีฝีมือและกรรมวิธีการปิดทองดีเยี่ยม มาปิดทองพระพุทธรูป และถือได้ว่า เป็นพระพุทธรูปองค์แรกที่นำช่างฝีมือปิดทองเป็นชาวต่างชาติจากประเทศญี่ปุ่น

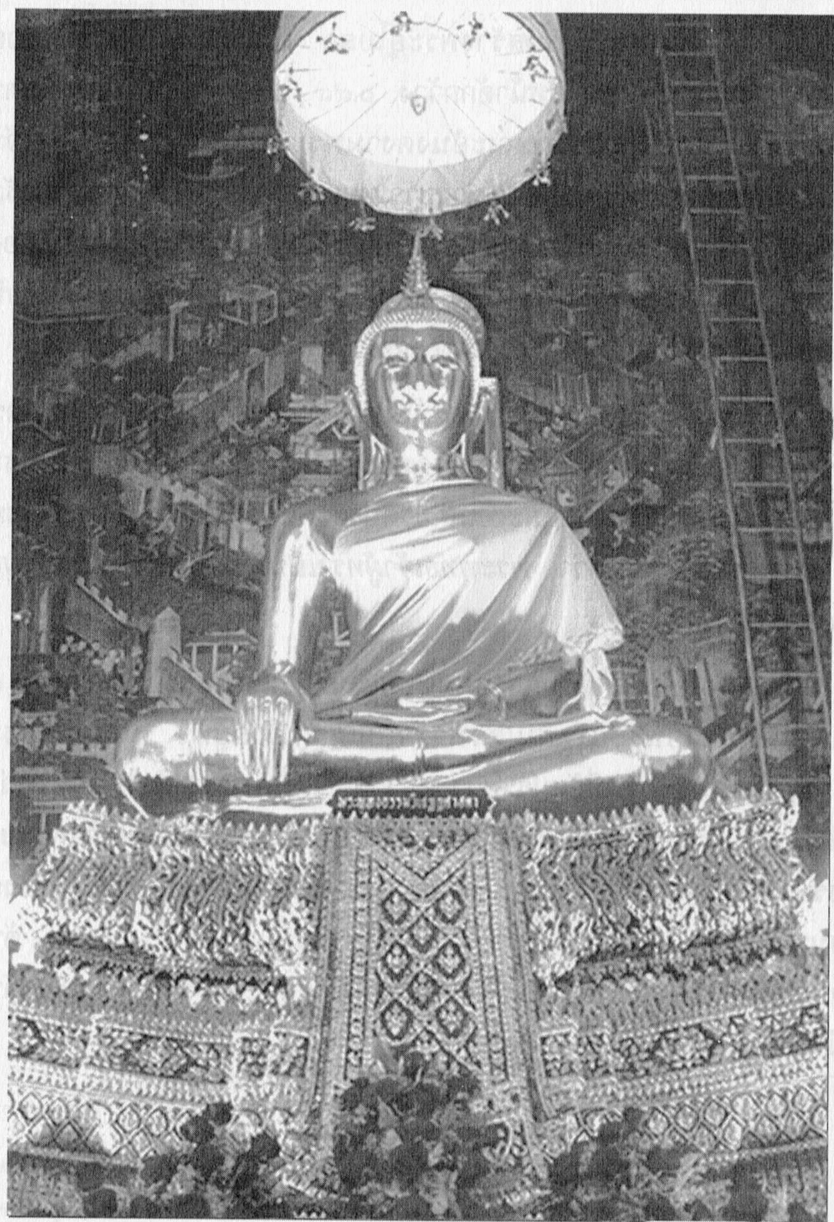
ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานชื่อพระประธานในพระอุโบสถ เพื่อเป็นสิริมงคลและเป็นเกียรติประวัติแก่วัด ว่า **“พระพุทธธรรมวิเชษฐศาสดา”** แปลว่า *พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระศาสดาประเสริฐสุดโดยธรรม*[๕]

พระอุโบสถนี้ได้รับการซ่อมแซมเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๔ กล่าวคือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาพระราชทานผ้าพระกฐินที่วัดประยุรวงศาวาส ได้มีพระราชดำรัสแนะนำว่าเสาภายในพระอุโบสถห่างกันมากจนน่ากลัวเป็นอันตราย**สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)** เมื่อครั้งเป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ สมุหพระกลาโหมจึงก่อเสารายในพระอุโบสถเพิ่มเติมอีกข้างละ ๒ ต้น จากเดิมที่เคยมีเสารายด้านละ ๔ ต้น รวมเป็นเสารายทั้งสิ้นด้านละ ๖ ต้น มีระยะห่างกันต้นละ ๓ ศอกเศษ[๖]

---

[๕] *หนังสือราชการ สำนักพระราชวัง ที่ รล ๐๐๐๓/๑๕๖๕๒ ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๓๕*

[๖] *วีณา ศรีธัญรัตน์ และคณะ, ผลงานด้านวัฒนธรรมของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค), อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพต่อพงศ์ภัสร์ บุนนาค., หน้า ๗๒*



ต่อมา พ.ศ. ๒๔๒๒ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ได้ให้ซ่อมแซมพระอุโบสถอีกครั้ง โดยรื้อช่อฟ้าใบระกาของเก่าแล้วเปลี่ยนทำใหม่ จัดการดึงพระประธานที่ทรุดเอียงไปทางทิศตะวันตกให้ตรง[๗]

วันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ เวลา ๑๑.๓๐ น. สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ วัดประยุรวงศาวาสประสบภัยจากลูกระเบิดที่ฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งลงมาหวังทำลายสะพานพระพุทธยอดฟ้า แรงระเบิดทำให้เสนาสนะและถาวรวัตถุต้องหักพังและชำรุดเสียหายเป็นอันมากพระอุโบสถก็ได้รับความเสียหายเช่นกัน คณะกรรมการวัดประยุรวงศาวาสได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถภายหลังสงครามโลกสิ้นสุดลง

ใน พ.ศ. ๒๕๓๓ **พระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจโน)** อดีตเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสได้จัดให้มีการบูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถทั้งส่วนหลังคาฝาผนังและพื้นล่างทั้งหมด อันนับเป็นการซ่อมแซมครั้งใหญ่ที่สุดของพระอุโบสถหลังนี้ซึ่งมีอายุ ๑๖๒ ปี และในโอกาสนี้เอง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาถวายผ้าพระกฐินที่วัดประยุรวงศาวาส

---

๗ *เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๓*



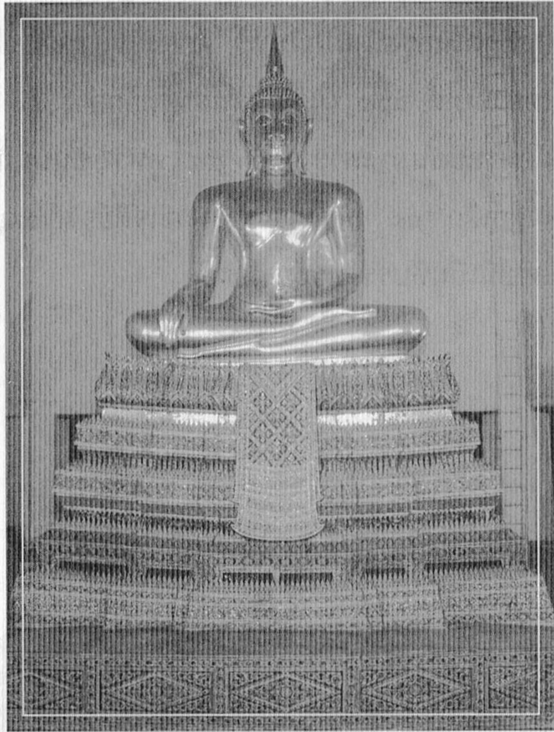
๒. พระวิหารพระพุทธนาค

พระวิหารหลวงพ่อพระพุทธนาคเป็นสถาปัตยกรรมแบบทรงไทย กว้าง ๑๖.๙๙ เมตร ยาว ๒๐.๑๙ เมตร เป็นวิหาร ๕ ห้อง หลังคาลด ๒ ชั้น หน้าบันสลักลวดลายดอกไม้สวยและปิดทองประดับกระจกแพรวพราว มีซุ้มประตู ๔ ประตู บานประตูประดับมุก



พระวิหารนี้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อปางมารวิชัย สมัยสุโขทัย หน้าตักกว้าง ๔.๒๕ เมตร สูง ๕.๗๐ เมตร มีพระนามว่า **พระพุทธนาค** เป็นพระพุทธรูปโบราณคู่กับ**พระศรีศากยมุนี** พระประธานในพระวิหารวัดสุทัศนเทพวราราม พระพุทธรูปทั้งสองนี้ประกอบด้วยลักษณะของพระพุทธรูปหลวงสมัยสุโขทัยเหมือนกันคือ มีพระรัศมีเปลว แต่ไม่มีไรพระสกชายผ้ารัดประคตเป็นเขี้ยวตะขาบและประทับนั่งขัดสมาธิราบเช่นเดียวกับพระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก **พระพุทธนาค**นี้ได้รับอัญเชิญจาก

จังหวัดสุโขทัย มาประดิษฐานไว้ ณ พระวิหารวัดประยุรวงศาวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๔[๘]



พุทธศาสนิกชนชาวไทยและชาวจีนให้ความเคารพบูชาในความศักดิ์สิทธิ์ของ**พระพุทธนาค** ด้วยได้รับสิ่งที่เป็นอัศจรรย์หลายประการ ได้ขนานนาม**พระพุทธนาค**นี้ว่า **"ลักน้อย"** แปลว่า กลีบบัว ๗ ชั้น เปรียบพระพุทธองค์ คือ **"ซำปอกงของชาวจีน"**

วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๒ กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนรับ**พระวิหาร**และ**พระพุทธนาค**เป็นศิลปโบราณวัตถุของชาติและพระศาสนา ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๖๖ ตอนที่ ๖๔ วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๒

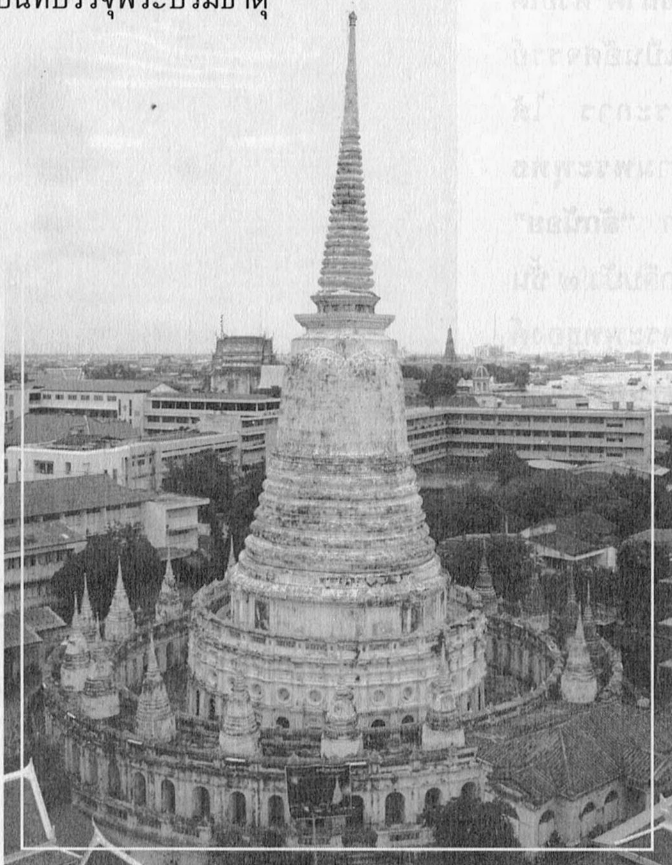
---

[๘] *วัดประยุรวงศาวาส, พระพุทธนาคน้อยแห่งวัดประยุรวงศาวาส จังหวัดธนบุรี,* ๒๔๙๖



๓. พระบรมธาตุมหาเจดีย์องค์ใหญ่

พระบรมธาตุมหาเจดีย์ มีสัณฐานรูปโอคว่ำ เป็นเจดีย์องค์ใหญ่และสูงที่สุดในกรุงรัตนโกสินทร์ คือสูง ๖๐.๕๒๕ เมตร ฐานล่างส่วนนอกวัดโดยรอบได้ ๑๖๒ เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๕๐ เมตร มีช่องคูหาเรียงรายล้อมรอบชั้นล่างพระเจดีย์ ๕๔ คูหา ชั้นบนถัดจากช่องคูหาขึ้นไปมีพระเจดีย์เล็ก ๑๘ องค์เรียงรายพระเจดีย์องค์ใหญ่ เชื่อกันว่าพระเจดีย์องค์ใหญ่นี้เป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ



สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์เริ่มสร้างพระบรมธาตุมหาเจดีย์องค์ใหญ่นี้ขึ้น แต่พระเจดีย์ยังไม่ทันแล้วเสร็จ ผู้สร้างก็ถึงแก่พิราลัยไปก่อน เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๘ ต่อมาสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ได้สร้างพระเจดีย์ต่อจนเสร็จสมบูรณ์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

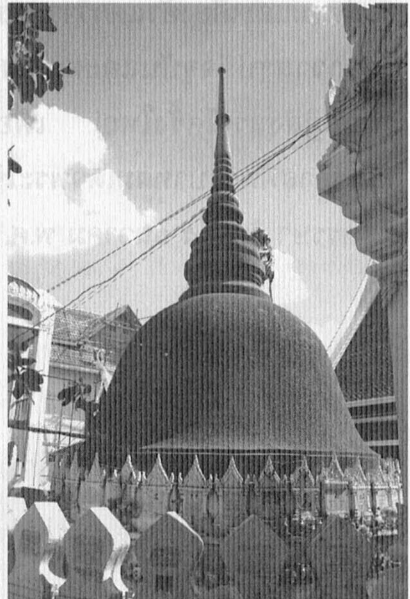
ใน พ.ศ. ๒๔๑๔ พระบรมธาตุมหาเจดีย์องค์ใหญ่ถูกสายฟ้าฟาดจนยอดพระเจดีย์หักไม่ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์เป็นเวลานานถึง ๔๗ ปี จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๖๑ พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสในขณะนั้นได้จัดการบูรณปฏิสังขรณ์ ใน พ.ศ. ๒๕๓๕ สมัยพระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจนมหาเถร) เป็นเจ้าอาวาส ได้ดำเนินการทาสีและปรับปรุงส่วนชำรุด ใน พ.ศ. ๒๕๕๐ พระบรมธาตุมหาเจดีย์ทรุดโทรมและเอียงตัวแตกร้าว พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันและคณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติในปีมหามงคลในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐



๔. เจดีย์ท่านขรัวแก้ว

ผู้สร้างพระเจดีย์ท่านขรัวแก้ว คือ เจ้าพระยาภานุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม บุนนาค) ผู้เป็นบุตรคนหนึ่งของสมเด็จเจ้าพระยาบรม มหาประยุรวงศ์ ภายในพระเจดีย์มีรูปหล่อท่านขรัวแก้วประดิษฐานไว้ ท่านขรัวแก้วรูปนี้เป็นพระอาจารย์สอนหนังสือไทยแก่กุลบุตรในตระกูลของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ ท่านเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของตระกูลนี้ เพราะนอกจากจะเป็นพระอาจารย์สอนหนังสือแล้ว ท่านยังเป็นพระวิปัสสนาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในวิชาโหราศาสตร์

มีเรื่องเล่าว่า ครั้งหนึ่งสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ได้ส่งเรือสำเภาเดินทางไปค้าขายกับประเทศจีน เรือสำเภาไม่กลับกรุงเทพฯ ตามกำหนด สมเด็จเจ้าพระยาจึงเรียนถามท่านขรัวแก้วว่า เรือสำเภาจะกลับกรุงเทพฯ เมื่อใด ท่านขรัวแก้วตอบด้วยสำเนียงปักษ์ใต้ (เพราะท่านเป็นชาวเมืองนครศรีธรรมราช) ว่า *"มาแหล่วแหล่...เอาชาดีมากินห้อ"* เนื่องจากสมเด็จเจ้าพระยาเพิ่งไปตรวจดูเรือสำเภาที่ท่าเรือ แต่ไม่พบเรือสำเภานั่น จึงท้วงว่า *"ท่านขรัวพูดเล่นไปได้ ถามจริงๆ ผมเพิ่งมาจากท่าเรือเดี๋ยวนี้เอง"* ท่านขรัวแก้วยังตอบยืนยันเหมือนเดิมว่า *"มา*



แหล่วแหล่... เอาชาดีมากินห้อ” สมเด็จ เจ้าพระยาจึงกลับไปที่ท่าเรือแล้ว พบว่า เรือสำเภาได้เข้าเทียบท่าในเวลาที่สมเด็จเจ้าพระยากำลังสนทนากับท่านขรัวแก้วที่วัดนั่นเอง[๙] (ปัจจุบันมีภาพจิตรกรรมฝาผนังในศาลจตุรมุข)

พ.ศ. ๒๕๒๑ ทางวัดประยุรวงศาวาสได้บูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์ท่านขรัวแก้ว โดยสร้างเจดีย์ใหม่ครอบเจดีย์องค์เก่า และสร้างศาลาจตุรมุขไว้ด้านหน้าเจดีย์ ภายในศาลาจตุรมุขนี้เป็นประดิษฐานรูปหล่อท่านขรัวแก้ว



---

[๙] *ประวัติย่อวัดประยุรวงศาวาสธนบุรี, หน้า ๒๙*

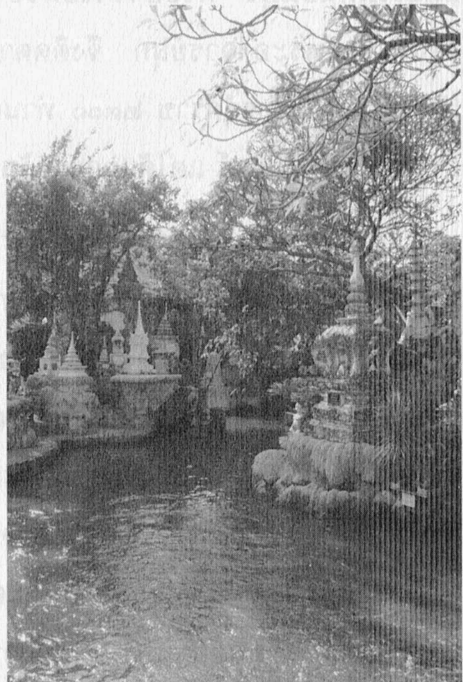


๕. ภูเขาจำลอง (เขาเต่า)

ภูเขาจำลองเป็นภูเขาขนาดเล็กก่อด้วยศิลาตั้งอยู่กลางสระน้ำบริเวณหน้าวัด มีศาลาราย ๘ หน้าตั้งอยู่ริมสระน้ำเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และเป็นที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ มีบันไดขึ้นสู่ยอดเขา บนยอดเขาเป็นที่ตั้งพระสถูปหล่อด้วยทองเหลืองลงรักปิดทองสำหรับบรรจุพระพุทธรูปสำคัญไว้ข้างใน

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ สร้างภูเขาจำลองนี้ขึ้นโดยได้แนวคิดเกี่ยวกับเค้าโครงของภูเขาจำลองมาจาก **"หยดเทียนขี้ผึ้ง"** ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่สมเด็จเจ้าพระยา หยดเทียนขี้ผึ้งนี้เกิดจากน้ำตาเทียนที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจุดขณะเมื่อประทับอยู่ในห้องพระบังคนหนัก น้ำตาเทียนหยดทับถมกันเป็นเวลาหลายปีจนก่อรูปเหมือนภูเขา สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์จึงนำเค้าโครงของหยดเทียนขี้ผึ้งนี้มาเป็นแบบสำหรับสร้างภูเขาจำลอง

สระน้ำที่ล้อมรอบภูเขาจำลองเต็มไปด้วยเต่า และตะพาบน้ำที่มีผู้นำมาปล่อยไว้แต่นานมาแล้ว ประชาชนนิยมพาบุตรหลานมาเที่ยวเล่นบริเวณภูเขาจำลองเพื่อให้อาหารแก่เต่าและตะพาบน้ำ ภูเขาจำลองเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อว่า **ภูเขาเต่า**



เนื้อที่ทั้งหมดบริเวณภูเขาจำลองมีความยาว ๔๘ เมตร กว้าง ๔๒ เมตร กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนภูเขาจำลองไว้ในฐานะเป็นถาวรวัตถุสำคัญของชาติ

ลำดับเจ้าอาวาส

๑. พระญาณสังวร (ด้วง)

พระญาณสังวร หรือพระอาจารย์ด้วง ท่านเกิดเมื่อประมาณปี พุทธศักราช ๒๒๘๙ – ๒๒๙๐ ในรัชสมัยพระเจ้าเอกทัศน์ แห่งกรุงศรีอยุธยา ท่านบรรพชา – อุปสมบท ช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา ที่วัดน้อยใน แขวงกรุงเก่า ในรัชสมัยพระเจ้าเอกทัศน์ อุปสมบทแล้วไม่นาน บ้านเมืองไม่สงบ ท่านจึงจาริกออกไปจำพรรษา ณ วัดป่า แขวงอุตรดิตถ์

พระอาจารย์ด้วง พบพระอาจารย์สุก ที่ป่าลึก แขวงเมืองพิษณุโลก สมัยเริ่มต้นธนบุรี พระอาจารย์ด้วง เกิดความเลื่อมใสในปฏิปทาอันงดงามของพระอาจารย์สุก จึงติดตามพระองค์ท่านมาอยู่ที่วัดท่าหอย ประมาณต้นปีพุทธศักราช ๒๓๑๑ ท่านเดินทางสัญจรจาริกมาพร้อมเพื่อนสหธรรมิก ๓–๔ องค์ แต่ได้แยกย้ายกันระหว่างทาง

พระอาจารย์ด้วง เมื่อมาอยู่วัดท่าหอยแล้ว ได้ศึกษาพระกัมมัฏฐานมัชฌิมา แบบลำดับ กับพระอาจารย์สุก อยู่นานประมาณ ๕ เดือนจึงจบทั้งสมถะ–วิปัสสนามัชฌิมา แบบลำดับ ต่อมาพระอาจารย์ด้วงได้ศึกษาเล่าเรียนพระบาลีมูลกัจจายน์ หรือพระบาลีใหญ่ กับพระอาจารย์สุก จนสิ้นความรู้พระบาลีเบื้องต้นจากพระอาจารย์สุก ต่อมาพระอาจารย์สุกส่งพระอาจารย์ด้วง พร้อมกับพระอาจารย์แก้ว มาศึกษาพระบาลีชั้นสูงต่อที่กรุงธนบุรี ณ วัดสลัก กับพระศรีสมโพธิ์ (ศุก) ต่อมาภายหลังประมาณปลายรัชสมัยธนบุรี เกิดมีการจราจลวุ่นวาย พระอาจารย์ด้วง

และพระอาจารย์แก้ว จึงออกสัญจรจาริกธุดงค์ หนีการจลาจลวุ่นวาย ออกเดินทางไปทางเหนือ จำศีลภาวนาอยู่ ณ ป่าลึก แขวงเมืองอุตรดิตถ์

พุทธศักราช ๒๓๕๙ ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๒ เป็นพระครูปลัดว่าที่ฐานานุกรมชั้นที่หนึ่ง ของสมเด็จพระญาณสังวร (สุก ไก่เถื่อน)

พุทธศักราช ๒๓๖๓ ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๒ ณ.วันพฤหัสเดือนอ้ายขึ้น ๙ ค่ำปีมะโรง โทศก ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะฝ่ายวิปัสสนาธุระที่ พระญาณสังวรเถร พระคณาจารย์เอก เมื่ออายุได้ ๗๓ ปี นิตยภัต ๒ ตำลึงกึ่ง รับพระราชทานพัดงาสาน สมัยที่ท่านดำรงชีวิตอยู่ เป็นพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง ผู้คนนับถือเคารพยำเกรงมาก กล่าวว่า ท่านมีความประพฤติ วัตรปฏิบัติงดงาม ทรงคุณธรรมสูงอย่างบูรพาจารย์ มีสมเด็จพระสังฆราช (สุก ไก่เถื่อน) เป็นต้น

พุทธศักราช ๒๓๖๔ ท่านได้รับอาราธนาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๒ ให้เข้าร่วมเป็นพระคณะกรรมการ เข้าควบคุมการสอบสมาธิจิต ในการทำสังคายนาพระกัมมัฏฐานมัชฌิมา แบบลำดับในปลายรัชสมัยรัชกาลที่ ๒ เป็นครั้งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์

พุทธศักราช ๒๓๖๕ ประมาณปลายปี เป็นคณะกรรมการหล่อพระรูปสมเด็จพระสังฆราช (สุก ไก่เถื่อน)

พุทธศักราช ๒๓๖๘ พระญาณสังวรเถร (ด้วง) นิตยภัตเดิม ๒ ตำลึงกึ่ง ได้รับพระราชทานนิตยภัต เพิ่มอีกกึ่งตำลึง เป็น ๓ ตำลึง ตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี และเป็นเจ้าอาวาสวัดราชสิทธาราม



ด้านการศึกษาวิปัสสนาธุระ พระญาณสังวรเถร (ด้วง) เป็นพระอาจารย์ใหญ่มีพระอาจารย์ผู้ช่วยคือ พระครูศีลวิสุทธิ์ (รุ่ง) ๑ พระครูศีลสมาจารย์(บุญ) ๑ พระอาจารย์มี ๑ พระอาจารย์เมฆ ๑

ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมบาลี พระมหาทัด เป็นพระอาจารย์ใหญ่ พระอาจารย์ผู้ช่วยคือ พระอาจารย์มหาเกิด ๑ พระอาจารย์มหาเกด ๑

พุทธศักราช ๒๓๖๙ กลางปี พระญาณสังวรเถร (ด้วง) ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ในราชทินนามเดิมที่พระญาณสังวร (ตัดคำว่า เถร ออก) ได้รับพระราชทานนิตยภัตเป็น ๕ ตำลึง สูงกว่าตำแหน่งพระพุฒาจารย์ ตำแหน่งพระพุฒาจารย์ ว่างมาแล้ว ๗ ปี มีสร้อยนาม ดังนี้

สำเนาแต่งตั้ง

ให้พระญาณสังวรเถรเป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ที่พระญาณสังวรสุนทรสังฆเถราสัตตวิสุทธิ์จริยาปรินายกสปิฎกธรามหาอุดมศิลอนันต์อรัญวาสี สถิตในวัดราชสิทธาราม พระอารามหลวง

ตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ พระราชทานพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ เจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี ให้พระญาณสังวร (ด้วง) อีก ๑ ด้าม พระราชทานพัดงาสาน ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ๑ ด้าม

ณ เวลานั้น พระญาณสังวร (ด้วง) ท่านมีพรรษายุกาลมากกว่าพระมหาเถระผู้ใหญ่ทั้งปวงในสมัยนั้นโดยเฉพาะท่านมีพรรษายุกาลมากกว่า

สมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) เมื่อมีกิจนิมนต์ในพระบรมมหาราชวัง พระญาณสังวร (ด้วง) นั่งหน้าสมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) สมัยนั้นพระสงฆ์เคารพพรรษา เคารพพระวินัย เคารพคุณธรรมเป็นอย่างยิ่ง พระญาณสังวร (ด้วง) ท่านเป็นสัทธิวิหาริก เป็นศิษย์พระกัมมัฏฐานมัชฌิมา แบบลำดับ ของสมเด็จพระสังฆราช (สุก ไก่เถื่อน) และเป็นอาจารย์ของสมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) เวลานั้นยังไม่ทรงยกเลิกธรรมเนียมอาวุโสทางพรรษา

ตำแหน่ง พระญาณสังวรเถร เจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี ทรงแต่งตั้งเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๒๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ ทรงอาราธนาพระอาจารย์สุก มากรุงเทพ ทรงแต่งตั้งเป็นพระญาณสังวรเถร เจ้าคณะรองอรัญวาสี ต่อมาเป็นเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี เมื่อคราวสถาปนาเป็นสมเด็จราชาคณะ ส่วนเจ้าคณะรองอรัญวาสีเดิมคือ พระญาณไตรโลก อยู่วัดเลียบ เลื่อนเป็นที่ พระพรหมมุนี ในรัชกาลที่ ๑ ตำแหน่ง พระญาณไตรโลก จึงว่างลง

อนึ่ง หลวงธรรมรักษา เจ้ากรมสังการีขวา ในรัชกาลที่ ๑ ซึ่งเป็นอดีตพระพิมลธรรม มาก่อนนั้น ต้องสึกครั้งแผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรี ว่าต้องอธิกรณ์อทินนาทาน ทรงแคลงพระราชหฤทัยอยู่ จึงทรงให้พิจารณาไล่เลียงดูใหม่แล้ว ทรงเห็นว่าบริสุทธิ์อยู่หาขาดสิกขาไม่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บวชเข้ามาใหม่ ให้เป็นพระญาณไตรโลก อยู่วัดสลัก (วัดมหาธาตุ) แต่นั้นมาตำแหน่ง พระญาณไตรโลก ก็เป็นตำแหน่งพระราชาคณะสามัญ



จากหนังสือคำให้การขุนหลวงหาวัด สมุดไทยดำ เล่มที่ ๑๐ เลขที่ ๒ ง. ๒๘ ว่า พระพิมลธรรม ๑ พระธรรมอุดม ๑ พระญาณสังวร ๑ พระมหาสุเมธ ๑ พระพุทธโฆษา ๑ พระพรหมมุนี ๑ พระธรรมเจดีย์ ๑ พระธรรมไตรโลก ๑ พระธรรมราชา ๑ ราชาคณะผู้ใหญ่ ๙ องค์นี้ ถึงแก่มรณภาพเข้าโกศ

ตำแหน่ง พระญาณสังวร เจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี วัดราชสิทธาราม (พลับ) เมื่อมรณภาพเข้าโกศมี ๓ องค์ คือ

๑. พระญาณสังวรเถร (สุก) ทรงแต่งตั้ง พ.ศ. ๒๓๒๖ เป็นเจ้าคณะรองอรัญวาสี พ.ศ. ๒๓๕๙ สถาปนาเป็นสมเด็จราชาคณะ ตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ พระราชทานพระโกศทองใหญ่

๒. พระญาณสังวรเถร (ด้วง) ทรงแต่งตั้ง พ.ศ. ๒๓๖๓ ตำแหน่งเจ้าคณะรองอรัญวาสี ต่อมา พ.ศ. ๒๓๖๙ เลื่อนเป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ในราชทินนามเดิมที่ พระญาณสังวร สูงกว่าตำแหน่งพระพุฒาจารย์ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี มรณภาพในรัชกาลที่ ๓ พระราชทานโกศเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี

๓. พระญาณสังวรเถร (บุญ) ทรงแต่งตั้ง พ.ศ. ๒๓๘๖ เป็นเจ้าคณะรองอรัญวาสี ปีนั้นทรงแต่งตั้งพระพรหมมุนี (สนธ์) วัดสระเกศ เป็นพระพุฒาจารย์และ พ.ศ. ๒๓๘๘ พระญาณสังวรเถร (บุญ) เลื่อนที่เป็นราชาคณะผู้ใหญ่ ใน

ราชทินนามเดิมที่ พระญาณสังวร เป็นเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี ให้พระพุฒาจารย์(สน) เป็นเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี กิตติมศักดิ์ พระญาณสังวร (บุญ) มรณภาพในรัชกาลที่ ๔ พระราชทานโกศเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี

พระญาณสังวร (ด้วง) นั่งหน้าสมเด็จพระสังฆราช (ด่อน)

สมเด็จพระสังฆราชทั้ง ๒ พระองค์ สมเด็จสกลมหาสังฆปริณายก ๑ องค์ คือ สมเด็จพระสังฆราช (มี) สมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) และ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส สกลมหาสังฆปริณายก ล้วนทรงเป็นศิษย์เสด็จมาทรงศึกษาพระกัมมัฏฐานมัชฌิมา แบบลำดับ ในสำนักสมเด็จพระสังฆราช (สุก ไก่เถื่อน) ในครั้งนั้นพระญาณสังวร (ด้วง) พระญาณสังวร (บุญ) เป็นพระอาจารย์ผู้ช่วยบอกพระกัมมัฏฐาน

ต่อมาภายหลัง สมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสฯ ยังได้ทรงมาต่อพระกัมมัฏฐานมัชฌิมา แบบลำดับ กับพระญาณสังวร (ด้วง) พระญาณสังวร (บุญ) เนืองๆ ก่อนและหลังสถาปนา เป็นสมเด็จพระสังฆราช และสกลมหาสังฆปรินายก

สมัยรัชกาลที่ ๔ ทรงแต่งตั้งตำแหน่ง พระสังวรานุวงศ์เถร แทนตำแหน่ง พระญาณสังวรเถร ชั้นสามัญเดิม ตำแหน่งพระญาณสังวรเถรเดิมนั้น ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ ทรงแต่งตั้งให้เป็นพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่สูงกว่าตำแหน่ง พระพุฒาจารย์

พุทธศักราช ๒๓๗๕ พระญาณสังวรเถร (ด้วง) ครองวัดราชสิทธารามอยู่ประมาณ ๔ ปี ทางวัดประยุรวงศ์เกิดเหตุการณ์บางอย่าง



เนื่องจากสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ ผู้สร้างวัดถึงแก่พิลาลัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดกล้าฯ ให้อาราธนานิมนต์ พระญาณสังวร (ด้วง) ผู้เป็นศิษย์สมเด็จพระสังฆราช (สุก ไก่เถื่อน) ไประงับเหตุ และให้ไปครองวัดประยุรวงศ์ด้วย

สมัยนั้นท่านเป็นพระมหาเถระที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เจ้านายในพระราชวงศ์ ทางราชการคณะสงฆ์ และบรรดาญาติโยมทั้งหลาย ให้ความเคารพนับถือยำเกรงท่านเป็นอันมาก ท่านเป็นผู้ทรงคุณธรรมสูง ทรงคุณวิเศษในพระพุทธศาสนา เป็นรัตตัญญูผู้รู้ราตรีนาน ผู้คนทั้งหลายในสมัยนั้น มักเรียกขานนามของท่านว่า หลวงปู่ใหญ่ เมื่อหลวงปู่ใหญ่ ไปครองวัดประยุรวงศ์แล้ว เรื่องราวต่างๆ ก็สงบราบคาบลง ท่านครองวัดประยุรวงศ์แล้ว ท่านก็ยังคงครองวัดพลับอยู่เช่นเดิมด้วย ท่านครองทั้งสองพระอาราม ท่านไปๆ มาๆ ระหว่างวัดพลับ กับวัดประยุรวงศ์ กลางวันไปวัดประยุรฯ กลางคืนมาวัดพลับ ที่วัดพลับท่านมีภาระหน้าที่ใหญ่คือ เป็นพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

เหตุนั้นคนทั้งหลายจึงเรียกขานนามท่านว่า หลวงปู่ใหญ่ เพราะท่านควบคุมพระอาจารย์บอกพระกัมมัฏฐานแก่พระสงฆ์วัดประยุรวงศ์ ส่วนใหญ่เวลานั้นเป็นสัทธิวิหาริก และเป็นศิษย์ของท่าน เคารพในพระอาจารย์ผู้มีคุณธรรมสูง เมื่ออาจารย์ยังมีชีวิตอยู่ ก็ยังไม่มีใครกล้าทับที่ตีเสมอครูบาอาจารย์ เวลานั้น พระสงฆ์ในกรุงนอกกรุง และหัวเมือง

ใกล้เคียง ล้วนเดินทางมาศึกษาพระกัมมัฏฐานมัชฌิมา แบบลำดับในสำนักพระญาณสังวร (ด้วง) กันเป็นอันมาก เพราะเป็นวัดกัมมัฏฐานหลัก วัดอรัญวาสีใหญ่เสมือนมหาวิทยาลัยกัมมัฏฐานที่มีชื่อเสียง ทางราชสำนักจึงได้ถวายนิตยภัต

พุทธศักราช ๒๓๗๙ ท่านเริ่มอาพาธด้วยโรคชราอยู่ที่วัดประยุรวงศ์ ต่อมาพระญาณสังวร (ด้วง) ขอย้ายมาพักฟื้นอยู่วัดราชสิทธาราม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เสด็จมาทรงเยี่ยมอาการอาพาธของพระญาณสังวร (ด้วง) เนื่องจากทรงคุ้นเคยกับพระญาณสังวร (ด้วง) มาช้านาน แต่ครั้งพระองค์ทรงผนวชอยู่ที่วัดราชสิทธาราม และทรงนับถือว่าพระญาณสังวร (ด้วง) เป็นพระอาจารย์องค์หนึ่ง

เมื่อพระญาณสังวร (ด้วง) ถึงแก่มรณภาพลงแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระราชทานโกศเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสีถวายพระญาณสังวร (ด้วง) ตามตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่อรัญวาสี

ท่านมรณภาพที่วัดราชสิทธาราม ซึ่งเป็นพระอารามเดิมของท่านสิริอายุได้ ๘๙–๙๐ ปี สรีระของท่านเก็บบำเพ็ญกุศลไว้ถึง ๕ ปี จึงพระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุวัดราชสิทธาราม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมรุลอยทำด้วยโคลงไม้ ขึงผ้าขาว ประดับด้วยลวดลายกระดาษทองกระดาษเงิน ห้อยพวงดอกไม้ประดับบนเมรุ การประดับประดาครั้งนั้นมากนัก และสวยงาม เมื่อใกล้เวลาประชุมเพลิง พระสงฆ์สมถะวิปัสสนามากันมากมาย นั่งล้อมรอบเมรุเป็น ๓–๔ ชั้น ผู้คนแน่นขนัดลานวัด ถึงเวลาพระราชทานเพลิง เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานเพลิงศพ



สมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) ทรงเป็นองค์ประธานฝ่ายสงฆ์เหตุที่เก็บสรีระสังขารของท่านไว้นาน เพราะท่านมีลูกศิษย์ทั้งพระสงฆ์ ฆราวาสมากมาย ตลอดระยะเวลาเกือบ ๕ ปีมีการบำเพ็ญกุศลตลอดอีกทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ ยังไม่ทรงว่างพระราชภารกิจ การพระราชทานเพลิงศพจึงยังคงค้างอยู่หลายปี

หลังจากงานพระราชทานเพลิง พระญาณสังวร (ด้วง) เสร็จสิ้นแล้วคณะญาติโยม คณะขุนนาง คณะสงฆ์ วัดราชสิทธาราม ได้มอบอัฏฐิธาตุ และบริขาร ของพระญาณสังวร (ด้วง) ให้ทางคณะญาติโยม คณะขุนนาง คณะสงฆ์ ทางวัดประยุรวงศ์ แห่นำไปบรรจุไว้ ณ พระเจดีย์ใหญ่ วัดประยุรวงศ์ อัฏฐิ และบริขาร ของพระญาณสังวร (ด้วง) จึงสถิต ณ พระเจดีย์ใหญ่วัดประยูร จนถึงทุกวันนี้

ส่วนไม้เท้าเบิกไพร ไผ่ยอดตาล พระญาณสังวร (ด้วง) ท่านได้มอบให้แก่ พระอาจารย์บุญ หรือพระญาณสังวร (บุญ) วัดราชสิทธารามไว้แล้ว

ทางวัดประยุรวงศ์ได้ อัฏฐิธาตุ และบริขาร ของ พระญาณสังวร (ด้วง) ทางวัดราชสิทธาราม ได้ไม้เท้าเบิกไพร ไผ่ยอดตาล ของพระญาณสังวร (ด้วง) อันสืบทอดมาแต่โบราณกาล ครั้งสมเด็จพระสังฆราช (สุกไก่เถื่อน) ยังทรงพระชนม์อยู่

๒. พระญาณไตรโลกย์ (ขำ ป.๙)

พระญาณไตรโลกย์ (ขำ ป.๙) วัดประยุรวงศาวาส ท่านบวชอยู่วัดประยุรวงศาวาส เป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด ความจำดี ได้ศึกษาเล่าเรียนจนได้เป็น เปรียญ ๙ ประโยค เปรียญเอก ไม่ทราบวันเดือน

ปีเกิดของท่าน เมื่อท่านสอบได้ เปรียญ ๙ ประโยค แล้ว ในรัชกาลที่ ๓ ขึ้นครองราชย์ ท่านได้รับแต่งตั้งเป็น พระราชาคณะฤกษ์ ในจำนวน ๒ รูป คือ

– พระมหาน้อย ป.๘ วัดพระเชตุพนฯ เป็น **พระศรีสุธรรมมุนี**

– พระมหาขำ ป.๙ เป็น **พระญาณไตรโลกย์**

อนึ่ง เล่ากันมาว่า พระญาณไตรโลกย์ (ขำ ป.๙) ต่อมา พ.ศ. ๒๓๖๘ ปีระกา ท่านได้เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส นับลำดับเป็นรูปที่ ๒ ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ดี แตกฉานในพระปริยัติธรรม ทั้งในการช่างนวกรรมก็มีความสามารถ ได้ให้แปลนเขียนภาพฝาผนัง และเสารายในพระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาส เป็นเรื่องชาดกต่างๆ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ โปรดปรานมาก แปลหนังสือและเรียบเรียงเทศน์เก่ง ได้พบฝีปากในหนังสือมังคลัตถทีปนีแปลร้อย ฉบับที่พิมพ์ทูลเกล้าถวายและแจกในงานพระเมรุท้องสนามหลวง เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ปีชวด ร.ศ. ๑๓๑ มีอยู่ ๕ ตอน ออกนามว่า พระญาณไตรโลกย์ สถิต ณ วัดประยุรวงศาวาส พระอารามหลวง เป็นผู้แปลถวาย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ครั้งดำรงพระอิสริยยศ เป็นพระเจ้าลูกเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์

พระญาณไตรโลกย์ (ขำ ป.๙) ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ได้ไม่กี่ปี ก็ได้มรณภาพเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๓๗๕ ปีมะโรง ประวัติของท่านได้สืบความมาเล่าได้เพียงเท่านี้



๓. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่ อินฺทสรมหาเถร ป.ธ.๙)



นามเดิมของท่านชื่อ จี่ เกิดเมื่อวันพุธที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๓๖ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๓ จุลศักราช ๑๑๕๕ รัตนโกสินทรศก ๑๒ ปีฉลู ภูมิลำเนาเดิมอยู่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในสมัยรัชกาลที่ ๑

รัชกาลที่ ๒ บวชอยู่วัดราชบูรณะ เข้าแปลปริยัติธรรมได้เปรียญ ๙ ประโยค เป็นพระธรรมกถึกเอก (พระนักเทศน์) เทศนาดีมีชื่อเสียง มีคนนิยมฟังมาก ลีลาการเทศน์อย่างนกสาลิกาป้อนเหยื่อ โดยเทศน์คู่กันกับ พระมหาถึก ป.๘ วัดพระเชตุพนฯ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงพระเมตตาโปรดทั้ง ๒ องค์ ครั้นถึงปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๖๕ รัตนโกสินทร์ศก ๔๑ เมื่อจะทรงสถาปนา สมเด็จพระพนรัตน (ด่อน) ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมายุได้ ๖๑ ปี ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช สืบต่อมาและโปรดให้แห่มาสถิต ณ วัดมหาธาตุ โปรดให้คิดพระราชทินนามขึ้นใหม่ ๒ นาม โปรดพระราชสมณฐานันดรศักดิ์ คือ

พระมหาจี่ เปรียญเอก ๙ ประโยค วัดประยุรวงศาวาส จังหวัดธนบุรี **เป็น พระอมรโมลี**

ในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปีมะโรง พ.ศ.๒๓๗๕ รัตนโกสินทร์ศก ๕๑ ในคราวทรงตั้งพระราชาคณะผู้ใหญ่ โดยโปรดพระราชทานสมณฐานันดรศักดิ์เลื่อนตั้งให้

พระอมรโมลี (จี่) เปรียญ ๙ ประโยค เป็น **พระเทพโมลี ตรีปิฎกธรา มหาธรรมกถึก คณฤศรบวรสังฆาราม คามวาสี**

กล่าวกันมาว่าคำว่า มหาธรรมกถึก โปรดให้เติมเข้าในสร้อยนามพระเทพโมลี เมื่อครั้งทรงตั้ง โปรดให้อาราธนาไปครอง วัดประยุรวงศาวาส ครั้นต่อมาถึงปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๘๖ รัตนโกสินทร์ศก ทรงเลื่อนเป็นพระธรรมไตรโลก ในคราวเดียวกัน ที่ทรงสถาปนา สมเด็จพระนพรัตน (นาค) เป็น สมเด็จพระสังฆราช มีสำเนาที่ทรงตั้ง พระเทพโมลี (จี่) เปรียญ ๙ ประโยค ดังนี้

ให้พระเทพโมลี เป็น **พระธรรมติโลกาจารย์ ญาณวิสารทนายก ติปฎกะรา มหาคณฤศร บวรสังฆาราม คามวาสี** สถิตในประยุรวงศาวาสวรวิหาร พระอารามหลวง

ในรัชกาลที่ ๔ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเลื่อน พระธรรมติโลกาจารย์ (จี่) เป็นพระพิมลธรรม เมื่อวันศุกร์ที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๔ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๙ รัตนโกสินทร์ศก ๗๐ (วชิรญาโณภิกขุ รัชกาลที่ ๔ ทรงลาผนวช ๔ เมษายน ๒๓๙๔) เมื่อคราวสถาปนา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นชิตโนรส เป็น กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสฯ มีสำเนาที่ทรงตั้ง พระธรรมติโลกาจารย์ (จี่) ดังนี้

ให้เลื่อนพระธรรมไตรโลก ขึ้นเป็น **พระพิมลธรรม มหันตคุณวิบุลยปรีชา ญาณนายก ตรีปิฎกคุณาลังการภูษิต อุดรทิศคณฤศร บวรสังฆาราม คามวาสี** สถิต ณ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร พระอารามหลวง มีนิจภัตร เดือนละ ๔ ตำลึง ๓ บาท มีถานานุศักดิ์ควรตั้งถานานุกรมได้ ๘ รูป คือ พระครู

ปลัด พระครูวินัยธร พระครูวินัยธรรม พระครูสรวิไชย พระครูไกรสรวิลาศ พระครูสมุห์ พระครูใบฎีกา พระครูธรรมบาล

ต่อมาเมื่อวันพุธที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๒ ปีมะเส็ง รัตนโกสินทร์ศก ๗๒ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้โปรดสถาปนา พระพิมลธรรม (จี่) เปรียญ ๙ ประโยค เป็น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ในขั้นแรกทรงโปรดให้แห่ไปครองวัดมหาธาตุ แทน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม ป.๙) ซึ่งมรณภาพ แต่แล้ว สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ที่สมุห์พระกลาโหม (ช่วง บุนนาค) ทูลขอให้อยู่วัดประยุรวงศาวาส ซึ่งเป็นวัดต้นสกุลของท่าน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่ ป.๙) จึงอยู่ครองวัดประยุรวงศาวาส ตามเดิม และภายหลังเปลี่ยนเป็นเจ้าคณะใหญ่เหนือ ตำแหน่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ จึงเป็นเจ้าคณะใหญ่คณะเหนือต่อมา

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่ ป.๙) อยู่ครองวัดประยุรวงศาวาส อยู่นานถึง ๔๑ ปี เป็นผู้ที่มีลีลาการเทศน์อย่างนกสาลิกาป้อนเหยื่อ เป็นตำนานที่กล่าวขาน และมีผู้ที่สืบต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ เช่น พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่ อุตฺตรภทฺโท ป.ธ. ๘) พระเทพประสิทธิคุณ (มงคล วิโรจโน ปธ. ๕) และพระสงฆ์เถระในวัดหลายรูปของสำนักวัดประยุรวงศาวาส ก็มีชื่อเสียงในทางเทศนา ที่มีลีลาการเทศน์อย่างนกสาลิกาป้อนเหยื่อ ซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่ ป.๙) ได้วางพื้นฐานเอาไว้ในอดีตมาจนถึงทุกๆ วันนี้

ดังจะเห็นได้ว่าในคราวทำพระราชพิธีราชาภิเศก สมเด็จเจ้าฟ้าชายจุฬาลงกรณ์ กรมขุนพินิจประชานาถ เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติสืบสันติวงศ์ ทรงพระนาม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ ๕ วันเสาร์ที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๑ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่ ป.ธ.๙) วัดประยุรวงศาวาส ถวายพระธรรมเทศนา เรื่องรัตนสูตร

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ได้ทรงนิพนธ์โคลงว่าด้วยมรณภาพของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) ไว้ดังนี้

สมเด็จพระพุทธเจ้า เจ้าคณะเหนือ
นักเทศน์วิเศษเหลือ เพราะพริ้ง
อาสาฬหะแรมเมื่อ สามค่ำ
ถึงพิราลัยทิ้ง ร่างไว้ไปศูนย์

๔. พระสาสนุทเทศาจารย์ (สา)

เป็นเจ้าอาวาสอยู่ได้ ๕ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๖–๒๔๒๑ ก็ได้ลาสิกขา

๕. พระธรรมภาณพิลาศ (ผ่อง ป.ธ.๘)

พระธรรมภาณพิลาศ (ผ่อง ป.ธ.๘) วัดราชบูรณะ เป็นชาวเมืองเพชรบุรี เกิดในรัชกาลที่ ๒ ปีมะเมีย จุลศักราช ๑๑๗๒ พ.ศ. ๒๓๕๓

ในรัชกาลที่ ๒ เมื่ออายุ ๑๐ ปี ไปเรียนอักขรสมัยอยู่ในสำนัก พระอาจารย์มี ที่วัดคงคารามเพชรบุรี แล้วบวชเป็นสามเณรเข้ามาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมอยู่ที่วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพฯ

ถึงรัชกาลที่ ๓ กลับไปอุปสมบทที่วัดใหญ่ เมืองเพชรบุรี เมื่อปีขาล พ.ศ. ๒๓๗๓ พระอาจารย์เพชร เจ้าอธิการวัดใหญ่ เป็นพระอุปัชฌาย์ อุปสมบทแล้วกลับเข้ามาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม อยู่ในกรุงเทพฯ อยู่ที่วัด

มหาธาตุ ๗ พรรษา แล้วไปอยู่วัดกัลยาณมิตร ได้เข้ามาแปลพระปริยัติธรรมครั้งแรก ที่ในพระอุโบสถวัดมหาธาตุฯ ได้เป็นเปรียญ ๔ ประโยค

เมื่อพระมหาผ่องเข้ามาแปลหนังสือครั้งแรก เกิดเหตุเกี่ยงแย่งกันในระหว่าง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ วชิรญาณเถระ ป.๕ เมื่อทรงบวชเป็นพระราชาคณะกับ พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม ป.ธ.๙) วัดโมลีโลก เล่ากันมาว่า ในประโยคอันหนึ่ง พระมหาผ่องแปลว่า

"ตุมฺเห อันว่าท่านทั้งหลาย นิสิทถ จงนั่ง อาสเน ใน อาสนะ"

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่โปรด พระมหาผ่องจึงแปลใหม่ว่า

"อาสเน เหนืออาสนะ"

พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม ป.ธ.๙) ไม่ชอบ แต่แปลย้ายไปยักมาอย่างนี้อยู่ช้านาน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วชิรญาณเถระ ป.ธ.๕ ทรงสงสารพระมหาผ่อง ว่าจะตก จึงดำรัสขึ้นว่า

"นั่งในอาสนะนั้นจะนั่งอย่างไร จะฉีกอาสนะออกให้เป็นช่อง แล้วเข้าไปนั่งในนั้นฤๅ ฤๅว่าจะเอาอาสนะนั้นขึ้นคลุมแล้วเข้าไปนั่งในคลุมนั้น"

พระพุทธโฆษาจารย์ได้ฟังก็โกรธ กล่าววาจาหยาบคายว่า

"ทุกวันนี้เพราะคิดถึงพระเดชพระคุณของพระเจ้าแผ่นดินดอก จึงได้มาไล่หนังสือ ถ้าหาไม่ ก็ไม่ปรารถนาเดินมาให้เจ็บหัวแม่ตีน"

ความทราบถึง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงขัดเคืองพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม ป.ธ.๙) ห้ามมิให้นิมนต์เข้าพระราชวัง

อยู่ช้านาน แลทรงมอบการไล่หนังสือ พระราชทาน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ วชิรญาณมหาเถระ ป.ธ.๕ ทรงบัญชาสิทธิขาดแต่นั้นมา จนตลอดรัชกาลที่ ๓

ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม ป.ธ.๙) มีความหวาดหวั่นต่อราชภัยเป็นกำลัง ถึงคิดจะหลบออกไปอยู่เมืองเพชรบุรี แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หาทรงพยาบาทไม่ กลับทรงสถาปนา เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม ป.ธ.๙)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม ป.ธ.๙) บังเกิดความเลื่อมใสในพระคุณธรรม จึงแต่งคาถา

"ยํ ยํ เทวมนุสฺสานํ มงฺคลตฺถาย ภาสิตํ"

ถวาย ได้โปรดให้พระสงฆ์สวดท้ายสวดมนต์ในพระราชฐานมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ พระมหาผ่อง เข้าแปลพระปริยัติธรรมอีก ๒ ครั้ง แปลได้ครั้งละ ๒ ประโยค รวมเป็น ๘ ประโยค

ถึงรัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๓๙๗ ปีขาล ทรงตั้งเป็นพระราชาคณะที่ **พระธรรมภาณพิลาศ** แล้วโปรดอาราธนาไปครอง วัดจันทาราม

ถึงรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๑๕ ปีวอก ทรงเลื่อนเป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ที่ **พระโพธิวงศาจารย์** แล้วโปรดให้อาราธนาไปครอง วัดราชบูรณะ ต่อมามีความผิดด้วยรับฎีกานิมนต์ในงานพระราชพิธี เข้ามาไม่ทันพระราชพิธี ต้องลดยศลงเป็น พระธรรมภาณพิลาศ อย่างเดิม



ครั้น พ.ศ. ๒๔๒๑ ปีขาล โปรดให้อาราธนาไปครองวัดประยุรวงศาวาส พระราชทานตาลิปัตรแฉกปักทองขวาง ประดับพลอย และนิตยภัตรเสมอที่เป็นชั้นเทพ อย่างเดิม

พระธรรมภาณพิลาศ (ผ่อง ป.ธ.๘) พระราชาคณะชั้นเทพ ถึงมรณภาพในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีฉลู พ.ศ. ๒๔๓๒ อายุ ๘๐ ปี

๖. พระครูสังวราภิคุณ (ชู)

เป็นเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๒–๒๔๓๕ (๓ ปี)

๗. พระครูสาราณียคุณ (บุญ)

ได้ทำหน้าที่รักษาการแทนเจ้าอาวาส ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๕–๒๔๓๖ (๑ ปี)

๘. พระสาสนานุรักษ์ (ทิม)



เป็นชาวบางบำหรุ ธนบุรี อุปสมบทที่วัดประยุรวงศาวาส เป็นพระครูใบฎีกา และได้เลื่อนเป็นพระครูสังฆสิทธิการ แต่เนื่องจากท่านสุขภาพไม่ค่อยดี จึงลาสิกขาบท ต่อมาได้อุปสมบทอีกครั้งหนึ่งได้เป็นพระครูสังฆสิทธิการตามเดิม

ในปี พ.ศ. ๒๔๒๓ เป็นพระครูสังฆสิทธิคุณ และได้ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดนวลนรดิศ

ภายหลังเมื่อดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสว่างลงจึงได้มาเป็นเจ้าอาวาสพร้อมกับเป็นพระราชาคณะที่พระสาสนานุรักษ์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๖–๒๔๔๑ (๗ ปี)

๙. พระธรรมเจดีย์ (แก้ว “เก๊า” มณีรตโน ป.ธ.๔)



พระรัตนมุนี (แก้ว “เก๊า” มณีรตโน ป.ธ.๔) เป็นชาวเมืองจันทบุรี มีชื่อเดิมว่า เก๊า มาเปลี่ยนว่า แก้ว เมื่อเข้าแปลพระปริยัติธรรม

ในรัชกาลที่ ๔ อุปสมบทที่วัดโบสถ์ เมืองจันทบุรี บวชได้ ๔ พรรษา จึงเข้ามาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมอยู่ที่วัดราชบูรณะ ในกรุงเทพฯ ได้เป็นเปรียญ ๔ ประโยค ได้เป็นพระสมุห์ ในฐานานุกรมของ พระศรีสมโพธิ (สิน ป.ธ.๕)

ปีระกา พ.ศ. ๒๔๑๒	เป็น **พระรัตนมุนี** โปรดให้อาราธนาไปครองวัดไชยพฤกษมาลา
ปีกุน พ.ศ. ๒๔๔๒	เป็น **พระราชกระวี**
ปีชวด พ.ศ. ๒๔๔๓	เป็น **พระเทพมุนี** เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๓–๒๔๔๘ (๕ ปี) ก็ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ
ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๔๘	เป็น **พระธรรมเจดีย์** โปรดให้ไปครองวัดพระเชตุพนฯ



พระธรรมเจดีย์ (แก้ว มณีรตโน ป.ธ.๔) ถึงมรณภาพในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ ที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๔ ปีวอก อายุได้ ๗๖ ปี

๑๐. พระปรากรมมุนี (เปลี่ยน)



เป็นชาวกรุงเทพฯ อุปสมบทที่วัดไตรมิตรวิทยาราม (วัดสามจีน) เป็นเจ้าอาวาสที่วัดนั้น ได้เป็นพระครูถาวรสมณวงศ์

ต่อมาเป็นพระราชาคณะที่ **พระปรากรมมุนี**

ได้ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๘–๒๔๕๔ (๖ ปี) หลังจากนั้นได้ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา

๑๑. พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่ อุตฺตรภทฺโท ป.ธ.๘)



เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส เป็นเวลา ๒๓ ปี ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลพิษณุโลก ก่อนลาสิกขา (พ.ศ. ๒๔๕๔–๒๔๗๖)

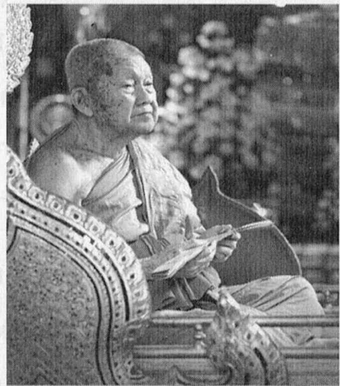


๑๒. พระธรรมปหังษนาจารย์ (เชื้อ จนฺทโชติ ป.ธ.๔)

พ.ศ.๒๔๗๘ เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส มรณภาพขณะมีอายุได้ ๘๗ ปี หลังจากเป็นเจ้าอาวาสได้ ๒๒ ปี (พ.ศ. ๒๔๗๘–๒๕๐๐)

๑๓. พระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจโน ป.ธ.๕)

พ.ศ.๒๕๐๑ เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ถึง พ.ศ. ๒๕๔๘ รวมเป็นเวลา ๔๗ ปี



ชาติภูมิพระพุทธวรญาณ

พระพุทธวรญาณ อายุ ๙๔ ปี พรรษา ๗๑ ชื่อ เดิม มงคล ศิริกานนท์ (หลวงตาทรัพย์ "ทรัพย์ เล็กสุวรรณ" เป็นผู้ตั้งชื่อให้) เกิดวันพุธที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๔ ณ บ้านเลขที่ ๒๗ หมู่ ๔ ต.บางแคเหนือ (ปัจจุบันคือ ต. แควอ้อม อ. อัมพวา จ. สมุทรสงคราม) บิดาชื่อ นายอิ่ม ศิริกานนท์ มารดาชื่อ นางกลับ ศิริกานนท์ พ.ศ. ๒๔๙๖ จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ ๔ ก็ย้ายไปเป็นศิษย์วัดบางเกาะเทพศักดิ์ อ.อัมพวา โดยอาศัยอยู่กับหลวงตาทรัพย์ พร้อมศึกษาภาษาขอม พระปฐมสมโพธิกถา และทศชาติ

วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๔๗๐ หลวงตาทรัพย์ได้จัดการบรรพชาเป็นสามเณร ขณะนั้นที่วัดบางเกาะเทพศักดิ์ยังไม่มีการเรียนนักธรรมจึงต้องพายเรือไปเรียนที่วัดปากน้ำ อยู่ห่างกันไม่ไกลนักเรียนอยู่ได้ประมาณเดือนเศษ ครูเกิดป่วยหนักต้องปิดโรงเรียน เมื่อไม่มีครูสอนจึงต้องเลิกเรียน เพราะสมัยนั้นการศึกษาเล่าเรียนนักธรรมยังไม่เผยแพร่หลายเหมือนปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้ย้ายเข้ามาอยู่ที่คณะ ๗ วัดประยุรวงศาวาส สอบได้นักธรรมตรี และนักธรรมโท

พ.ศ. ๒๔๗๓–๒๔๗๔ ได้อุปสมบท ณ วัดประยุรวงศาวาสโดยมีพระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่ อุตฺตรภทฺโท) เจ้าอาวาสในขณะนั้นเป็นพระอุปัชฌาย์ พระธรรมภาณพิลาส (เพิ่ม ปุญฺญวฑฺฒโน) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระปิฎกโกศล (พร ธีรภทฺโท) เป็นพระอนุสาวนาจารย์ และมีพระสุจริตสุดา พระสนมเอกในรัชกาลที่ ๖ เป็นเจ้าภาพอุปถัมภ์การอุปสมบท

พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นเจ้าคณะ ๗ สวดพระปาติโมกข์พร้อมเริ่มแสดงพระธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์

พ.ศ. ๒๔๗๙ เป็นกรรมการตรวจธรรมสนามหลวง ส่วนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นวิทยากรของสภาพระธรรมกถึกออกไปบรรยายธรรมะอบรมประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี ชุมพร ระนอง สุรินทร์ บุรีรัมย์ ระยอง จันทบุรี ตราด

พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส

เป็นเจ้าสำนักเรียน และพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นเจ้าคณะตำบลวัดกัลยาณ์

พ.ศ. ๒๕๑๖–๒๕๓๒ เป็นเจ้าคณะภาค ๑๕ ปกครองคณะสงฆ์ในเขต จ.ราชบุรี จ.เพชรบุรี สมุทรสงครามและประจวบคีรีขันธ์

ลำดับสมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นพระราชาคณะสามัญที่ **"พระธรรมภาณโกศล"**

พ.ศ. ๒๕๐๕ เลื่อนเป็นชั้นราชที่ **"พระราชปัญญาสุธี"**

พ.ศ. ๒๕๑๕ เลื่อนเป็นชั้นเทพที่ **"พระเทพประสิทธิคุณ"**

พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นชั้นธรรมที่ **"พระธรรมวิสุทธาจารย์"**

พ.ศ. ๒๕๔๐ เลื่อนเป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรองชั้นหิรัญบัฏ ในราชทินนามที่ **"พระพุทธวรญาณ ไพศาลวิสุทธินายก ธรรมสาธกร บวรสีลาจารนิวิฐ วิสิฐธรรมาลงกรณ์ บวรสังฆาราม คามวาสี"**

ปิดตำนานพระนักเทศน์... 'พระพุทธวรญาณ' วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร*

"อาตมายังกลัวตายอยู่ เพราะยังไม่หมดกิเลส ยังไม่บรรลุธรรม จริงๆ แล้วความตาย ไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว เหตุที่คนกลัวตาย เพราะกลัวว่า จะจากจากทรัพย์สมบัติ จะจาก

---

* *จากหนังสือพิมพ์ "คมชัดลึก" ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘*



คนอันเป็นที่รัก รวมทั้งชื่อเสียง ที่มีอยู่ หากคนเราไม่ยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความกลัวตายก็ไม่เกิดขึ้น ตอนนี้ร่างกายก็ชราไปตามอายุที่มากขึ้น ไม่รู้จะอยู่ได้นานเพียงใด คงขึ้นอยู่กับพญามัจจุราชจะรับกลับไป อาตมาคิดว่าการที่คนเราจะอายุยืนได้นั้น ต้องมีใจเมตตา ทำจิตให้สบาย ไม่คิดร้ายต่อใคร ไม่ยึดติดกับลาภยศสรรเสริญ รู้จักเป็นผู้ให้ แบบนี้อายุก็ยืนได้”

นี่คือข้อคิดเกี่ยวกับความตายของ พระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจน มหาเถร ป.ธ.๕) อดีตเจ้าคณะภาค ๑๕ และอดีตเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ซึ่งมรณภาพอย่างสงบ เมื่อวันเสาร์ ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ เวลา ๐๗.๐๐ น.

สำหรับพิธีทางศาสนา พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺถเวที) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส บอกว่า ทางสำนักพระราชวังได้พระราชทานน้ำอาบศพ เมื่อวันจันทร์ที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ เวลา ๑๗.๐๐ น. พร้อมอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ๗ วัน จากนั้นทางคณะศิษยานุศิษย์จะร่วมกันทำพิธีสวดพระอภิธรรมต่อไปประมาณ ๑๐๐ วัน ส่วนจะมีพระราชทานเพลิงศพ หรือเก็บศพเอาไว้นั้น คงต้องมีการประชุมร่วมกับศิษยานุศิษย์อีกครั้ง

ข่าวการมรณภาพของพระพุทธวรญาณ ถือว่าเป็นการสูญเสียอันใหญ่หลวงของวงการพระนักเทศน์ โดยเฉพาะวัดประยุรวงศาวาส ซึ่งเป็นสำนักฝึกพระนักเทศน์แห่งรัตนโกสินทร์มาตลอดระยะเวลา ๑๘๐ ปี ของการสร้างวัด โดยสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ พระนักเทศน์ของสำนัก

วัดประยุรวงศ์ที่มีชื่อเสียงในอดีต เช่น ในสมัยรัชกาลที่ ๓ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) สมัยรัชกาลที่ ๕ พระอาจารย์กว้าง สมัยรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ พระปิฎกโกศล (พระมหาพร) พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่) พระธรรมณพิลาส (เพิ่ม) พระมหาทัพ และ พระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์) หรือ "หลวงตา–แพรเยื่อไม้"

ในขณะเดียวกันกว่า ๔๘ ปี วัดแห่งนี้ภายใต้การบริหารและการปกครองของพระพุทธวรญาณ เจ้าอาวาส ตั้งแต่ครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่พระธรรมภาณโกศล ท่านเป็นผู้สืบทอดตำนานสำนักสร้างพระเทศน์ เป็นพระนักเทศน์มหาชนโดยแท้ เพราะได้สร้างเสริมและสร้างสรรค์เกียรติประวัติอันสูงส่ง สง่างามของสำนักทุกๆ ด้าน พระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงของวัดประยุรวงศ์ในปัจจุบันเช่น พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) พระราชปฏิภาณมุนี (บุญมา อาคมปุญฺโญ) พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) ดร.พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี) พระครูอุดมธรรมวาที (สำราญ อคฺควโร) พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺถเวที) เป็นต้น

เมื่อครั้งที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น พระพุทธวรญาณ ยังจรรโลงคงเอกลักษณ์ของสำนักไว้ได้อย่างน่าชื่นชม ทั้งนี้ก็ด้วยอาศัยที่พระเดชพระคุณ เป็นพระนักเสก พระนักสอน เสกให้คนเด่น สอน ให้คนดี จนมีญาติโยมนำไปกล่าวขวัญอยู่เสมอว่า

"พระพุทธวรญาณเป็นยอดนักเทศน์ วิเศษพระนักพูด พิสุทธิ์พระนักปฏิบัติ เป็นสังฆรัตน์แห่งคณะสงฆ์ เพราะ

ทำนองท่วงทีลีลาการแสดงธรรมที่ไพเราะสละสลวยกินใจได้สัมผัส ที่สำคัญเป็นไปในลักษณะ โลกไม่ช้ำ ธรรมไม่เสีย บัวไม่ช้ำ น้ำไม่ขุ่น ไม่พูดให้ใครช้ำ ไม่ทำให้ระคายเคือง ไม่ปั้นเรื่องให้ใครระแวง ไม่แสดงเกินบทบาท ไม่ขาดเมตตาธรรม" และคำสั่งลาสุดท้ายถึงศิษยานุศิษย์ทุกท่านของพระพุทธวรญาณ คือ "วันข้างหน้าถึงเราจะสิ้นใจไป แต่คณะสงฆ์ไทยจะไม่สิ้นพระนักเทศน์"

แม้ว่าพระพุทธวรญาณได้ลาสังขารจากโลกนี้ไปแล้ว แต่ภาพแห่งความเมตตา ความน่าเคารพเลื่อมใส ตลอดจนหลักธรรมคำสั่งสอนของท่าน ยังคงก้องอยู่ในจิตใจของเหล่าศิษยานุศิษย์ รวมทั้งผู้ที่เคารพพระเดชพระคุณท่านไม่เสื่อมคลาย

๑๔. พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙, Ph.D., ศาสตราจารย์)

ชื่อ พระธรรมโกศาจารย์ ฉายา ธมฺมจิตฺโต อายุ ๕๑ พรรษา ๓๐ วิทยฐานะ ป.ธ.๙, พธ.บ., M.A., M.Phil., Ph.D., ศาสตราจารย์ สังกัดวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร



ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

– เจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

– เจ้าคณะภาค ๒

– อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

– คณะเลขานุการคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

สถานะเดิม

ชื่อ ประยูร นามสกุล มีฤกษ์ เกิดวันเสาร์ที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๘ ที่ตำบลโพธิ์พระยา อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี บิดาชื่อ นายเรือง มีฤกษ์ มารดาชื่อ นางทองสุข มีฤกษ์



บรรพชา

วันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ ณ วัดสำมจุ่น ตำบลดอนปรู อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พระอุปัชฌาย์ พระครูศรีคณานุรักษ์ วัดดอนบุปผาราม อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

อุปสมบท

วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๙ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พระอุปัชฌาย์ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถร ป.ธ.๙) วัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พระกรรมวาจาจารย์ พระธรรมปิฎก (นิยม ฐานิสฺสรมหาเถร ป.ธ.๙) วัดชนะสงคราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร (ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระมหาธีราจารย์)

พระอนุสาวนาจารย์ พระธรรมธีรราชมหามุนี (ช่วง วรปุญฺญมหาเถร ป.ธ.๙) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร (ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์)

วุฒิการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๑๒ – สอบได้ประโยคนักธรรมชั้นเอกสำนักเรียนวัดสุวรรณภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ.๒๕๑๙ – สอบได้ ป.ธ.๙ สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๒๐ – สอบได้ประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.)

พ.ศ. ๒๕๒๑ – สำเร็จปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) สาขาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๓ – M.A .(Philosophy) University of Delhi

พ.ศ. ๒๕๒๕ – M.Phil. .(Philosophy) University of Delhi

พ.ศ. ๒๕๒๗ – Diploma in French, University of Delhi

พ.ศ. ๒๕๒๙ – Ph.D. .(Philosophy) University of Delhi.

ตำแหน่งปกครองและบริหารวิชาการ

พ.ศ. ๒๕๓๐ – เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๕๓๓ – เป็นเจ้าคณะ ๙ วัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๕๔๑ – ปัจจุบัน เป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๑ – ปัจจุบัน เป็นเจ้าคณะภาค ๒ รับผิดชอบเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดสระบุรี

พ.ศ. ๒๕๔๒ – ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๔๖ – ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์ สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๗ – ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะเลขานุการคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พ.ศ. ๒๕๔๘ – ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร (วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘)

พ.ศ. ๒๕๔๘ – ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร (วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘)

งานการศึกษา

พ.ศ ๒๕๑๙ – เป็นครูสอนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ ๒๕๒๐ – เป็นครูสอนบาลีชั้นประโยค ป.ธ. ๔ สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

– เป็นกรรมการตรวจประโยคบาลีสนามหลวง จนถึงปัจจุบัน

พ.ศ ๒๕๒๙ – เป็นกรรมการตรวจประโยคธรรมสนามหลวง

– เป็นกรรมการสังคายนาพระธรรมวินัย ตรวจชำระพระไตรปิฎก ฉบับสังคายนา

– เป็นรองอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

– เป็นรองผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดประยุรวงศาวาส

งานสอนและบรรยายพิเศษ

พ.ศ. ๒๕๒๘ – สอนประจำวิชาปรัชญาตะวันตก ภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๓๒ – สอนประจำวิชาพุทธปรัชญา ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๓๒ – ปัจจุบัน เป็นอาจารย์บรรยายพิเศษ บรรยายเป็นครั้งคราวในชั้นปริญญาตรี – โทและเอก ในมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น

- คณะครุศาสตร์และคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- คณะแพทย์ศาสตร์ และคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- คณะศิลปศาสตร์และคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์
- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- คณะศึกษาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

พ.ศ. ๒๕๓๒ – เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์ทั้งระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

พ.ศ. ๒๕๓๓ – เป็นอาจารย์พิเศษสอนประจำวิชาพุทธปรัชญา ระดับปริญญาโท–เอก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๓๗ – เป็นกรรมการประเมินผลงานทางวิชาการของผู้ขอเลื่อนเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์

พ.ศ. ๒๕๓๘ – เป็นกรรมการประเมินผลงานทางวิชาการของผู้ขอเลื่อนเป็นรองศาสตราจารย์

– เป็นกรรมการประเมินผลงานทางวิชาการของผู้ขอเลื่อนเป็นข้าราชการระดับ ๙

พ.ศ. ๒๕๔๒ – เป็นกรรมการประเมินผลงานทางวิชาการของผู้รับการพิจารณาให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษ

งานจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๘ – เป็นอาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๒๙–๒๕๓๒ – เป็นผู้อำนวยการกองวิชาการ

พ.ศ. ๒๕๓๑–๒๕๓๖ – เป็นคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๓๓–๒๕๓๕ – เป็นรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและวางแผน

พ.ศ. ๒๕๓๕–๒๕๔๐ – เป็นรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พ.ศ. ๒๕๔๐ – ปัจจุบัน เป็นอธิการบดี

ผลงานความร่วมมือระหว่างองค์กร

พ.ศ. ๒๕๔๑ ลงนามในความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประเทศไทย

พ.ศ. ๒๕๔๕ ลงนามในความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กับมหาวิทยาลัยหนานฮวา เมืองเจียอี้ ไต้หวัน

พ.ศ. ๒๕๔๗ ลงนามในความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กับมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งสาธารณัฐประชาชนจีน กรุงปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

พ.ศ. ๒๕๒๗ ลงนามในความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กับมหาวิทยาลัยศรีปทุม

พ.ศ. ๒๕๔๔ ลงนามในความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กับ มหาวิทยาลัยพุทธศาสนาโลก ประเทศไทย

งานสาธารณูปการในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๐
- เป็นอธิการบดี กำกับดูแลและสั่งการงานทุกระดับทั้งส่วนกลางและวิทยาเขต
- ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์อาคารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อจากอดีตอธิการบดี สิ้นงบประมาณ ๑๕ ล้านบาทเศษ
- เป็นประธานสภาวิชาการ คณะกรรมการบริหารบุคคล คณะกรรมการประจำสถาบันวิจัยพุทธศาสนา และคณะกรรมการการเงินและทรัพย์สิน
- เป็นประธานคณะกรรมการกำกับดูแลนโยบายแผนพัฒนามหาวิทยาลัย
- ติดตามผลการปฏิบัติงาน การใช้จ่ายงบประมาณ ประเมินผลงาน ทบทวนและปรับปรุงงานของส่วนงานต่างๆ ตามแผนงาน โครงการที่วางไว้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเสนอรายงานต่อสภามหาวิทยาลัย
- แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน หรือเพื่อมอบหมายบุคคลเพื่อปฏิบัติงานในอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

พ.ศ. ๒๕๔๑ – จัดทำแผนแม่บทพัฒนามหาจุฬาอาศรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ มหาจุฬาอาศรม ตำบลพญาเย็น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

– จัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ณ มหาจุฬาอาศรม ตำบลพญาเย็น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา สิ้นงบประมาณ ๒.๕ ล้านบาท

พ.ศ. ๒๕๔๒ – รับบริจาคที่ดิน จำนวน ๘๔ ไร่ ๑ งาน ๓๗ ตารางวา ณ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ราคาประเมิน ๕๐,๖๐๕,๕๐๐ บาท (ห้าสิบล้านหกแสนห้าพันห้าร้อยบาทถ้วน) จากนายแพทย์รัศมี – คุณหญิงสมปอง วรรณิสสร เพื่อก่อสร้างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยุธยา

– สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จเป็นองค์ประธานประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยุธยา และทรงรับโครงการการก่อสร้างมหาวิทยาลัยไว้ในพระราชูปถัมภ์

– จัดทำแผนแม่บทโครงการก่อสร้างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยุธยา งบประมาณการก่อสร้างอาคาร เป็นเงิน ประมาณจำนวน ๑,๒๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันสองร้อยล้านบาทถ้วน) อาคารตามแผนแม่บทประกอบด้วย

  – อาคารหอสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศ งบประมาณก่อสร้าง ๗๘ ล้านบาท (เจ็ดสิบแปดล้านบาทถ้วน)

อุปถัมภ์โดยสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ในนามมูลนิธิหลวงพ่อวัดปากน้ำ

- อาคารสำนักงานอธิการบดี งบประมาณก่อสร้าง ๗๘ ล้านบาท (เจ็ดสิบแปดล้านบาทถ้วน)
- อาคารหอฉัน ๗๒ พรรษาพระวิสุทธาธิบดี งบประมาณก่อสร้าง ๘๕ ล้านบาท (แปดสิบห้าล้านบาท) อุปถัมภ์โดยพระวิสุทธาธิบดี วัดสุทัศนเทพวราราม
- อาคารรับรองอาคันตุกะ ๙๒ ปี ปัญญานันทะ งบประมาณก่อสร้าง ๕๒ ล้านบาท (ห้าสิบสองล้านบาทถ้วน) อุปถัมภ์โดยพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะ) วัดชลประทานรังสฤษฎ์
- อาคารพิพิธภัณฑ์พระไตรปิฎก งบประมาณก่อสร้าง ๓๙ ล้านบาท (สามสิบเก้าล้านบาทถ้วน) อุปถัมภ์โดย ดร.ยุวรี เอื้อกาญจนวิไล
- อาคารธรรมบริการ มวก.๔๘ พรรษา งบประมาณก่อสร้าง ๒๐๐ ล้านบาท (สองร้อยล้านบาทถ้วน) อุปถัมภ์โดยพระวิสุทธาธิบดี เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม
- อาคารเรียนรวม งบประมาณก่อสร้าง ๓๓๗,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สามร้อยสามสิบเจ็ดล้านบาทถ้วน) ได้รับอุปถัมภ์งบประมาณจากรัฐบาล
- อาคารวรรณิสสร งบประมาณก่อสร้าง ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านสองแสนบาทถ้วน) อุปถัมภ์โดยนายแพทย์รัศมี คุณหญิงสมปอง วรรณิสสร

– อาคารมหาจุฬาบรรณาคาร ๑๕๐ ปี สมเด็จพระปิยมหาราช งบประมาณก่อสร้าง ๓๕ ล้านบาท (สามสิบห้าล้านบาทถ้วน) อุปถัมภ์โดยตระกูลเตชะไกรศรี

– อาคารกุฏิหอพักนิสิต จำนวน ๘ หลัง งบประมาณก่อสร้าง ๒๕๖ ล้านบาท (สองร้อยห้าสิบหกบาทถ้วน)

ผลงานระดับนานาชาติ

พ.ศ. ๒๕๓๑ – แสดงปาฐกถาธรรมเรื่อง "พุทธวิธีสร้างสันติภาพ" (A Buddhist Approach to Peace) ในที่ประชุมใหญ่องค์การยุวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ณ นครลอสแองเจลีส สหรัฐอเมริกา

พ.ศ. ๒๕๓๒ – ไปร่วมประชุมศาสนาเพื่อสันติภาพ (World Conference on Religion and Peace) ณ นครเมลเบิร์น ออสเตรเลีย

พ.ศ. ๒๕๓๓ – แสดงปาฐกถาธรรมเรื่อง "เอกภาพในความหลากหลาย" (Unity in Diversity) ในที่ประชุมใหญ่องค์การยุวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ณ กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้

พ.ศ. ๒๕๓๖ – เสนอบทความทางวิชาการเรื่อง "จริยธรรมสากลของพระพุทธศาสนา" (Universal Morality of Buddhism) ในการสัมมนานานาชาติ จัดโดยองค์การ พุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ณ กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้

พ.ศ. ๒๕๓๗ – เสนอบทความทางวิชาการเรื่อง "พุทธจริยธรรมกับภาวะผู้นำ" (Buddhist Ethics of Leadership) ในที่ประชุมนานาชาติ ครั้งที่ ๔ ว่าด้วยจริยธรรมกับการบริการประชาชน เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ณ กรุงสตอกโฮม ประเทศสวีเดน

– เสนอบทความทางวิชาการเรื่อง "พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน" (Buddhism and Sustainable Development) ในที่ประชุมสัมมนาผู้นำทางศาสนาที่จัดเนื่องในการประชุมใหญ่ขององค์การสหประชาชาติเรื่องประชากรกับการพัฒนา เมื่อวันที่ ๗ กันยายน ณ กรุงไคโร ประเทศอียิปต์

– เป็นผู้แทนประเทศไทยเสนอบทความทางวิชาการเรื่อง "ลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนา" (Prominent Facets of Buddhism) ในที่ประชุม ใหญ่ขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ครั้งที่ ๑๙ เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ที่กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๑ – เสนอบทความทางวิชาการเรื่อง "พุทธทัศนะเรื่องจัดการศึกษาเพื่อความสมดุล" (Educating for Balance: A Buddhist Perspective) ในการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๙ ของสภาหลักสูตรและการสอนแห่งโลก (World Council for Curriculum and Instruction) เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ที่กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๓ – บรรยายเรื่อง "พุทธทัศนะสลายความขัดแย้ง" (A Buddhist View on Conflict Resolution) ในการประชุมสุดยอดผู้นำทางศาสนาและจิตวิญญาณเพื่อสันติภาพโลก (The Millennium World Peace Summit of Religious and Spiritual Leaders) เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ณ องค์การสหประชาชาติ นิวยอร์ค สหรัฐอเมริกา

– เสนอบทความทางวิชาการ เรื่อง "การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพของโลก" (Buddhist Propagation for World Peace) ในการประชุมสุดยอดผู้นำชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลก ครั้งที่ ๒ (The Second World Buddhist Propagation Conference (Buddhist Summit) เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. ๒๕๔๔ – เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทย กล่าวสุนทรพจน์ในการประชุมทางศาสนา ณ กรุงไทเป สาธารณรัฐประชาชนจีน (ไต้หวัน)

– เข้าร่วมประชุมจัดตั้งสภาผู้นำศาสนาแห่งโลก (World Council of Religious Leaders) ณ หอประชุมรอคกี้เฟลเลอร์ มหานครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา

พ.ศ. ๒๕๔๕ – ดำเนินการจัดประชุมสภาผู้นำศาสนาและจิตวิญญาณแห่งโลก ครั้งที่ ๑ ณ ประเทศไทย โดยการเป็นเจ้าภาพร่วมกับที่ประชุมสุดยอดผู้นำศาสนาและจิตวิญญาณ

แห่งโลก และองค์การสหประชาชาติ ในประเทศไทย (UN ESCAP)

– เสนอบทความทางวิชาการ เรื่อง "การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพของโลก" (Buddhist Propagation for World Peace) ในการประชุมสุดยอดผู้นำชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลก ครั้งที่ ๓ (The Third World Buddhist Propagation Conference (Buddhist Summit) เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ณ พระราชวังเจ้านโรดมสีหนุ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา

พ.ศ. ๒๕๔๖ – เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทย บรรยายเรื่อง "Buddhism in Contemporary Thailand" (พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน) ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา

– เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทย ไปร่วมฉลอง ๒๕๐ ปี สยามนิกาย ณ กรุงแคนดี ประเทศศรีลังกา

พ.ศ. ๒๕๔๗ – ดำเนินการจัดประชุมกรรมการสภาผู้นำศาสนาโลก ณ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

– เป็นประธานดำเนินการจัดประชุมเยาวชนเพื่อสันติภาพโลก ณ หอประชุมพุทธมณฑล และศูนย์ประชุมองค์การสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร อาคารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย



– เป็นประธานดำเนินการจัดประชุมผู้นำชาวพุทธ ในกิจกรรมวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากล สหประชาชาติ ณ หอประชุมพุทธมณฑล และศูนย์ประชุมองค์การสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร

– เป็นประธานดำเนินการจัดประชุมทางวิชาการนานาชาติว่าด้วยพระพุทธ เถรวาทและมหายาน ณ หอประชุมพุทธมณฑล และศูนย์ประชุมองค์การสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดการประชุม

– เป็นประธานคณะทำงานจัดกิจกรรมในวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากล สหประชาชาติ ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ มหานครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ในนามประเทศไทย

– เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทย บรรยายเรื่อง International Recognition of the Day of Vesak (วิสาขบูชา วันสำคัญสากล สหประชาชาติ) ในกิจกรรมวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากล สหประชาชาติ ณ สำนักงานใหญ่องค์การสหประชาชาติ มหานครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา

พ.ศ. ๒๕๔๘ – เป็นประธานคณะกรรมการดำเนินการจัดประชุมชาวพุทธนานาชาติ เนื่องในวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ระหว่างวันที่ ๑๘–๒๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘ ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และศูนย์ประชุมสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๙ – เป็นประธานคณะกรรมการดำเนินการจัดประชุมชาวพุทธนานาชาติ เนื่องในวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ระหว่างวันที่ ๗–๑๐ พฤษภาคม ๒๕๔๙ ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และศูนย์ประชุมสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๕๐ – เป็นประธานคณะกรรมการดำเนินการจัดประชุมชาวพุทธนานาชาติ เนื่องในวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ระหว่างวันที่ ๒๖–๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และศูนย์ประชุมสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพมหานคร

ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือ

พ.ศ. ๒๕๒๖ – เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาสกับซาตร์

พ.ศ. ๒๕๓๐ – พระพุทธประวัติ

พ.ศ. ๒๕๓๑ – Sarte's Existentialism and Early Buddhism

พ.ศ. ๒๕๓๒ – A Buddhist Approach to Peace

– ไตรลักษณ์ในชีวิตประจำวัน

พ.ศ. ๒๕๓๓ – พุทธศาสนากับปรัชญา

– ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย

– ปรัชญากรีก

พ.ศ. ๒๕๓๔ – พัฒนาชีวิตด้วยแนวคิดเชิงคุณธรรม

– พรใดก็ไร้ค่าถ้าไม่ทำ



พ.ศ. ๒๕๓๕ – ด้วยความหวังและกำลังใจ
– กรรม การเวียนว่ายตายเกิด
– ธรรมานุสรณ์วีรชนประชาธิปไตย

พ.ศ. ๒๕๓๖ – คุณธรรมสำหรับนักบริหาร
– ทางแห่งความสำเร็จ
– ปรัชญาแก้เซ็งและสร้างสุข
– ทำความดีมีความสุข
– ธรรมเพื่อชีวิตใหม่
– มองสังคมไทย

พ.ศ. ๒๕๓๗ – ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก
– ความรักในหน้าที่
– อภิธรรมาวตาร (ประธานคณะผู้ปริวรรต)
– อยู่อย่างไรให้เป็นสุข
– Buddhist Morality

พ.ศ. ๒๕๓๘ – สุขภาพใจ
– สติในชีวิตประจำวัน
– วิมุตติมรรค (ประธานคณะผู้แปล)
– สร้างฝันให้เป็นจริง
– ธรรมะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
– จรรยาบรรณของข้าราชการ
– การควบคุมสัญชาตญาณ

พ.ศ. ๒๕๓๙ – มธุรตฺถปกาสินี นาม มิลินฺทปญฺหฏีกา (ประธานปริวรรต)
– การบำเพ็ญและสร้างสมบารมี

- พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์
- ธรรมมงคลแห่งชีวิต
- อนุทินธรรมะ : ธรรมะสำหรับ ๓๖๕ วัน

พ.ศ. ๒๕๔๐
- มณีแห่งปัญญา
- ขอบฟ้าแห่งความรู้

พ.ศ. ๒๕๔๑
- ปลุกปลอบใจในยามวิกฤต
- วิทยาศาสตร์ในทรรศนะของพระพุทธศาสนา

พ.ศ. ๒๕๔๒
- พระธรรมเทศนากัณฑ์พิเศษ
- เพื่อน
- การคณะสงฆ์กับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๔๓
- จักรพรรดิธรรม
- กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา
- A Buddhist Worldview (โลกทัศน์ของชาวพุทธ)

พ.ศ. ๒๕๔๕
- กรอบความคิดในการจัดทำสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่

พ.ศ. ๒๕๔๖
- พุทธธรรมเพื่อการพัฒนา
- ทิศทางการศึกษาไทย
- Buddhism in Contemporary Thailand (พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน)
- วัดประยุรวงศาวาสกับราชนิกุลบุนนาค

พ.ศ. ๒๕๔๗
- International Recognition of the Day of Vesak (วิสาขบูชา วันสำคัญสากลของสหประชาชาติ)

– มหาราชนักปฏิรูป
– พระพุทธศาสนา : การวิจัย
พ.ศ. ๒๕๔๘ – ธรรมรักษาใจสู้ภัยสึนามิ
– อานุภาพพระปริตร
– พุทธวิธีบริหาร
– การเผยแผ่เชิงรุก
พ.ศ. ๒๕๕๐ – พระพุทธศาสนากับความสมานฉันท์แห่งชาติ

รางวัลที่ได้รับ

พ.ศ. ๒๕๓๗ – ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคม จากสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
พ.ศ. ๒๕๓๙ – ได้รับรางวัลเสาเสมาธรรมจักร ด้านการเผยแผjพระพุทธศาสนา
พ.ศ. ๒๕๔๐ – ได้รับรางวัลมหิดลวรานุสรณ์
พ.ศ. ๒๕๔๑ – ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาการศึกษา จากมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. ๒๕๔๔ – ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาและศาสนา จากมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์
พ.ศ. ๒๕๔๗ – ได้รับปริญญาศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
– ได้รับปริญญาศิลปศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาการบริหารองค์การจากมหาวิทยาลัยศรีปทุม
พ.ศ. ๒๕๔๘ – ได้รับรางวัลกิตติคุณ “เสมาคุณูปการ” จากกระทรวงศึกษาธิการ

– ได้รับเข็มกิตติคุณสถาบันพระปกเกล้า

– ได้รับพระราชทานรางวัล "ศาสตรเมธี" สาขาศึกษาศาสตร์ ด้านการบริหารการศึกษา จากมูลนิธิศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๓๒ – ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ **พระเมธีธรรมาภรณ์**

พ.ศ. ๒๕๓๙ – ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ **พระราชวรมุนี ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี**

พ.ศ. ๒๕๔๓ – ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่ **พระเทพโสภณ วิมลปริยัติกิจ ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี**

พ.ศ. ๒๕๔๘ – ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่ **พระธรรมโกศาจารย์ สุนทรญาณดิลก สาธกธรรมวิจิตร ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี**

สรุปลำดับเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

๑.	พระญาณสังวร (ด้วง)	พ.ศ. ๒๓๗๑–๒๓๗๔	รวม ๔ ปี
๒.	พระญาณไตรโลก (ขำ)	พ.ศ. ๒๓๗๔–๒๓๗๕	รวม ๒ ปี
๓.	สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่)	พ.ศ. ๒๓๗๕–๒๔๑๖	รวม ๔๑ ปี
๔.	พระสาสนุทเทศาจารย์ (สา)	พ.ศ. ๒๔๑๖–๒๔๒๑	รวม ๕ ปี
๕.	พระธรรมภาณพิลาศ (ผ่อง)	พ.ศ. ๒๔๒๑–๒๔๓๑	รวม ๑๐ ปี
๖.	พระครูสังวราทิคุณ (ชู)	พ.ศ. ๒๔๓๒–๒๔๓๕	รวม ๓ ปี
๗.	พระครูสาราณียคุณ (บุญ)	พ.ศ. ๒๔๓๕–๒๔๓๖	รวม ๑ ปี
๘.	พระสาสนานุรักษ์ (ทิม)	พ.ศ. ๒๔๓๖–๒๔๔๓	รวม ๗ ปี
๙.	พระธรรมเจดีย์ (แก้ว)	พ.ศ. ๒๔๔๓–๒๔๔๘	รวม ๕ ปี
๑๐.	พระปรากรมมุนี (เปลี่ยน)	พ.ศ. ๒๔๔๘–๒๔๕๔	รวม ๖ ปี
๑๑.	พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่)	พ.ศ. ๒๔๕๔–๒๔๗๖	รวม ๒๑ ปี
๑๒.	พระธรรมปหังษนาจารย์ (เชื้อ)	พ.ศ. ๒๔๗๘–๒๕๐๐	รวม ๒๒ ปี
๑๓.	พระพุทธวรญาณ (มงคล)	พ.ศ. ๒๕๐๑–๒๕๔๘	รวม ๔๘ ปี
๑๔.	พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร)	พ.ศ. ๒๕๔๘–ปัจจุบัน	

การบริหารและการปกครองภายในวัด

วัดประยุรวงศาวาสแบ่งเขตการปกครองภายในวัดออกเป็น ๑๓ คณะ แต่ละคณะมีเจ้าคณะเป็นผู้ปกครอง เจ้าคณะทุกคณะขึ้นตรงต่อเจ้าอาวาสซึ่งมีผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้รับสนองนโยบาย

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ **พระธรรมปหังษนาจารย์ (เชื้อ)** เจ้าอาวาสในขณะนั้นได้แบ่งอำนาจการบริหารและการปกครองวัดออกเป็น ๔

องค์การ คือ องค์การปกครอง องค์การศึกษา องค์การเผยแผ่ และองค์การสาธารณูปการ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔

การบริหารและการปกครองภายในวัดประยุรวงศาวาสในยุคของพระเดชพระคุณ**พระพุทธวรญาณ** (มงคล วิโรจนมหาเถร) อดีตเจ้าอาวาสองค์ที่ ๑๓ ยังคงกระจายอำนาจความรับผิดชอบออกเป็น ๔ องค์การตามรูปแบบที่เคยยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๙ จนมาถึงยุคสมัยของ**พระธรรมโกศาจารย์** (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เจ้าอาวาสองค์ที่ ๑๔ รูปปัจจุบัน ได้ยึดรูปแบบแนวทางการกระจาย อำนาจความรับผิดชอบออกเป็น ๔ องค์การเหมือนเดิม แต่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่อีก ๑ องค์การ คือองค์การสาธารณสงเคราะห์ รวมเป็น ๕ องค์การ การกระจายอำนาจในการบริหารงานนี้ เจ้าอาวาสได้อนุโลมใช้ระเบียบปฏิบัติของคณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาส พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยแบ่งการบริหารวัดออกเป็น ๕ องค์การ คือ

๑. องค์การปกครอง

องค์การปกครอง มีหน้าที่ปกครองพระภิกษุสามเณร รวมทั้งบุคคลที่อาศัยอยู่ในวัด และบริหารกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ วัดประยุรวงศาวาสมีพระภิกษุจำพรรษา ๑๑๓ รูป สามเณร ๑๕ รูป รวม ๑๒๘ รูป ประธานองค์การปกครองในปัจจุบัน คือ **พระราชปริยัติดิลก (วิชิต อิสฺสโร ป.ธ.๙)** มี **พระราชธรรมวาที** (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) **พระราชปฏิภาณมุนี** (บุญมา อาคมปุญฺโญ) **พระสุนทรวิหารการ**



(เลื่อน ถาวรธมฺโม) เป็นรองประธาน และพระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหมฺรํสี) เป็นเลขานุการ ทำงานบริหารกิจการของวัดร่วมกับผู้ช่วยเจ้าอาวาส ๑๙ รูป และเจ้าคณะ ๑๓ รูป

ทำเนียบพระราชาคณะ
และพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาส
วัดประยุรวงศาวาส พ.ศ. ๒๕๕๐

๑. พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม พ.ศ. ๒๕๔๘

๒. พระราชปริยัติดิลก (วิชิต อิสฺสโร)
เป็นพระราชาคณะชั้นราช พ.ศ. ๒๕๔๕

๓. พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน)
เป็นพระราชาคณะชั้นราช พ.ศ. ๒๕๔๗

๔. พระราชปฏิภาณมุนี (บุญมา อาคมปุญฺโญ)
เป็นพระราชาคณะชั้นราช พ.ศ. ๒๕๔๗

๕. พระสุนทรวิหารการ (เลื่อน ถาวรธมฺโม)
เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ พ.ศ. ๒๕๔๖

๖. พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี)
เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ พ.ศ. ๒๕๔๗

๗. พระครูพิศิษฏ์ธรรมวิธูร (ประเสริฐ ผุสฺสเทโว)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๐

๘. พระครูพิพิธธรรมภาณ (สมมิตร อาจารสิริ)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๖

๙. พระครูอุดมธรรมวาที (สำราญ อคฺควโร)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๗

๑๐. พระครูสุทธิปริยัตยาทร (สมชาย จารุวฑฺฒโน)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๙

๑๑. พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺถเวที)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๙

๑๒. พระครูสาราณียคุณ (สนั่น สิริสมฺปนฺโน)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ พ.ศ. ๒๕๕๐

๑๓. พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ (สุทิน ปณฺฑิโต)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ พ.ศ. ๒๕๕๐

๑๔. พระครูวิมลพัฒนาทร (เกษม ภูริปญฺโญ)
เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นโท พ.ศ. ๒๕๓๖

ทำเนียบผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส
พ.ศ. ๒๕๓๔ – ๒๕๕๐

๑. พระราชปริยัติดิลก (วิชิต อิสฺสโร ป.ธ.๙)
ประธานองค์การปกครอง เป็นพระอุปัชฌาย์ และเจ้าคณะ ๑๑

๒. พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน)
ประธานองค์การสาธารณสงเคราะห์, รองประธานองค์การปกครอง, ที่ปรึกษาองค์การเผยแผ่ และเจ้าคณะ ๘

๓. พระราชปฏิภาณมุนี (บุญมา อาคมปุญฺโญ ป.ธ.๘)



ประธานองค์การเผยแผ่, รองประธานองค์การปกครอง, ที่ปรึกษาองค์การศึกษาและองค์การสาธารณสงเคราะห์

๔. พระสุนทรวิหารการ (เลื่อน ถาวรธมฺโม) ประธานองค์การสาธารณูปการ, รองประธานองค์การปกครอง และเจ้าคณะ ๑

๕. พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี ป.ธ.๕,พธ.บ.,MA., Ph.D.) รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เลขานุการเจ้าคณะภาค ๒ ประธานองค์การศึกษา/อาจารย์ใหญ่ รองประธานองค์การเผยแผ่และองค์การสาธารณสงเคราะห์. เลขานุการองค์การปกครอง, เลขานุการวัดประยุรวงศาวาส และเจ้าคณะ ๙

๖. พระมหาเฉลียว เปสโร ป.ธ.๙

๗. พระครูพิศิษฏ์ธรรมวิธูร (ประเสริฐ ผุสฺสเทโว ป.ธ.๔) ที่ปรึกษาองค์การต่างๆ ของวัด เหรัญญิกวัดประยุรวงศาวาส และเจ้าคณะ ๔

๘. พระครูอุดมธรรมวาที (สำราญ อคฺควโร ป.ธ.๔) รองประธานองค์การเผยแผ่, ที่ปรึกษาองค์การศึกษา และประธานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทยในสังฆราชูปถัมภ์

๙. พระครูพิพิธธรรมภาณ (สมมิตร อาจารสิริ ป.ธ.๕,พธ.บ.) รองประธานองค์การศึกษา

๑๐. พระครูสาราณียคุณ (สนั่น สิริสมฺปนฺโน ป.ธ.๔) รองประธานองค์การสาธารณูปการ, รองประธานองค์การศึกษา

๑๑. พระครูสุทธิปริยัติยาทร (สมชาย จารุวฑฺฒโน ป.ธ.๓,พธ.บ.)
เลขานุการองค์การสาธารณูปการ และเจ้าคณะ ๒

๑๒. พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (บุญฤทธิ์ ปุญฺณธโร)
รองประธานองค์การสาธารณสงเคราะห์

๑๓. พระครูวิมลพัฒนาทร (เกษม ภูริปญฺโญ)

๑๔. พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล (ป.ธ.๘,พธ.บ,อม.)
รองประธานองค์การเผยแผ่, รองประธานองค์การศึกษา และรองประธานองค์การสาธารณูปการ

๑๕. พระมหาวิเชาว์ ปญฺญาวชิโร เจ้าคณะ ๗

๑๖. พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม (ป.ธ.๕,พธ.บ.)
รองประธานองค์การเผยแผ่ และเจ้าคณะ ๑๐

๑๗. พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺถเวที น.ธ.เอก,ป.ธ.๓, พธ.บ.,พธ.ม.) เลขานุการองค์การเผยแผ่

๑๘. พระครูปลัดศีลวัฒน์ (สุรินทร์ กิตฺติภทฺโท พธ.เอก,พธ.บ.)
เจ้าคณะ ๑๓

๑๙. พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ (สุทิน ปณฺฑิโต ป.ธ.๕, พธ.บ.,M.A.,Ph.D.)
ปฏิบัติศาสนกิจเป็นพระธรรมทูต ณ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์

ทำเนียบเจ้าคณะวัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๕๔๙

๑.	พระสุนทรวิหารการ (เลื่อน ถาวรธมฺโม)	เจ้าคณะ ๑
๒.	พระครูสุทธิปริยัติยาทร (สมชาย จารุวฑฺฒโน)	เจ้าคณะ ๒
๓.	พระครูปลัดชน ชุติมนฺโต	เจ้าคณะ ๓
๔.	พระครูพิศิษฏ์ธรรมวิธูร	เจ้าคณะ ๔
๕.	พระครูสมุห์ระมัด คุณธมฺโม	เจ้าคณะ ๕
๖.	พระครูสังฆรักษ์เสียง ทีปกโร	เจ้าคณะ ๖
๗.	พระมหาวิเชาว์ ปญฺญาวชิโร	เจ้าคณะ ๗
๘.	พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน)	เจ้าคณะ ๘
๙.	พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี)	เจ้าคณะ ๙
๑๐.	พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม	เจ้าคณะ ๑๐
๑๑.	พระราชปริยัติดิลก (วิชิต อิสฺสโร)	เจ้าคณะ ๑๑
๑๒.	พระมหาขจร จิตสีโล	เจ้าคณะ ๑๒
๑๓.	พระครูปลัดศีลวัฒน์ (สุรินทร์ กิตฺติภทฺโท)	เจ้าคณะ ๑๓

พระมหาเถระวัดประยุรวงศาวาส และที่ย้ายจากวัดประยุรวงศาวาส

ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ระดับสูง ตั้งแต่อดีต–ปัจจุบัน

๑. พระญาณสังวร (ด้วง) ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายอรัญวาสี

๒. พระญาณไตรโลก (ขำ ป.๙)

๓. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่)

ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ (เจ้าคณะเหนือ)

๔. พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่)

ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลพิษณุโลก

๕. พระธรรมภาณพิลาศ (เพิ่ม)

ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลพิษณุโลก

๖. พระราชเวที (พร)

ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลปราจีนบุรี

๗. พระพุทธวรญาณ (มงคล) ขณะมีสมณศักดิ์ที่ พระเทพประสิทธิคุณ

ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๑๕ เป็นเวลา ๑๖ ปี ๔ สมัย

๘. พระธรรมญาณมุนี* (บุนนาค) ขณะมีสมณศักดิ์ที่ พระเทพเมธี

ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๔

๙. พระเทพปัญญาสุธี** (พร้อม)

ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๑๖

๑๐. พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๒ ปกครองคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดสระบุรี

---

* *ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดเศวตฉัตร เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร*

* * *ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดแจ้ง อ.เมืองนครศรีธรรมราช จ.นครศรีธรรมราช*



๒. องค์การศึกษา

องค์การศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาอบรมภายในวัดให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ

๒.๑ **พระปริยัติธรรม** มี ๒ แผนกคือ นักธรรมและบาลี แผนกนักธรรมเปิดสอนตั้งแต่ น.ธ.ตรี–โท–เอก และแผนกบาลีเปิดสอนตั้งแต่ บาลีไวยากรณ์ ถึงประโยค ป.ธ.๖

๒.๒ **ศูนย์พุทธศาสนาวันอาทิตย์** เปิดสอนเยาวชนชาย – หญิง ตั้งแต่ ป. ๓ จนถึงระดับมัธยมศึกษา

องค์การศึกษาในปัจจุบันมี **พระวิสุทธิภัทรธาดา** (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี) เป็นประธานองค์การศึกษาหรืออาจารย์ใหญ่สำนักเรียน **พระครูสาราณียคุณ** (สนั่น สิริสมฺปนฺโน) **พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล** เป็นรองประธาน และ**พระมหาสมชัย สิทฺธิเมธี** ป.ธ.๘ เป็นเลขานุการ

ทำเนียบอาจารย์ใหญ่
สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

๑. พระมหาสังคม จงใจรักษ์ ป.ธ.๗

๒. พระมหาประเทือง จานิสฺสโร ป.ธ.๙

๓. พระมหาพิศิษฐ์ สุจิตฺโต ป.ธ.๙

๔. พระมหาเจี่ยง อภิรโต ป.ธ.๘

๕. พระมหาถวิล ปญฺญาธโร ป.ธ.๙

๖. พระศรีวิสุทธิดิลก (เร่ง อุณสิริ) ป.ธ.๙ พ.ศ. ๒๕๐๙ – ๒๕๒๖

๗. พระราชปริยัติดิลก (วิชิต อิสฺสโร) ป.ธ.๙ พ.ศ. ๒๕๒๖ – ๒๕๔๔

๘. พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี ป.ธ.๕, พธ.บ., Ph.D.)

พ.ศ. ๒๕๔๘ – ปัจจุบัน

ทำเนียบผู้อำนวยการ
ศูนย์พุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดประยุรวงศาวาส

๑. พระศรีวิสุทธิดิลก (เร่ง อุณสิริ ป.ธ.๙) พ.ศ. ๒๕๑๖–๒๕๒๖

๒. พระราชปริยัติดิลก (วิชิต อิสฺสโร ป.ธ.๙) พ.ศ. ๒๕๒๖ – ๒๕๔๔

๓. พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี ป.ธ.๕, พธ.บ., Ph.D.)

พ.ศ. ๒๕๔๔ – ปัจจุบัน

ทำเนียบเลขานุการ
สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

๑. พระมหาชาคร อตฺตสาโร (คำเงิน)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ศ. ๒๕๑๖

๒. พระมหาสังข์ สิริมงฺคโล (ไวโสภา)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๑๗

๓. พระมหาสุทัศน์ จิตวฑฺฒโน (อินทรชัย)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม. พ.ศ. ๒๕๑๘

๔. พระมหาไพฑูรย์ อภิปญฺโญ (ปานประชา)

ป.ธ.๘, พ.ม., พธ.บ., M.Ed. พ.ศ. ๒๕๒๐–๒๕๒๑

๕. พระมหาน้อม โรจนธมฺโม (มโนจันทร์)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, พ.ม., พธ.บ., M.A. พ.ศ. ๒๕๒๒–๒๕๒๓



๖. พระมหามิ่ง ธมฺมฏฺโจ (เพลิดพราว)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., M.A., พ.ศ. ๒๕๒๔–๒๕๒๖

๗. พระมหาประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี (อินทร์กรุงเก่า)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. พ.ศ. ๒๕๒๗–๒๕๒๘

๘. พระมหาบำรุง ชุตินฺธโร (คำเอก)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, พ.ม., พธ.บ., ศศ.ม., Ph.D. พ.ศ. ๒๕๒๙

๙. พระมหาเกรียงศักดิ์ ปสิทฺธิปุญฺโญ (บุญประสิทธิ์)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, พ.ม., พธ.บ., ศศ.ม. พ.ศ. ๒๕๓๐

๑๐. พระครูปลัดธำรงค์ศักดิ์ จิตฺตกโร (มโนจันทร์)

น.ธ.เอก, พธ.บ., พ.ศ. ๒๕๓๑

๑๑. พระมหาสาโรจน์ จารุวณฺโณ (กาลศิริศิลป์)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๓๒–๒๕๓๓

๑๒. พระมหาทรงยศ วายามปาลี (ไชยสิทธิ์)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พฺ.ม., พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๓๔

๑๓. พระมหาอนันต์ ชุติปญฺโญ (ทานัน) ป.ธ.๗, พธ.บ.,

พระมหาพิสิษฐ์ ปภากโร (จอมบุญเรือง)

ป.ธ.๗, พธ.บ., M.A. พ.ศ. ๒๕๓๕

๑๔. พระมหาไพฑูรย์ พฺยาทสฺสาวี (เณรจาที)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, ศศ.บ. พ.ศ. ๒๕๓๖ และ ๒๕๓๙

๑๕. พระมหาเขต มหิทฺธิโก (เจริญกองชู)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๕ พ.ศ. ๒๕๓๗–๒๕๓๘

๑๖. พระครูธรรมธรสมมิตร อาจารสิริ (จักรเขียว)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๐ และ ๒๕๔๒

๑๗. พระมหาอาทิตย์ อตฺถเวที (ซองดี)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.บ., พธ.ม. พ.ศ. ๒๕๔๑

๑๘. พระมหานิพล นิพฺภโย (เอกอุดม)

ป.ธ.๗, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๓

๑๙. พระมหาสุชาติ ธมฺมพโล (ชาตรี)

น.ธ.เอก, ป.ธ. ๓, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๔

๒๐. พระมหาสุวรรณ์ ญาณิสฺสโร (เตจ๊ะ)

น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๕

๒๑. พระมหาสมบัติ เตชธมฺโม (จินดาฟอง)

ป.ธ.๖, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๖

๒๒. พระมหาชัยรัตน์ ชยรตนโน (ขยันขาย)

ป.ธ.๗, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๗

๒๓. พระมหาอาคม สุมงฺคโล (คุณสถิต)

ป.ธ.๔, พธ.บ. พ.ศ. ๒๕๔๘–๒๕๔๙

๒๔. พระมหาสมชัย สิทฺธิเมธี

ป.ธ.๘ พ.ศ. ๒๕๕๐-ปัจจุบัน



ทำเนียบเปรียญธรรม ๙ ประโยค
สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

๑. พระญาณไตรโลก (ขำ)

๒. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่)

๓. พระมหาเพิ่ม ปุญฺญวฑฺฒโน (เกตุจรูญ) (คณะ ๔)
สอบได้ พ.ศ. ๒๔๗๒

๔. พระมหาทับ ติสฺสวโร (วรกัณฑ์) (คณะ ๑๑)
สอบได้ พ.ศ. ๒๔๗๗

๕. พระมหาบุนนาค ชินวํโส (จูงงาม) (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๔๙๖

๖. พระมหาประเทือง จานิสฺสโร (ไตรทิพย์) (คณะ ๑๒)
สอบได้ พ.ศ. ๒๔๙๗

๗. พระมหาอำไพ อุตฺตโม (วิจิตรเวชการ) (คณะ ๑๑)
สอบได้ พ.ศ. ๒๔๙๘

๘. พระมหาพิศิษฐ์ สุจิตฺโต (จงใจรักษ์) (คณะ ๙)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๐๐

๙. พระมหาเร่ง อุณฺสิริ (อุณศิริ) (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๐๖

๑๐. พระมหาถวิล ปญฺญาธโร (อิ่มใจพงษ์) (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๐๙

๑๑. พระมหาพูลชัย ปญฺญาธโร (บุญปก) (คณะ ๓)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๑๔

๑๒. สามเณรประยูร มีฤกษ์ (คณะ ๙)

สอบได้ พ.ศ. ๒๕๑๙

๑๓. พระมหาวิชิต อิสฺสโร (วิจิตรบรรจง) (คณะ ๑๑)

สอบได้ พ.ศ. ๒๕๒๓

๑๔. พระมหาเฉลียว เปสโร (ชูเตชะ) (คณะ ๙)

สอบได้ พ.ศ. ๒๕๒๖

๑๕. สามเณรวิชัย ใจมุ่ง (คณะ ๑)

สอบได้ พ.ศ. ๒๕๒๖

๑๖. สามเณรสมหวัง แก้วสุฟอง (คณะ ๖)

สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๐

๑๗. สามเณรผดุง แปงการิยา (คณะ ๘)

สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๔

๑๘. พระมหาศฤงคาร สุเมธาวี (เมฑา) (คณะ ๘)

สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๘

๑๙. สามเณรสมเจตน์ ผิวทองงาม (คณะ ๘)

สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๘

๒๐. สามเณรประสูติ เรียงเรียบ (คณะ ๘)

สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๙

๒๑. สามเณรสัญญา โปร่งใจ (คณะ ๘)

สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๙

๒๒. พระมหากรุงสุขวิลัย ภทฺทาภิภู (เรือนคุ้ม) (คณะ ๘)

สอบได้ พ.ศ. ๒๕๔๑



๒๓. สามเณรวิรัตน์ ณุศรีจันทร์ (คณะ ๑๓)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๔๒

๒๔. สามเณรอัฐ รัตนวัน (คณะ ๘)
สอบได้ พ.ศ. ๒๕๔๕

ทำเนียบสามเณรเปรียญธรรม ๙ ประโยค (นาคหลวง) วัดประยุรวงศาวาส

๑.	สามเณรประยูร มีฤกษ์	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๑๙	อายุ ๒๐ ปี
๒.	สามเณรวิชัย ใจมุ่ง	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๒๖	อายุ ๒๒ ปี
๓.	สามเณรสมหวัง แก้วสุฟอง	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๐	อายุ ๒๒ ปี
๔.	สามเณรผดุง แปงการิยา	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๔	อายุ ๒๒ ปี
๕.	สามเณรสมเจตน์ ผิวทองงาม	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๘	อายุ ๒๑ ปี
๖.	สามเณรประสูติ เรียงเรียบ	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๙	อายุ ๒๒ ปี
๗.	สามเณรสัญญา โปร่งใจ	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๓๙	อายุ ๒๑ ปี
๘.	สามเณรวิรัตน์ ณุศรีจันทร์	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๔๒	อายุ ๒๓ ปี
๙.	สามเณรอัฐ รัตนวัน	สอบได้ พ.ศ. ๒๕๔๕	อายุ ๒๒ ปี

ทำเนียบผู้สำเร็จปริญญาเอก (ดร.) วัดประยุรวงศาวาส

๑. พระมหาวิเชาว์ ปญฺญาวชิโร (เพ่งผล) น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พธ.บ., M.Ed., Ph.D. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบาโรดา อินเดีย พ.ศ. ๒๕๒๖ (คณะ ๗)

๒. พระมหาประยูร ธมฺมจิตฺโต (มีฤกษ์) ป.ธ.๙, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยเดลี อินเดีย พ.ศ. ๒๕๒๙ (คณะ ๙)

๓. พระมหาอำนวย วีรญาโณ (พึงชัย) น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, B.A., M.A., Ph.D. สาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมคธ อินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๐ (คณะ ๘)

๔. พระสมโภช ศรีวงษ์ น.ธ.เอก, B.A., M.A., Ph.D. สาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยอารังกาบาด อินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๔ (คณะ ๘)

๕. พระมหาสุทิน ปณฺฑิโต (ทองเชื้อ) น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยพาราณสี อินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๘ (คณะ ๓)

๖. พระมหาประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี (อินทร์กรุงเก่า) น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยมัทราส อินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๘ (คณะ ๖)

๗. พระมหาสมหวัง ชยสิทฺธิ (แก้วสุฟอง) ป.ธ.๙, พธ.บ., ศษ.บ., M.A., Ph.D. สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยพาราณสี อินเดีย พ.ศ. ๒๕๔๑ (คณะ ๖)

๓. องค์การเผยแผ่

องค์การเผยแผ่ มีหน้าที่ดำเนินการเผยแผ่ธรรมให้แพร่หลายและผลิตบุคลากรด้านการเผยแผ่ให้มีคุณภาพ ในปัจจุบันมี **พระราชปฏิภาณมุนี** (บุญมา อาคมปุญฺโญ) เป็นประธาน **พระวิสุทธิภัทรธาดา**

(ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี) **พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล พระครูวินัยธร วิเชียร วชิรธมฺโม** เป็นรองประธาน และ**พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺุถเวที)** เป็นเลขานุการ

ทำเนียบพระนักเผยแผ่ วัดประยุรวงศาวาส
ตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน

๑. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่)	ป.ธ.๙	
๒. พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่)	ป.ธ.๘	
๓. พระอาจารย์กว้าง		(เทศน์มหาชาติ)
๔. พระธรรมภาณพิลาส (เพิ่ม)	ป.ธ.๙	
๕. พระราชเทวี (พร)		
๖. พระครูพิศาลวินัยวาท		
๗. พระครูวินัยธรเชื้อ สรวงสำราญ		
๘. พระมหาพัฒน์ เจริญพจน์	ป.ธ.๖	
๙. พระพุทธวรญาณ (มงคล)	ป.ธ.๕	
๑๐. พระประสิทธิศีลคุณ (ปัน)	ป.ธ.๖	
๑๑. พระราชพรหมยาน (วีระ)	ป.ธ.๔	
๑๒. พระมหาเพิ่ม สิทธิสมาน	ป.ธ.๖	
๑๓. พระมหาอรรถ รณรื่น	ป.ธ.๓	(เทศน์มหาชาติ)
๑๔. พระครูสรภาณวิจิตร (ผล)		(เทศน์มหาชาติ)
๑๕. พระเขมสุตาจารย์ (เปรื่อง)		(เทศน์มหาชาติ)
๑๖. พระมหาทับ วรกันต์	ป.ธ.๙	
๑๗. พระมหาทิม	ป.ธ.๖	

๑๘. พระมหาเที่ยง ป.ธ.๕ (เทศน์มหาชาติ)
๑๙. พระราชวิมลมุนี (เจี่ยง) ป.ธ.๘
๒๐. พระครูพิพิธธรรมโกศล (เมี้ยน) (เทศน์มหาชาติ)
๒๑. พระครูโสภณกิจจานุรักษ์ (เนียม) (เทศน์มหาชาติ)
๒๒. พระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์)
"หลวงตา – แพรเยื่อไม้"
๒๓. พระมหาดาว ป.ธ.๔ (เทศน์มหาชาติ)
๒๔. พระอาจารย์กฤษณ์ คงเพียรธรรม (เทศน์มหาชาติ)
๒๕. พระมหาทองพิมพ์ สุวรรณศรี ป.ธ.๖
๒๖. พระมหาถวิล ปญฺญาธโร ป.ธ.๙
๒๗. พระครูสาราณียคุณ (ประยูร) ป.ธ.๔
๒๘. พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร) ป.ธ.๙
๒๙. พระราชปริยัติดิลก (วิชิต) ป.ธ.๙
๓๐. พระราชปฏิภาณมุนี (บุญมา) ป.ธ.๘
๓๑. พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์)
๓๒. พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์) ป.ธ.๕
๓๓. พระมหาเติม ผคุโณ ป.ธ.๖
๓๔. พระมหาวิเชาว์ ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๕
๓๕. พระครูอุดมธรรมวาที (สำราญ) ป.ธ.๔
๓๖. พระครูสุทธิปริยัตยาทร (สมชาย) ป.ธ.๓
๓๗. พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล ป.ธ.๗
๓๘. พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม ป.ธ.๕
๓๙. พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์) ป.ธ.๓



๔. องค์การสาธารณูปการ

องค์การสาธารณูปการ มีหน้าที่บูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุและควบคุมการก่อสร้างภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และนิยมแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการเพื่อช่วยเหลืองานด้านสาธารณูปการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปัจจุบันมี **พระสุนทรวิหารการ** (เลื่อน ถาวรธมฺโม) เป็นประธาน **พระครูสาราณียคุณ** (สนั่น สิริสมฺปนฺโน) **พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล** เป็นรองประธาน และ**พระครูสุทธิปริยัติยากร** (สมชาย จารุวฑฺฒโน) เป็นเลขานุการ

๕. องค์การสาธารณสงเคราะห์

องค์การสาธารณสงเคราะห์ มีหน้าที่ในการบริหารและควบคุมดูแลกิจการที่เป็นสาธารณประโยชน์ของวัด เช่น กิจการฌาปนสถาน การจัดระเบียบจราจรและยานพาหนะ เป็นต้น รวมทั้งงานบริการและงานสังคมสงเคราะห์ทั่วไป ปัจจุบันมี **พระราชธรรมวาที** (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) เป็นประธาน **พระราชปฏิภาณมุนี** (บุญมา อาคมปุญฺโญ) **พระวิสุทธิภัทรธาดา** (ประสิทธิ์ พุรหฺมรํสี) **พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ** (บุญฤทธิ์ ปุญฺญธโร) เป็นรองประธาน และ**พระครูปลัดศักรินทร์ ปญฺญาธโร** เป็นเลขานุการ



ประวัติย่อ

พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ
(สุทิน ปณฺฑิโต)

....

ชื่อ

พระมหาสุทิน ฉายา ปณฺฑิโต นามสกุล ทองเชื้อ อายุ ๔๙ พรรษา ๒๙ วิทยฐานะ น.ธ.เอก, ป.ธ. ๕, พ.ม., พธ.บ., M.A.,Ph.D. สังกัดวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, ประธานสงฆ์วัดพุทธวิหารเอชาลองส์ โลซานน์ เลขที่ ๑ ถนน Chemin du Collage, เมือง Echallen จังหวัด Vaud ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ รหัสไปรษณีย์ ๑๐๔๐ โทร. (๐๒๑) ๘๘๑ ๕๖ ๗๗ โทรสาร (๐๒๑) ๘๘๑ ๕๖ ๘๗

สถานะเดิม

ชื่อ สุทิน นามสกุล ทองเชื้อ เกิดวัน ๗ ฯ ๒ ๑๒ ปีระกา ตรงกับวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๐ บิดาชื่อ นายมั่น มารดาชื่อ นางแพ อยู่บ้านเลขที่ ๗๓ หมู่ ๒ ตำบลดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ๗๒๑๑๐

บรรพชา

วัน ๑ฯ ๑๕ ๖ ปีวอก ตรงกับวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ วัดดอนเจดีย์ ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พระอุปัชฌาย์ พระวิบูลเมธาจารย์ (เก็บ ภทฺทิโย) วัดดอนเจดีย์ ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี



อุปสมบท

วัน ๖ ฯ ๒ ๘ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ วัดดอนมะนาว ตำบลดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

พระอุปัชฌาย์ พระวิบูลเมธาจารย์ (เก็บ ภทฺทิโย) วัดดอนเจดีย์ ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พระกรรมวาจาจารย์ พระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กญฺจนโก) วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

พระอนุสาวนาจารย์ พระสิรินันทเมธี (สะอิ้ง สิรินนฺโท) ต่อมาได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชปริยัติสุธี ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี และผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๕๑๑ สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดดอนมะนาว ตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๕๑๕ สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดดอนเจดีย์ ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๕๒๑ สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๒๐ สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. ๕) โรงเรียนบาลีอบรมศึกษา วัดสระเกศ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

พ.ศ. ๒๕๒๔ สอบได้ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (พก.ศ.) กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. ๒๕๒๕ สอบได้ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (พ.ม.) กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. ๒๕๒๕ สำเร็จปริญญาพุทธศาสตร์บัณฑิต (พธ.บ.) สาขาปรัชญาศาสนา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

พ.ศ. ๒๕๒๙ สำเร็จปริญญามหาบัณฑิต (M.A.) สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยมัทราส ประเทศอินเดีย

พ.ศ. ๒๕๓๘ สำเร็จปริญญาดุษฎีบัณฑิต (Ph.D.) สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยมัทราส ประเทศอินเดีย

พ.ศ. ๒๕๒๖ สำเร็จการอบรมพระธรรมทูต รุ่นที่ ๒ ณ สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต วัดจักรวรรดิราชาวาส

งานปกครอง

พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษที่ พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ

หน้าที่การงานที่รับผิดชอบปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๔๑ ปัจจุบันได้รับแต่งตั้งเป็นประธานสงฆ์ วัดพุทธวิหาร เมืองเอชาลองส์ จังหวัดโวด์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์



ประวัติย่อ
พระครูสาราณียคุณ
(สนั่น สิริสมฺปนฺโน)

....

ชื่อ

พระครูสาราณียคุณ ฉายา สิริสมฺปนฺโน อายุ ๕๘ พรรษา ๓๗ น.ธ. เอก ป.ธ. ๔ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

- ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- รองประธานองค์การศึกษาวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- รองประธานกรรมการอบรมศิษย์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- กรรมการองค์การปกครองวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- กรรมการองค์การสาธารณูปการวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- กรรมการองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- กรรมการองค์การสาธารณสงเคราะห์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- พระกรรมวาจาจารย์

สถานะเดิม

ชื่อ สนั่น นามสกุล ไพศาล เกิด ๗ ฯ ๗ ค่ำ ปี ฉลู วันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๒ บิดาชื่อ นายฮี้ ไพศาล มารดาชื่อ นางจำลอง ไพศาล บ้านเลขที่ ๑๐๗๖ หมู่ที่ ๗ บ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

บรรพชา/อุปสมบท

วัน ๓ ฯ ๘ ค่ำ ปีจอ วันที่ ๑๔ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ วัดศรีโลหะ

ราษฎร์บำรุง ตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

พระอุปัชฌาย์ พระครูโสภณประชานารถ วัดศรีโลหะราษฎร์บำรุง ตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

พระกรรมวาจาจารย์ พระครูบวรพัฒนกิจ วัดศรีโลหะราษฎร์บำรุง ตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

พระอนุสาวนาจารย์ พระอธิการบุญชู สุเมโธ วัดห้วยนาคราช ตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๕๑๕ สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดศาลาลัย อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พ.ศ. ๒๕๒๑ สอบได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค สำนักเรียนวัดคลองวาฬ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พ.ศ. ๒๕๒๗ สำเร็จหลักสูตรศึกษาผู้ใหญ่ ระดับ ๔ (มัธยมศึกษาตอนต้น) โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่วัดพระเชตุพนฯ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๔ สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตจอมทอง สังกัดการศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร

งานปกครอง

พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสให้เป็นอาจารย์ปกครองสามเณรวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าอาวาส ให้เป็นคณะกรรมการเฉพาะ



กิจฝ่ายปกครองอบรมศิษย์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ใน เทศกาลเข้าพรรษา เป็นประจำทุกปี จนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๓๓ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๓๓ ถึงปัจจุบัน เป็นกรรมการการปกครอง วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๓๓ ถึงปัจจุบัน เป็นกรรมการองค์การเผยแผ่ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๓๓ ถึงปัจจุบัน เป็นกรรมการองค์การสาธารณูปการ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นเลขานุการองค์การปกครองวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นรองประธานองค์การศึกษาวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

งานคณะสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๔๕ ถึงปัจจุบัน ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ให้เข้าประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในเขตปกครองกรุงเทพมหานครเป็นประจำ ได้เป็นคณะกรรมการดำเนินงานโครงการอบรมเลขานุการเจ้าคณะพระสังฆาธิการภาค ๒ หลักสูตร ๑ การเพิ่มประสิทธิภาพเลขานุการ เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ๑ รุ่นที่ ๑-๒ ณ วัดต้นสน อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง มีมติมหาเถรสมาคมในการประชุมครั้งที่ ๑๗/ ๒๕๔๓ เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๓ มีมติอนุมัติให้เป็นพระธรรมทูตปฏิบัติศาสนกิจ วัดพุทธรังษี ไมอามี่ รัฐฟลอริด้า ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เข้าประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในเขตปกครองกรุงเทพมหานคร ประจำปี ๒๕๔๓ วันที่ ๑๗ - ๒๐

กันยายน ๒๕๔๓ ณ พระอุโบสถ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

งานที่ได้รับมอบหมาย

พ.ศ. ๒๕๔๕ ถึงปัจจุบัน ได้รับแต่งตั้ง

- เป็นกรรมการช่วยงานด้านสาธารณประโยชน์เช่นอุทกภัยวาตภัยเป็นต้น
- เป็นกรรมการดำเนินงานจัดงานทำบุญฉลองอายุและสมโภชน์หิรัญญบัตรพระพุทธวรญาณเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- เป็นกรรมการจัดงานพิธีรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตของพระพุทธวรญาณ ณ วัดประยุรวงศาวาส
- เป็นกรรมการจัดงานพิธีรับพระบัญชาเจ้าคณะภาค ๒ ณ วัดประยุรวงศาวาส
- เป็นกรรมการจัดงานพิธีรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตของพระราชวรมุนี ณ วัดประยุรวงศาวาส
- เป็นกรรมการอบรมหลักสูตรวิชาเลขานุการเจ้าคณะพระสังฆาธิการของภาค ๒ ได้ผ่านการอบรมเรื่อง ๑ บทบาทของพระสงฆ์ ๑ ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย จากสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน จัดงานทำบุญฉลองอายุพระพุทธวรญาณ เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส
- ได้ผ่านการอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๖ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจงานพระธรรมทูตสายต่างประเทศตามมติมหาเถรสมาคม ในการประชุมครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๓ เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๓

- มีมติอนุมัติให้เป็นพระธรรมทูตปฏิบัติศาสนกิจ ณ วัดพุทธรังสี เมืองไมอามี่ รัฐฟลอริด้า ประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ ๑๖ มกราคม ถึง ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๔

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นโทที่ พระครูสาราณียคุณ

พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอกในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษในราชทินนามเดิม



ประกาศวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดพิธีต้อนรับ พระครูสัญญาบัตร

....

เนื่องในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ พระบาทสมเด็จปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ให้ **พระมหาสุทิน ปณฺฑิโต** ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร **เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ ในราชทินนามที่ พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ** และทรงโปรดพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ให้ **พระครูสาราณียคุณ** (สนั่น สิริสมฺปนฺโน) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร **เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอาราหลวง ชั้นพิเศษ ในราชทินนามเดิม** นับว่าเป็นเกียรติประวัติแก่คณะสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร จึงเห็นสมควรจัดเตรียมงานต้อนรับให้สมเกียรติ ณ พระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

เพื่อให้การจัดงานพิธีต้อนรับพระครูสัญญาบัตรครั้งนี้ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ จึงเห็นควรให้มีคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบงานในวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๓๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ จึงแต่งตั้งให้ผู้มีรายนามดังต่อไปนี้ เป็นคณะกรรมการจัดงานพิธีต้อนรับพระครูสัญญาบัตร ประกอบด้วย

พระธรรมโกศาจารย์ ประธานอำนวยการ

คณะกรรมการอำนวยการ

พระราชปริยัติดิลก	ประธานกรรมการ
พระราชธรรมวาที	รองประธานกรรมการ
พระราชปฏิภาณมุนี	รองประธานกรรกมาร
พระสุนทรวิหารการ	รองประธานกรรมการ
พระวิสุทธิภัทรธาดา	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระครูพิศิษฏ์ธรรมวิธูร	พระครูวิเชียรบุรารักษ์
พระครูอุดมธรรมวาที	พระครูพิพิธธรรมภาณ
พระครูสุทธิปริยัตยาทร	พระมหาบรรจง อาภากโร
พระครูวิมลพัฒนาทร	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ
พระมหาขจร จิตสีโล	พระครูสังฆรักษ์เสียง ทีปกโร
พระมหาวิเชาว์ ปญฺญาวชิโร	พระครูปลัดทวีป ปรกฺกโม
พระมหาเฉลียว เปสโร	พระครูวินัยธรญาติ ถิรนาโถ
พระครูวินัยธรสุรินทร์ กิตฺติภทฺโท	พระครูสมุห์ระมัด คุณธมฺโม
พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล	พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม
พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาสุเชษฐ์ สุเชฏฺโจ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระมหาอาคม สุมงฺคโล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระครูปลัดศักรินทร์ ปญฺญาธโร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการแผนกปฏิคม

พระราชธรรมวาที	ประธานกรรมการ
พระสุนทรวิหารการ	รองประธานกรรมการ
พระครูปลัดทวีป ปรกฺกโม	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระครูธรรมธรไพรัช วรโท	พระสมุห์ประยูร อภิปุญฺโญ
พระครูวิสาลสรคุณ	พระมหาเกียรติศักดิ์ ญาณสุโภ
พระครูใบฎีกาธีรพัฒน์ สุวินโย	พระครูสังฆรักษ์สุเทพ นิพฺพโย
พระมหาสุกรี สุจิตฺโต	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาณรงค์ฤทธิ์ ญาณวิสิฏฺโจ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระมหาเพ็ชร อธิปญฺโญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการแผนกสวัสดิการ

พระครูปลัดศีลวัฒน์	ประธานกรรมการ
พระครูพิพิธธรรมภาณ	รองประธานกรรมการ
พระมหาสุทธิพงษ์ สุทฺธิปภาโส	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระมหาเลิศ อคฺคปญฺโญ	พระมหาชะลอ อาภากโร
พระครูวินัยธรภิรมย์ กลฺยาโณ	พระมหาอำพล จิตธมฺโม
พระมหาจักรภพ อภิปุญฺโญ	พระมหาณัฐพล กลฺยาโณ
พระใบฎีกาชาญ กิตฺติโก	พระครูใบฎีกาบรรเทา จนฺทสาโร



พระสันติ เขมจารโร	นางมาลี โพธิ์ชวัง
นางสมศรี นิมิตรัตนพร	นายนุกูล แก้วสุข
นางช่อทิพย์ ทับสุทธิ์	นางอุทัยวรรณ พัทธยุติ
นางยุพิณ ศรีภักดี	นางละเอียด ทองพหล
นางเจริญศรี แซ่ซิ้ม	นางชนิดา มัธยาดม
นางลำภู หน่อแก้ว	คุณพล-คุณคมคาย แย้มสรวล
คุณกนวรรณ บุญตวง	คุณมณี บุญตวง
คุณนพวรรณ บุญตวง	

คณะกรรมการชุมชนวัดประยุรวงศาวาส

คณะสามเณรวัดประยุรวงศาวาส

คณะอุบาสก-อุบาสิกาวัดประยุรวงศาวาส

คณะผู้ปกครองนักเรียน ศพอ.ป.

พระมหาสมชาย ปภสฺสโร	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาสมบัติ นาคเสโน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระหม่อมหลวงเกษมศรี เขมธมฺโม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการแผนกประชาสัมพันธ์

พระราชปฏิภาณมุนี	ประธานกรรมการ
พระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล	รองประธานกรรมการ
พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระมหาอัฐ รตนวณฺโณ	พระมหาจารุพงษ์ จารุวํโส
พระมหาเพ็ชร อธิปญฺโญ	นายประชา แจ่มจำรัส
พระมหาสุชาติ ธมฺมพโล	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาณรงค์ฤทธิ์ ญาณวิสิฏฺโจ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการแผนกจัดสถานที่/แสงเสียง

พระครูสุทธิปริยัติยาทร	ประธานกรรมการ
พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ	รองประธานกรรมการ
พระครูสมุห์สุพัฒน์ สุวฑฺฒโน	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระครูสมุห์ระวี เขมธมฺโม	พระอุปถัมภ์ ปิยรตโน
พระครูใบฎีกาเจริยน จนฺทูปโม	พระครูใบฎีกากิตติ กิตฺติสาโร
พระมหาสุนทร สิริธมฺโม	พระมหาวัชรพงษ์ วชิรเสฏฺโจ
พระมหาอำพล จิตธมฺโม	พระมหาบุญชู สิริปุญฺโญ
พระสมุห์เดชภิญฺโญ เตชธมฺโม	พระใบฎีกาไตรรงค์ จิตฺตโสภโณ
พระสรไกร	พระชินพันธ์ ชินวํโส

นายขวัญชัย เทียนมณี

เจ้าหน้าที่ฝ่ายจราจรวัดประยุรวงศาวาส

คณะสามเณรวัดประยุรวงศาวาส

คณะกรรมการชุมชนวัดประยุรวงศาวาส

พระสมุห์อำนวย สนฺตจิตฺโต	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาสมบัติ เตชธโร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระวีระ วีรญาโณ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการแผนกไทยธรรมและของที่ระลึก

พระวิสุทธิภัทรธาดา	ประธานกรรมการ
พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ	รองประธานกรรมการ
พระมหาสุเชษฐ์ สุเชฏฺโฐ	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระมหาสุกรี สุจิตฺโต	พระมหาสุรชัย สุรทสฺสี
พระมหาสุชาติ ธมฺมพโล	พระมหาสมชัย สิทฺธิเมธี
พระมหาจารุพงษ์ จารุวํโส	พระมหาผล วิเชฏฺจสมโณ
นางสุวรรณา อนันต์	นางศิริเพชร จอนแจ้งจันทร์
นางเรณู โพธิ์ชวัง	นางวันดี ตรีศิริกุล
นางสุวรรณี แซ่ลี้	นางนิ่ม ครุสทัสสะ
นางพินิจ มูลสาร	เจ้าหน้าที่สำนักงานฌาปนสถาน

เจ้าหน้าที่สำนักเทศกิจกรุงเทพมหานคร

เจ้าหน้าที่ฝ่ายยานยนต์วัดประยุรวงศาวาส

พระครูปลัดศักรินทร์ ปญฺญาธโร	กรรมการและเลขานุการ
พระครูวินัยธรภิรมย์ กลฺยาโณ	กรรมการและเลขานุการ
พระครูสมุห์สุเทพ สุเทโว	กรรมการและเลขานุการ

ขอให้คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับการแต่งตั้งนี้ ได้ช่วยรับภาระปฏิบัติหน้าที่ในงานพิธีต้อนรับพระครูสัญญาบัตร ให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์อย่างสมเกียรติ สมฐานะ และบารมีธรรมทุกประการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐

(พระธรรมโกศาจารย์)

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

รายนามเจ้าภาพอาหาร
งานต้อนรับสัญญาบัตรพัดยศของพระครูสาราณียคุณ

ข้าวต้ม (เช้า)

คุณไพศาล-น.อ.หญิงชนิดาภรณ์ มัธยาคม

คุณกวีวรรณ หาญพุทธภักดีกุล

คุณสาธิดา-คุณอารยา-คุณกฤตยา มัธยาคม

คณะผู้มีจิตศรัทธาบางปะกง

น้ำเต้าหู้ (เช้า) + ก๋วยเตี๋ยว (เย็น)

คณะคุณสุนทร-คุณสุมาลี สุวรรัตน์

คุณศิริมาส, คุณสุธน สุวรรัตน์

ก๋วยเตี๋ยว (กลางวัน) + ทอดมัน (เย็น)

คณะคุณเฉลา อ่วมอั๋น

หมูปิ้ง(เย็น)

คุณนุกูล คุณอรวดีวรรณ คุณพรใจ แก้วสุข

วัดประยุรวงศาวาส

พิมพ์เป็นกรณีพิเศษ : ธันวาคม ๒๕๕๐ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

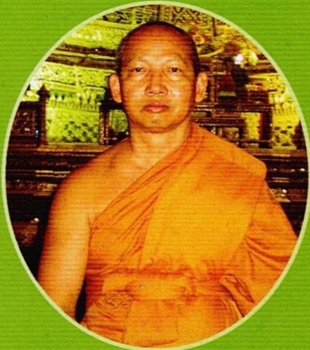
ที่ปรึกษา : พระธรรมโกศาจารย์, พระราชปริยัติดิลก, พระราชธรรมวาที, พระราชปฏิภาณมุนี, พระสุนทรวิหารการ

กองบรรณาธิการ : พระวิสุทธิภัทรธาดา, พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ, พระมหาสุเชษฐ์ สุเชฏฺโจ, พระครูปลัดศักรินทร์ ปญฺญาธโร, พระปลัดจักราวุธ ญาณวีโร

แบบปก : เทวิน สุวรรณศิริ **รูปเล่ม** : อัญชิสา ฐิตาสยะวงศ์ **ดำเนินการ** : สุวรรณ เคลือบสุวรรณ์ โทร. ๐๘-๑๓๓๘-๐๐๗๗, **พิมพ์ที่** : หจก.สามลดา โทร. ๐๒-๔๖๒-๐๓๐๓

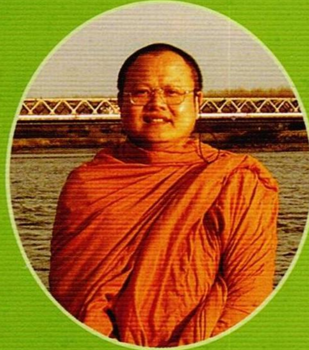


วัดประยุรวงศาวาส
กรุงเทพมหานคร



พระครูสาราณียคุณ

(สนั่น สิริสมฺปนฺโน ป.ธ. ๔)
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
รองประธานองค์การศึกษา



พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ

(สุทิน ปณฺฑิโต ป.ธ. ๕, Ph.D.)
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
ประธานสงฆ์วัดพุทธวิหารเอชาลองส์ โลซานน์





วัดประยุรวงศาวาส